

Euroopan parlamentti ja tasa-arvopolitiikan monet kasvot

Keskustelut sukupuolten tasa-arvosta Euroopan parlamentin täysistunnoissa 2009—2012

Eeva Vasara

Pro gradu -tutkielma

Poliittinen historia

Turun yliopisto

Syksy 2020

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO

Filosofian, poliittisen historian ja valtio-opin laitos / Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta

VASARA EEVA: Euroopan parlamentti ja tasa-arvopolitiikan monet kasvot - Keskustelut sukupuolten tasa-arvosta Euroopan parlamentin täysistunnoissa 2009—2012

Pro gradu -tutkielma, 83 sivua, 1 liitesivu.

Poliittinen historia

Marraskuu 2020

Tiivistelmä

Pro gradu -tutkielmassa käsitellään Euroopan parlamentin täysistuntokeskusteluja vuosilta 2009—2012 ja niissä esiin nousseita sukupuolten tasa-arvon teemoja. Tutkimuksessa tarkastellaan meppien suhtautumista EU:n tasa-arvopolitiikkaan ja sen vastuunjakoihin, mielipiteitä parhaista keinoista edistää sukupuolten tasa-arvoa sekä meppien sukupuolten tasa-arvolle antamia merkityksiä. Keskeisenä elementtinä tutkimuksessa on EP:n kompleksisuus ja se, miten meppien poliittinen ja ideologinen tausta sekä kansallisuus vaikuttavat näkemyksiin sukupuolten tasa-arvosta.

Tutkimusaineistona on käytetty EP:n sähköisestä arkistosta löytyviä englanniksi käännettyjä täysistuntopöytäkirjoja. Primaariaineisto koostuu hakusanojen avulla kerätyistä pöytäkirjoista, joissa käsitellään sukupuolten tasa-arvoa. Aineiston temaattisessa jäsentelyssä on käytetty NVivo 12 -ohjelmaa, ja tutkimusaineiston analysointiin sovellettiin kriittistä sisältöanalyysia ja diskurssianalyysia.

Mepit pitivät yleisesti sukupuolten tasa-arvon periaatteeseen sitoutumista tärkeänä ja sitä korostettiin, että kyseessä on EU:n perustavanlaatuinen arvo. Unionilta toivottiin arvojensa mukaista vahvaa toimintaa ja arvojohtajuutta, toisaalta eurokriittinen puoli vastusti lujasti tasa-arvopolitiikkaa tehtävän jäsenmaita sitovilla toimenpiteillä. Mahdollisuuksien tasa-arvo oli enemmän oikeistolaidan tasa-arvokäsitys, lopputulosten tasa-arvonäkökulma sai laajalti kannatusta.

Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisperiaate oli mepeille selkeästi vähemmän ristiriitainen sukupuolten tasa-arvon edistämisen keino kuin positiivisten erityistoimien, kuten kiintiöiden käyttäminen. EU:n perinteiset tasa-arvopolitiikan alat, kuten työelämän tasa-arvo ja samapalkkaisuusperiaate olivat vähemmän ristiriitaisia teemoja kuin EU:n valtaoikeuksien ulkopuolelle jäävät vanhempainvapaat tai seksuaali- ja lisääntymisterveyskysymykset. Keskustelussa naisiin kohdistuvasta väkivallasta kulttuurivaikutukset nousivat keskeiseksi teemaksi.

Meppien poliittinen suuntautuminen, ideologia ja arvomaailma vaikuttivat meppien mielipiteisiin tai käsityksiin sukupuolten tasa-arvosta. Vasemmisto-oikeisto-ulottuvuus näkyi täysistunnossa, mutta sen mukaisia selkeitä linjoja oli vaikea havaita tasa-arvokysymyksistä. EP:n poliittisten ryhmien sisällä oli ristiriitoja ja ryhmäkurista poikkeaminen oli yleistä, eli mepin oma arvomaailma tai ideologia saattoi ajaa ryhmän kannan ohi. Lisäksi meppien kansallisuus ja kotimaan edustama linja johonkin tasa-arvokysymykseen tai tasa-arvopolitiikan perinne näkyivät EP:n täysistunnoissa.

Asiasanat: Euroopan parlamentti, täysistunto, Euroopan unioni, sukupuolten tasa-arvo, tasa-arvopolitiikka, naisten oikeudet

Sisällysluettelo

1 Johdanto	1
1.1 Tutkimusaiheen esittely.....	1
1.2 Keskeisten käsitteiden määrittely	6
1.3 Aikaisempi tutkimus ja tutkimuskysymykset.....	10
1.4 Tutkimusaineisto ja metodi	11
2 Sukupuolten tasa-arvo ja sen edistäminen perustavanlaatuinen osa EU:ta.....	16
2.1 Sukupuolten tasa-arvo osana EU:n keskeisimpiä arvoja.....	18
2.2 Tasa-arvopolitiikan vastuunjaot	25
2.2.1. Subsidiariteettiperiaate ja EU:n laajentunut tasa-arvopolitiikan näkökulma	27
2.2.2. FEMM-valiokunta Euroopan parlamentissa	32
2.2.3. EU:n komission rooli tasa-arvopolitiikassa	35
2.3 Tasa-arvopolitiikan työkalut.....	38
2.3.1 Positiiviset erityistoimet.....	38
2.3.2 Sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen.....	44
3 Tasa-arvopolitiikan jakolinjat: julkisen ja yksityisen elämänpiirin tasa-arvo.....	49
3.1 Taloudellinen ja työelämän tasa-arvo.....	51
3.1.1. Talouskriisi uhkana sukupuolten tasa-arvolle.....	52
3.1.2. Samapalkkaisuuskysymys – tasa-arvo-ongelma, jota ei pitänyt enää olla.....	55
3.1.3. Sukupuolistereotyytiat ja ammattialojen eriytyminen tasa-arvon esteinä.....	59
3.2 Sukupuolten tasa-arvo yksityisessä elämänpiirissä	63
3.2.1 Perhepolitiikka sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyskysymykset.....	64
3.2.2 Sukupuolittunut ja naisiin kohdistuva väkivalta	72
4 Johtopäätökset.....	78
Lähteet.....	84
Liitteet	94

1 Johdanto

Tutkin pro gradu -tutkielmassani Euroopan parlamentin edustajien (meppien) käsityksiä sukupuolten tasa-arvosta sekä sitä, millaisia ajatuksia ja kannanottoja se on herättänyt täysistunnossa. Sukupuolten välinen tasa-arvo sekä yhdenvertaisuus ovat Euroopan unionin (EU) keskeisiä tavoitteita, ja myös parlamentti on aktiivisesti pyrkinyt niitä edistämään¹.

Euroopan parlamentti (EP) on poliittisena areenana erityislaatuinen monikansallinen parlamentaarinen toimija. Olen kiinnostunut erityisesti 2010-luvun tasa-arvopolitiikasta, minkä vuoksi valitsin tutkimuskohteeksi parlamenttikauden 2009—2014 kolme ja puoli ensimmäistä toimintavuotta, jolloin tutkimukseni ulkopuolelle jää Kroatian EU:hun liittymisen (2013) jälkeinen aika. Vuosina 2009—2012 parlamentissa istui yhteensä 754 europarlamentaarikkoa 27 maasta². Parlamentti on EU:n ainoa suorilla vaaleilla valittu elin, ja parlamentin myötä unioni pyrkii edistämään unionin päätöksenteon läpinäkyvyyttä sekä demokraattisuutta. Parlamentti on siis EU:n komission ja EU:n neuvoston (ministerineuvoston) lisäksi keskeinen päätöksentekuelin, jonka on tarkoitus toimia kansalaisten äänenä unionissa.³

1.1 Tutkimusaiheen esittely

Vuonna 2009 Euroopan parlamentti aloitti toimikautensa uusien tuulien myötä, sillä loppuvuodesta voimaan astui Lissabonin sopimus, joka lisäsi tuntuvasti Euroopan parlamentin valtaoikeuksia lainsäädännön osalta. Sen myötä parlamentti sai enemmän tosiasiallista valtaa suhteessa ministerineuvostoon, kun molempien elinten yhteispäätösmenettelyn alle kuuluvia toimialoja lisättiin.⁴ Sopimuksen tarkoituksena oli myös ylipäätään selkeyttää EU:n toimintaa ja päätöksentekoprosesseja, ja käytännössä sopimus tarkoitti sitä, että EP:n asema muuttui tasaveroiseksi ministerineuvoston kanssa päätöksenteon osalta.

¹ Euroopan parlamentti, viralliset www-sivut. ”Naisten ja miesten tasa-arvo”.

<http://www.europarl.europa.eu/factsheets/fs/sheet/59/naisten-ja-miesten-tasa-arvo> [luettu 21.1.2019].

² European parliament, viralliset www-sivut. ”European parliament: Facts and Figures”.

<http://www.europarl.europa.eu/EPRS/EPRS-Briefing-542150-European-Parliament-Facts-and-Figures-FINAL.pdf> [käytetty 20.3.2019].

³ Corbett, Jacobs & Shackelton 2011, 6—7.

⁴ Helin & Nurminen 2017, 78.

Aiemmin parlamentti sai päättää ympäristöön, liikenteeseen, sisämarkkinoihin, työpaikkoihin ja sosiaalipolitiikkaan, koulutukseen, kansanterveyteen sekä kuluttajansuojaan liittyvistä asioista. Lissabonin sopimuksen tultua voimaan parlamentin valtuudet laajennettiin myös koskemaan maataloutta ja kalastusta, köyhimpien aleuiden tukea, turvallisuutta ja oikeutta, kauppapolitiikkaa, EU:n ulkopuolisten maiden kanssa tehtävää yhteistyötä sekä täytäntöönpanosäädöksiä.⁵ Aikaisemmin ministerineuvoston ja parlamentin yhteismenettelyn piiriin kuuluneet alat koskivatkin lähinnä EU:n sisäisiä asioita, mutta Lissabonin sopimuksen jälkeen parlamentti sai päätäntövaltaa myös unionin ulkopolitiikkaan sekä tärkeään kauppapolitiikkaan.

Lisäksi EU:n jäsenmaiden kansalaiset saivat mahdollisuuden itse vaikuttaa siihen, minkälaisia lakeja unionissa säädetään. Lissabonin sopimuksen myötä kansalaiset pystyvät nyt vaikuttamaan unionin agendalle päätyviin asioihin kansalaisaloitteella, joka etenee käsittelyyn, mikäli se kerää vähintään miljoona allekirjoitusta.⁶ Lissabonin sopimus siis muutti Euroopan parlamentin roolia sekä valtaoikeuksia suuremmaksi, kuin ne ovat koskaan aikaisemmin olleet. Lisäksi parlamentti pääsi päättämään asioista, jotka olivat aikaisemmin olleet pelkästään ministerineuvoston vastuulla. Tutkimukseni aikarajaus Lissabonin sopimuksen voimaantulon jälkeiseen parlamenttikauteen tuo tutkimusmateriaaliin uusia politiikan aloja verrattuna aikaisempien parlamenttien kausiin, jotka rajoittuivat pääosin EU:n sisäpolitiikkaan.

Euroopan parlamentti on poliittisena areenana senkin vuoksi erikoinen, että siihen kuuluu toisaalta myös paljon EU-kriittisiä edustajia, jotka kokevat unionin verottavan kansallista päätäntövaltaa liiallisesti ja he joko vastustavat Euroopan integraatiota kokonaisuudessaan, tai ainakin haluavat varmistaa, ettei yhteistyö syvene yhtään pidemmälle. Eurokriittiset mepit ovat siis yksi erityispiirre Euroopan parlamentissa, sillä periaatteessa he ovat oman työorganisaationsa vastaisia, tai suhtautuvat sen toiminnan kehittämiseen tai ainakin pidemmälle viemiseen kielteisellä otteella.⁷ Euroopan parlamenttiin liittyvät erikoisuudet lisäävät toisaalta haastetta tutkimukseen, sillä

⁵ Euroopan parlamentti, viralliset www-sivut. ” EP Lissabonin sopimuksen jälkeen: Suurempi rooli Euroopan kehittämisessä”. <http://www.europarl.europa.eu/about-parliament/fi/powers-and-procedures/the-lisbon-treaty> [luettu 26.2.2019] & Europarlamentti, viralliset www-sivut. ”Lissabonin sopimus”. <https://europarlamentti.info/fi/Euroopan-unioni/Perussopimus/Lissabonin-sopimus/> [luettu 26.2.2019].

⁶ Euroopan parlamentti, viralliset www-sivut. ” EP Lissabonin sopimuksen jälkeen: Suurempi rooli Euroopan kehittämisessä”.

⁷ Corbett, Jacobs & Shackelton 2011, 2–8.

monikansallisuus ja mepin edustaman jäsenmaan konteksti ja muut jännitteet tulee huomioida.

Myös poliittisten ryhmien väliset eroavaisuudet ja jännitteet tuovat oman lisänsä parlamentin toimintaan. Mepit siis edustavat ennen kaikkea omaa ryhmäänsä sekä äänestäjiään ja tekevät politiikkaa sen mukaisesti. Meppien mielipiteet eivät siis välttämättä ole yhteneväisiä kotimaansa virallisen linjan kanssa, sillä he tekevät parlamentissa pääasiassa itsensä näköistä politiikkaa.⁸ Kuitenkin kussakin poliittisessa ryhmässä saattaa olla useampikin meppi samasta maasta ja jopa samasta kansallisesta puolueesta, jolloin nämä mepit usein toimivat linkkinä parlamenttiryhmän sekä kotimaan puolueen välillä⁹.

Kuitenkin meppien suhtautumista tasa-arvoon olisi mielekkäämpää pohtia ja analysoida poliittisten ryhmien kontekstissa tai yksilötasolla, sillä parlamentissa käytyjen keskustelujen pohjalta ei ole järkevää pyrkiä etsimään maakohtaista koherenttia linjausta tasa-arvokysymyksiin, vaikka mepin kansallisuus tuleekin ottaa huomioon. Pohdin tutkielmassani myös sitä, miten poliittisen ryhmän lisäksi meppien mielipiteisiin saattaa vaikuttaa kotimaa sekä sen poliittinen tilanne ja tasa-arvopolitiikan tekemisen perinteet. Sen perusteella, mitä meppi ajattelee EU:sta, voi pyrkiä tekemään päätelmiä tämän arvomaailmasta, mutta kuitenkin sukupuolten tasa-arvosta voi olla samaa mieltä sekä eurokriittinen meppi että EU:n vankka kannattaja.

Poliittiset ryhmät ovat siis mepille yksi tärkeimmistä toimintakehyksistä Euroopan parlamentissa. Mepit usein äänestävät oman ryhmänsä sopiman linjan mukaisesti, ja myös suuret jakolinjat ja enemmistöt parlamenttiäänestyksissä muodostetaan ryhmittäin.¹⁰ Kussakin poliittisessa ryhmässä täytyy olla vähintään 25 jäsentä, koostuen ainakin yhdestä neljäsosasta EU:n jäsenmaasta, ja kukin parlamenttiedustaja saa kuulua ainoastaan yhteen poliittiseen ryhmään.¹¹

Tutkimuksen kannalta on näin ollen erityisen merkityksellistä se, mihin poliittiseen ryhmittymään kukin äänessä ollut meppi kuuluu. Ryhmät kuitenkin eroavat paljon ideologioiltaan ja sen osalta, millaisen arvomaailman mukaista politiikkaa ne ajavat ja

⁸ Euroopan parlamentti, viralliset www-sivut. ” EP after the Lisbon treaty: Bigger role in shaping Europe”. <http://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/powers-and-procedures/the-lisbon-treaty> [luettu 21.1.2019].

⁹ Corbett, Jacobs & Shackelton 2011, 119.

¹⁰ Corbett, Jacobs & Shackelton 2011, 2—8.

¹¹ European parliament, viralliset www-sivut. ” The Political groups of the European Parliament”. <http://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/organisation-and-rules/organisation/political-groups> [luettu 21.3.2019].

nojaavatko ne klassisen poliittisen kenttäjaon perusteella enemmän oikealle vai vasemmalle, minkä mukaan myös EP:n ryhmät ovat jaoteltavissa¹². Käytän tutkimuksessani aina poliittisen ryhmän mainitessani ryhmän nimen lyhennettä, ja selkeyden vuoksi niiden ranskan kielestä juontuvia versioita, joita käytetään myös EP:n dokumenteissa, kuten täysistuntopöytäkirjoissa.

Ryhmiä oli vuonna 2009 aloittaneella parlamentilla yhteensä seitsemän: Euroopan kansanpuolueen ryhmä eli PPE (265 paikkaa), Euroopan parlamentin sosialistien ja demokraattien ryhmä eli S&D (184), Euroopan konservatiivit ja reformistit eli ECR (54), Euroopan liberaalidemokraattien liiton ryhmä eli ALDE (84), Euroopan yhtyneen vasemmiston konfederaatioryhmä / Pohjoismaiden vihreä vasemmisto eli GUE/NGL (35), Vihreät / Euroopan vapaa allianssi – ryhmä eli Verts/ALE (55) ja Vapauden ja suoran demokratian Eurooppa eli EFD (32). Lisäksi osa mepeistä valitsee pysyä sitoutumattomana¹³, eli he eivät halua kuulua mihinkään poliittiseen ryhmään, ja näitä sitoutumattomia oli vuonna 2009 yhteensä 27.¹⁴

Euroopan parlamentti on valittu suorilla vaaleilla vuodesta 1979 lähtien, ja tässä se eroaa myös muista useista eri maista koostuvista parlamentaarisisista elimistä, jotka yleensä koostuvat valtioiden päämiesten edustajista. Vaalitavat saattavat vaihdella maittain paljonkin, aina listavaaleista yksittäisten ehdokkaiden äänestämiseen. Yksi yleisesti toistuva piirre Euroopan parlamentissa on ollut se, että edustajien vaihtuvuus on eurovaaleissa aina suhteellisen suurta. Vuonna 2009 parlamentin poliittisissa ryhmissä sekä myös jäsenvaltioiden tasolla vaihtuvuusilmiö näkyi taas, ja parlamenttiin valittiin paljon uusia edustajia. Esimerkiksi useimmissa parlamentin poliittisissa ryhmissä yli puolet tuolloin valituista mepeistä oli uusia tulokkaita.

Sukupuolijakauma on ollut parlamentissa hieman vinoutunut, sillä naiset ovat olleet 2000-luvun lopulla suhteellisen aliedustettuna Euroopan parlamentissa, vaikka naisedustajien osuus olikin näyttänyt kasvun merkkejä edellisen vuosikymmenen aikana. Vuonna 2009 valitusta Euroopan parlamentista 35 % mepeistä oli naisia, mikä on kymmenisen prosenttiyksikköä isompi luku kuin keskiarvo EU:n jäsenmaiden kansallisissa parlamenteissa. Naisten osuus kuitenkin vaihtelee jäsenmaittain,

¹² Corbett, Jacobs & Shackelton 2011, 123.

¹³ Täysistuntopöytäkirjoissa sitoutumattomista on käytetty lyhennettä NI.

¹⁴ Euroopan parlamentti, viralliset www-sivut. ”Euroopan parlamentin poliittiset ryhmät”. <http://www.europarl.europa.eu/about-parliament/fi/organisation-and-rules/organisation/political-groups> [luettu 21.1.2019]; Corbett, Jacobs & Shackelton 2011, 79.

Pohjoismaissa ollen perinteisesti suurin naisedustus, kuten esimerkiksi vuonna 2009, jolloin 62 % suomalaisista mepeistä oli naisia, ruotsalaisista 56 %.¹⁵

Uusilla mepeillä saattaa kuitenkin usein olla taustalla jo vankkaa kokemusta politiikasta kansallisissa parlamenteissa, tai he ovat jopa toimineet kotimaassaan ministereinä. Esimerkiksi vuonna 2009 valitusta parlamentista 35.7 % mepeistä oli kokemusta kansallisesta parlamentista ja 17.1 % ministerikokemusta, eli reipas kolmasosa mepeistä oli jo politiikan konkareita, vaikka areena vaihtuikin kansallisesta monikansalliseen. Lisäksi mepeillä on ollut kokemusta esimerkiksi suurissa kansainvälisissä organisaatioissa, kuten YK:ssa toimimisesta.

Tärkeä piirre europarlamentaarikon työssä on se, että mepin on oltava vapaa muista velvoitteista sekä rajoitteista. Toisin sanoen mepit toimivat oman agendansa pohjalta, ja edustavat sekä parlamenttipuheissaan että äänestyksissä ja muissa tehtävissä omia mielipiteitään, eivät mitään toista parlamentin ulkoista tahoja, kuten omaa kansallista puoluettaan. Toisaalta kuitenkin oman Euroopan parlamentin poliittisen ryhmän asettama paine pysyä ryhmäkurissa vaikuttaa meppien työhön. Euroopan parlamentin poliittisten ryhmien vaikutus ei kuitenkaan ole yhtä vahva kuin kansallisten puolueiden, sillä mepit saavat vaikuttaa ryhmänsä linjauksiin vapaammin kuin kansallisvaltioiden parlamenttiedustajat, joiden tekemistä määrää joko ministeri tai puolueen johto.

Myös politiikan tekemisen perinteet vaihtelevat jäsenmaittain, jolloin EU:n laajaan konsensukseen tähtäävä tapa tehdä politiikkaa ei ole jokaiselle mepille ominainen. EP:n dynamiikkaan vaikuttaa myös se, miten ryhmät voivat pyrkiä liittoutumaan keskenään ja sen myötä saavuttaa enemmistön. Esimerkiksi suuret oikeistoliberaalit ryhmät PPE ja ALDE eivät vuonna 2009 parlamentissa pystyneet saavuttamaan täyttä selkeää enemmistöä, mikä tarkoitti joko liittoutumista laitoikeiston kanssa tai kompromissin hakua vasemmiston kanssa.¹⁶

Juuri monikansallisuuden aspekti tekee Euroopan parlamentista erityislaatuisen. Se toisaalta rikastuttaa ja toisaalta vaikeuttaa työskentelyä, sillä etenkin kielimuurien vuoksi täysistuntokeskustelu parlamentissa saattaa olla melko yksipuolista ja töksähtelevää eikä kovin aidon vuorovaikutteista. Suurimman osan parlamentin todellisesta työstä sanotaankin tapahtuvan valiokunnissa, jossa lakiesityksien säätäminen ja muokkaaminen

¹⁵ Corbett, Jacobs & Shackleton 2011, 12–16; 27; 51–53.

¹⁶ Corbett, Jacobs & Shackleton 2011, 55–61; 123.

tehdään.¹⁷ Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteivät Euroopan parlamentin täysistunnot olisi kiinnostava tutkimuskohde, sillä niissä esitellään valiokunnissa tehty työ ja tuodaan julki poliittisten ryhmien yhteiset sekä yksittäisten meppien omat kannanotot.

1.2 Keskeisten käsitteiden määrittely

Olennainen käsite tutkimuksen kannalta on tasa-arvo ja miten se voidaan määrittää. Tasa-arvoa voidaan määrittellä esimerkiksi samanarvoisen kohtelun, oikeuksien tai mahdollisuuksien ja lopputuloksen kautta¹⁸. Perusajatuksena siis on, että kaikkia kohdeltaisiin samanarvoisina ja kaikilla olisivat samat oikeudet, riippumatta henkilön sukupuolesta tai muista ominaisuuksista¹⁹. Muodollinen tasa-arvo eli mahdollisuuksien tasa-arvo on tähän periaatteeseen nojaava tasa-arvostrategia. Tulosten tasa-arvostrategian mukaan tämä ei kuitenkaan ole riittävä keino taata tasa-arvo, vaan siihen vaaditaan erityistoimia, jotta heikoimmassakin asemassa olevien oikeudet toteutuvat.²⁰

Yksinkertaisesti tasa-arvo voidaan myös määrittellä esimerkiksi materian kautta, eli tasa-arvon toteutumisen kannalta tärkeää on erilaisten hyödykkeiden tasaveroinen ja oikeudenmukainen jakautuminen yhteiskunnassa. Toisaalta tämä harvoin riittää tasa-arvon määritelmäksi, ja myös yhtäläiset juridiset sekä poliittiset oikeudet katsotaan olevan tasa-arvon perusta. Samanlaiset poliittiset oikeudet sekä yhdenvertainen kohtelu lain edessä ovat teoriassa tehtävissä, mutta niiden käytännön toteutumisen mittaaminen on hankalaa.

Vielä vaikeampi tasa-arvoisuus on määrittää ja mitata, kun otetaan huomioon sosiaalinen pääoma, kuten vaikka status ja kunnioitus, tai jos pohditaan sitä, sallitaanko joidenkin ihmisryhmien erityiskohtelu tasa-arvon nimissä eli niin kutsuttu positiivinen syrjintä. Myös jos huomioon tulisi ottaa kaikki mahdolliset erilaisuuden muodot, on tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutuminen ja määrittäminen hankalaa. Lisäksi se, mitä yksilöt subjektiivisesti kokevat tasa-arvon merkitsevän, vaihtelee.²¹

Varsinkin sukupuolten tasa-arvosta puhuttaessa erilaisia käsityksiä termin merkityksestä on monia. Tasa-arvo ja sen edistäminen voidaan käsittää pelkäksi naisasialiikkeeksi, ja

¹⁷ Corbett, Jacobs & Shackelton 2011, 9.

¹⁸ Julkunen 2010, 66.

¹⁹ Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (TANE), viralliset www-sivut. ”Mitä on tasa-arvo?” <https://tane.fi/tasa-arvo> [luettu 24.1.2019].

²⁰ Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (THL), viralliset www-sivut. ”Sukupuolten tasa-arvon edistäminen” <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-edistaminen> [luettu 24.1.2019].

²¹ Myers 2010, 35–36; 42.

että tasa-arvopoliitiikan tavoitteena on taata naisille samat mahdollisuudet ja oikeudet, jotka miehilläkin on. Perusajatuksena siis on, että kaikille kuuluvat samat oikeudet ja velvollisuudet sukupuolesta riippumatta. Miehet ja naiset eivät juurikaan eroa ominaisuuksiltaan tai kyvyiltään, mutta naiset ovat silti heikommassa asemassa yhteiskunnassa ja tätä tulisi pyrkiä muuttamaan.

Tämänkaltainen käsitys tasa-arvosta perustuu niin kutsuttuun liberaalifeministiseen, ensimmäisten 1800-luvulla alkunsa saaneiden naisasialiikkeiden aikaiseen, muodollista tasa-arvoa painottavaan käsitykseen, mikä oli valtakurssina 1960-luvulle saakka, vaikka se olikin vuosien saatossa saanut uusia vivahteita. Kuitenkin uusia diskursseja sukupuolten tasa-arvosta on tullut, ja tasa-arvoa voidaan katsoa myös esimerkiksi samankaltaisuuksien tai eroavaisuuksien korostamisen, moninaisuuden ymmärtämisen tai syrjinnän ehkäisemisen näkökulmista.²² Sukupuolten tasa-arvon käsitteelle on siis monia eri tulkintoja, ja ne ovat muovautuneet ajan kanssa, etenkin feminismin eri aaltojen ja naisasialiikkeen kehityksen ja uusien muotojen myötä.

1960—70-luvulla taas alkoi niin kutsuttu radikaalifeminismin kausi, mikä pyrki kritisoimaan aikaisempaa käsitystä naisten ja miesten samankaltaisuudesta. Radikaalifeminismin ideana oli ennemminkin korostaa sukupuolien eroja ja sitä, että naisten ei tarvitse muuttua miesten kaltaisiksi tullakseen tasa-arvoiseksi ja hyväksytyksi tai alistua niin katsotuille miehille normeille. Ideana oli korostaa naisten itseisarvoa ja hankkia arvostusta naisiin ja naiseuteen liitetyille ominaisuuksille. Radikaalifeminismi herätti myös kriittisen keskustelun aallon, jossa vastakkain olivat tasa-arvo ja samankaltaisuus sekä eroavaisuuksien tunnustaminen ja moninaisuus.

Tasa-arvodebatissa on viime vuosikymmeninä tapahtunut liikkumista julkisesta elämänpiiristä yksityiselle. Kun pitkään sukupuolten tasa-arvosta ja naisten asemasta puhuttiin lähinnä julkisen elämän, kuten koulutuksen, työelämän ja poliittisten oikeuksien kontekstissa, alkoi herätä keskustelua myös siitä, mitä tapahtuu kotona. Sellaiset kysymykset, kuten kotityöt, lasten hoito ja väkivalta sekä muu hyväksikäyttö parisuhteessa ja kotona tulivat osaksi tasa-arvoasiaa.

Lisäksi erityisesti miehiä koskettavat ongelmat ovat myös saaneet enemmän huomiota, eikä sukupuolten tasa-arvon edistämistä välttämättä ajatella pelkästään juuri naisten aseman parantamisena, vaan myös etenkin miehiä koskettavat ongelmat ovat nousseet

²² Kantola, Nousiainen & Saari 2012, 8—11.

esille. Myös yleisesti ihmisten erilaisuus ja esimerkiksi vähemmistöjen oikeudet ovat saaneet yhä enemmän jalansijaa.²³

1990-luvulla myös tapahtui niin kutsuttu kielellinen käänne feministisessä politiikantutkimuksessa, jonka myötä keskeiseksi tavoitteeksi nousi tutkia sukupuolten tasa-arvoon liittyviä poliittisia ulostuloja ja julkista dialogia, ja pyrkiä ymmärtämään, miksei naisten asemassa ollut tapahtunut juurikaan edistystä, vaikka tasa-arvoa kannatettiin laajasti. Lisäksi alettiin tutkia yleisemmin sitä, millä tavalla ja ylipäätään mitä tasa-arvosta on puhuttu. Feministis-diskuriisivinen tutkimus on nykyisin jo laajentunut moneen eri tutkimussuuntaukseen, joista suosittuja ovat Carol Lee Bacchin policy-konstruktivistinen lähestymistapa sekä niin kutsuttu kriittinen kehysanalyysi.

Näissä suuntauksissa poliittiset ongelmat nähdään konstruoituina ja se, millaiseksi sukupuolten tasa-arvon ongelma rakennetaan julkisessa keskustelussa, vaikuttaa suoraan siihen, minkälaisia ratkaisuja siihen esitetään.²⁴ Kriittisellä kehysanalyysillä on tutkittu paljon tasa-arvodiskurssia eri julkisissa instituutioissa, kuten myös Euroopan unionissa. Tämä tutkimus soveltuu hyvin myös oman tutkielmani lähdekirjallisuudeksi, vaikka menetelmänä kriittinen kehysanalyysi ei aivan riitä kattamaan tutkimuskysymyksiäni, sillä se keskittyy lähinnä kielen käyttöön eikä syihin sen taustalla.

Tasa-arvotutkimuksen eri suuntausten lisäksi termiin liittyy monia eri debatteja, joista yksi keskeinen keskustelu on se, mitä tarkoitetaan suomen kielessä tasa-arvolla ja mitä taas yhdenvertaisuudella, ja miten näitä termejä kuuluisi käyttää. Tasa-arvon käsitetään yleisemmin tarkoittamaan juuri sukupuolten välistä tasa-arvoa, kun taas yhdenvertaisuus kattaa myös muut ihmisryhmät ja erilaisuuden kirjon. Kyseessä on siis nimenomaan kielellinen seikka, joka ei näy englannin kielessä yhtä lailla, sillä sana ”equality” kattaa melko lailla molemmat suomenkieliset termit. Tämän vuoksi englanninkielistä aineistoa analysoitaessa tulee kontekstin kautta päätellä, mitä ”equality” -sanalla tarkoitetaan.²⁵

Yhdeksi tasa-arvon ongelmallisuudeksi on nostettu se, että tasa-arvon toteuttaminen jätetään liiaksi yksilön vastuulle etenkin muodollisen tasa-arvon periaatetta noudatettaessa. Tällöin esimerkiksi tietyt sukupuolierityiset ongelmat, kuten ammattien segregatio, saatetaan liian helposti perustella johtuvan yksilön omista valinnoista, jolloin yhteiskunnalliset rakenteet jäävät huomioimatta. Tämänkaltaisen ajattelutavan

²³ Holli 2012, 81–85.

²⁴ Holli 2012, 87–89.

²⁵ Kantola, Nousiainen & Saari 2012; Nousiainen 2012, 32.

yleistyessä tasa-arvodialogin piirissä on siirrytty enemmän keskusteluun syrjimättömyydestä ja syrjinnän vastaisesta politiikasta²⁶ Lisäksi tasa-arvon edistämistä pidetään yleisesti hyveellisenä toimintana ja sukupuolten tasa-arvon vastaiset mielipiteet ovat enemmänkin marginaalissa²⁷.

Tasa-arvo on siis käsitteenä hyvin monimuotoinen ja jatkuvassa muutoksessa, kuten edellä esitetyt esimerkit kertovat. Tutkielmassani olen kiinnostunut siitä, miten ymmärtävät tasa-arvon käsitteen tai minkälaista tasa-arvoa he kannattavat, keskittyen siis erityisesti sukupuolten väliseen tasa-arvoon. Vaikka tasa-arvo voidaan käsittää koskemaan laajemminkin elämän eri osa-alueita, on kuitenkin sukupuolinäkökulma yksi keskeisistä, jota on myös tutkittu paljon ja myös sukupuolinäkökulmaan on alettu yhdistää muita ominaisuuksia, kuten ihonväri ja muut ruumiilliset tekijät.

Kiinnostavaa on myös se, nähdäänkö sukupuolten tasa-arvo asiana, johon voidaan vaikuttaa EP:ssä, eli onko se julkisen toiminnan piiriin kuuluvaa, vai nähdäänkö se enemmän ihmisten yksityiselämään kuuluvana asiana. Eli yksi näkökulma on se, kenen vastuulla sukupuolten tasa-arvon edistäminen EP:ssä nähdään, ja voiko siihen vaikuttaa esimerkiksi yhteiskunnallisia rakenteita muuttamalla. Kuitenkin on esitetty, että Euroopan parlamentin lainsäädäntöroolin vahvistumisella on ollut positiivinen vaikutus sukupuolten tasa-arvon edistämisen kannalta EU:ssa²⁸.

EU:n tasolla tasa-arvopolitiikka on perustunut syrjinnän vastaiseen lainsäädäntöön sekä tasa-arvon edistämiseen, ja syrjinnänvastaisuus on laajentunut käsittämään jo muitakin perusteita kuin vain sukupuolen. Lisäksi sukupuolen valtavirtaistamisen periaate (gender mainstreaming), eli sukupuolinäkökulman huomioiminen kaikessa päätöksenteossa, on ollut yksi EU:n toimintaperiaatteita vuonna 1999 voimaan tulleesta Amsterdamin sopimuksesta lähtien²⁹.

Tarkastelen tutkimuksessani myös sitä, mitä mieltä mepit ovat valtavirtaistamisperiaatteesta ja miten sen nähdään toimivan sukupuolten tasa-arvon edistämisen kannalta. Se on kuitenkin yksi keskeinen tasa-arvostrategia, joka oli ollut EU:n virallinen linjaus jo vuosikymmenen verran ennen vuotta 2009, mistä tutkimukseni aikakehys alkaa. Periaatteen toimivuudesta on esitetty kritiikkiä, että sen tuominen liian

²⁶ Kantola, Nousiainen & Saari 2012, 11.

²⁷ Holli 2012, 76–77.

²⁸ Kantola & Nousiainen 2012, 126.

²⁹ Euroopan parlamentti, viralliset www-sivut. ”Maastrichtin ja Amsterdamin sopimukset” <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/fi/sheet/3/maastrichtin-ja-amsterdamin-sopimukset> [luettu 28.1.2019] & Kantola, Nousiainen & Saari 2012, 125.

usealle politiikan areenalle syökin sen vaikuttavuutta. Jos sukupuolikysymys onkin yhtäkkiä kaikkien asialistalla, on pelätty, että valtavirtaistamisperiaate jää tehottomaksi, kun vastuu on jaettu liian usealle taholle. Tämän vuoksi on pohdittu sitä, tulisiko tasa-arvopolitiikka pitää erillään muista aihepiireistä.³⁰

1.3 Aikaisempi tutkimus ja tutkimuskysymykset

Tasa-arvon ollessa yksi EU:n pääperiaatteista, on sen toteutumista jäsenmaissa tutkittu paljon, myös itse unionin toimeenpanemana. Lisäksi on julkaistu selvityksiä naisten asemasta ja sukupuolten tasa-arvosta Euroopan parlamentin sisällä, kuten vuonna 2014 julkaistu tutkimus ”Women in the European Parliament”³¹. Lisäksi Euroopan parlamentin roolia ja siellä käytyjen keskustelujen tarkoitusta sekä merkitystä on tutkittu, näkökulmana esimerkiksi se, miten monikansallisessa parlamentissa demokratian periaate toimii³². Lisäksi Gabriele Abelsin ja Joyce Marie Mushaben toimittama teos *Gendering the European Union* tarkastelee Euroopan unionia sukupuolinäkökulmasta.

Tarkemmin Euroopan parlamentin erilaisia valtapositiioita ja siellä käytyjä keskusteluja ovat analysoineet esimerkiksi Sven-Oliver Proksch ja Jonathan B. Slapin artikkeleissaan ”Position Taking in European Parliament Speeches” sekä ”Look who’s talking: Parliamentary debate in the European Union”³³. Vuonna 2008 on myös julkaistu sosiaalipolitiikan alalla Emanuela Lombardon sekä Petra Meierin tutkimus ”Framing Gender Equality in the European Union Political Discourse”, joka käsittelee samankaltaisia teemoja kuin tämä tutkimus, mutta Lombardo ja Meier analysoivat raportteja, julistuksia ja sopimuksia sekä muita kirjallisia dokumentteja keskittyen EU:hun kokonaisuutena³⁴. Aikaisempaa tutkimusta siitä, miten Euroopan parlamentin edustajat kokevat sukupuolten välisen tasa-arvon tai missä asiayhteyksissä ja kenen taholta siitä on parlamentin täysistunnoissa keskusteltu, en ole löytänyt.

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää vuonna 2009 valitun Euroopan parlamentin edustajien tasa-arvonäkemyksiä. Koska tasa-arvo on käsitteenä monimuotoinen- ja tulkintainen, on tasa-arvon eri muodot tärkeä ottaa huomioon tutkimuksessa. Erityinen

³⁰ Julkunen 2010, 265.

³¹ EU, Equality and Diversity Unit Directorate-General for Personnel. ”Women in the European Parliament”. Political posts.

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/publications/2014/0001/P7_PUB\(2014\)0001_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/publications/2014/0001/P7_PUB(2014)0001_EN.pdf) [käytetty 11.11.2020].

³² Esim. Kröger 2014; Proksch & Slapin 2014; DeBardeleben & Hurrelmann 2007.

³³ Proksch & Slapin 2010 a; 2010 b.

³⁴ Lombardo & Meier, 2008.

mielenkiinto tutkimuksessani tulee siis olemaan siinä, kuka parlamentissa puhuu sukupuolten välisestä tasa-arvosta, missä asiayhteydessä tai mihin teemaan liittyen, ja mitä se mahdollisesti kertoo siitä, mitä sukupuolten tasa-arvo mepeille merkitsee.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavanlaiset:

- Minkälaisista sukupuolten tasa-arvon teemoista keskusteltiin Euroopan parlamentin täysistunnoissa vuosina 2009—2012 ja mitä mieltä mepit olivat EU:n tasa-arvopoliitikasta? Miten mepit suhtautuivat tasa-arvopoliitikan vastuunjakoihin EU:n ja sen jäsenmaiden kesken – mistä teemoista tuli päättää EU:n tasolla ja mitkä asiat tulisi meppien mukaan jättää kansallisella tasolla päätettäväksi?
- Mitkä ovat meppien mielestä parhaita keinoja edistää sukupuolten tasa-arvoa tai minkälaista tasa-arvopoliittikkaa EU:n tasolla tulisi heidän mukaansa tehdä? Miten meppien poliittinen suuntautuminen, ideologia tai muu tausta voisi selittää ulostuloja EP:n täysistunnoissa?
- Millaisia käsityksiä sukupuolten tasa-arvon senhetkisestä tilasta EU:ssa mepeillä oli, ja minkälaisia merkityksiä sukupuolten tasa-arvolle ylipäätään annettiin parlamentin täysistunnoissa?

1.4 Tutkimusaineisto ja metodi

Monikansallisuus ja sen myötä monikielisyys on yksi EP:n erityispiirre. Euroopan parlamentin edustajat ovat oikeutettuja toimimaan parlamentissa omalla äidinkielellään, ja monikielisyys tukee EU:n yleistä yhdenvertaisuusperiaatetta, että jokaisella mepillä on mahdollisuus saada paras mahdollinen ymmärrys käsiteltävistä asioista. Lisäksi täysistunnoissa on mahdollisuus saada tulkausta omalla kielellään ja parlamentissa tuotetut dokumentit käännetään kaikille virallisille kielille, mutta ne julkaistaan myös alkuperäisessä muodossaan.³⁵ Tutkimukseni parlamenttikaudella aikarajaukseni piirissä EU:n virallisia kieliä oli yhteensä 23, vielä ennen Kroatian liittymistä unioniin heinäkuussa 2013³⁶.

EP:n vuosien 2009—2012 dokumentit täysistuntokeskusteluista löytyvät kokonaisuudessaan englanniksi käännettynä, ja käytän niitä omassa tutkimuksessani

³⁵ Corbett, Jacobs & Shackelton 2011, 35—42.

³⁶ European parliament, viralliset www-sivut. ”Which languages are in use in the Parliament?” <http://www.europarl.europa.eu/news/en/faq/21/which-languages-are-in-use-in-the-parliament> [käytetty 21.3.2019]

primaariaineistona, vaikka käännöksissä on luonnollisesti riski, että puheenvuorojen sisältö on hieman muuttunut alkuperäisestä. Yksi perustelu aineiston rajaamiselle vuosiin 2009—2012 jättäen parlamenttikauden kaksi viimeistä vuotta tutkimuksen ulkopuolelle on myös se, että vuodesta 2013 alkaen parlamenttikeskustelut löytyvät kirjallisina vain alkuperäisillä puhekielillä.

Asiakirjoja ei siis ole vielä käännetty englanniksi, ja lisäksi Euroopan parlamentin täysistunnon dokumenttiarkiston hakukone ei näyttänyt aineiston keräämisen aikaan asiasanahakuja millään kielellä vuosilta 2013—2014, mikä olisi hankaloittanut merkittävästi tutkimusaineiston etsimistä ja käyttöä kyseisiltä vuosilta. Päätin siis rajata vuoden 2012 jälkeiset keskustelut primaariaineistoni ulkopuolelle, mutta vuosilta 2009—2012 materiaalia löytyy runsaasti sekä riittävästi tutkimukseni tarpeisiin.

Euroopan parlamentti kokoontuu kuukausittaisiin täysistuntoihin Strasbourgissa, eli vuodessa täysistuntoja kertyy ainakin 12, ja ne kestävät neljän päivän ajan. Lisäksi parlamentin täysistunto voi näiden kahdentoista session lisäksi kokoontua ylimääräisiin kahden päivän istuntoihin, jotka pidetään Brysselissä.³⁷ Tarkastelen tutkimuksessani siis näitä kuukausittain käytyjä parlamentin täysistunnon keskusteluja, sekä myös mahdollisten ylimääräisten täysistuntojen materiaaleja.

Yksi täysistuntokeskusteluihin ja niiden luonteeseen vaikuttava menettely on nimeltään catch-the-eye-systeemi, joka otettiin käyttöön osittain parlamenttikeskustelun elävöittämisen vuoksi. Sen myötä siis keskusteluun saavat osallistua myös ne mepit, jotka eivät ole toimineet raportioijan roolissa tai poliittisen ryhmänsä puhemiehenä. Tämä antaa mahdollisuuden myös niille edustajille, jotka eivät ole yksimielisiä poliittisen ryhmänsä kanssa, esittää oman mielipiteensä käsiteltävästä asiasta. Catch-the-eye-systeemin käyttö siis helpottaa meppien mahdollisuuksia tuoda esille omaa agendaansa, eivätkä he ole niin kiinni poliittisen ryhmänsä virallisessa linjassa.

Tärkeä keino europarlamentaarikoille saada äänensä kuuluviin ovat myös kyselysessiot, jossa mepit voivat esittää kysymyksiä komission tai ministerineuvosto jäsenille, ja kysymyksiä voi esittää joko suullisesti tai kirjallisesti. Lisäksi parlamentin täysistunnon loppuvaiheessa, äänestyksen jälkeen, on mahdollista käyttää yksi minuutti siihen, että antaa selityksen omalle äänestämiskäyttäytymiselleen, ja tämän voi tehdä myös kirjallisena versiona.³⁸ Tutkimusaineistooni kuuluu siis kaikkia EP:n täysistunnon

³⁷ Corbett, Jacobs & Shackleton 2011, 34.

³⁸ Corbett, Jacobs & Shackleton 2011, 61—63.

erilaisia puheenvuoroja ja kirjallisia kommentteja – raportojana toimineiden, ryhmänsä puolesta puhuneiden, catch-the-eye-systeemin mukaisia yksittäisen mepin henkilökohtaisia kannanottoja sekä suullisia ja kirjallisia äänestämiskäyttäytymisen selityksiä.

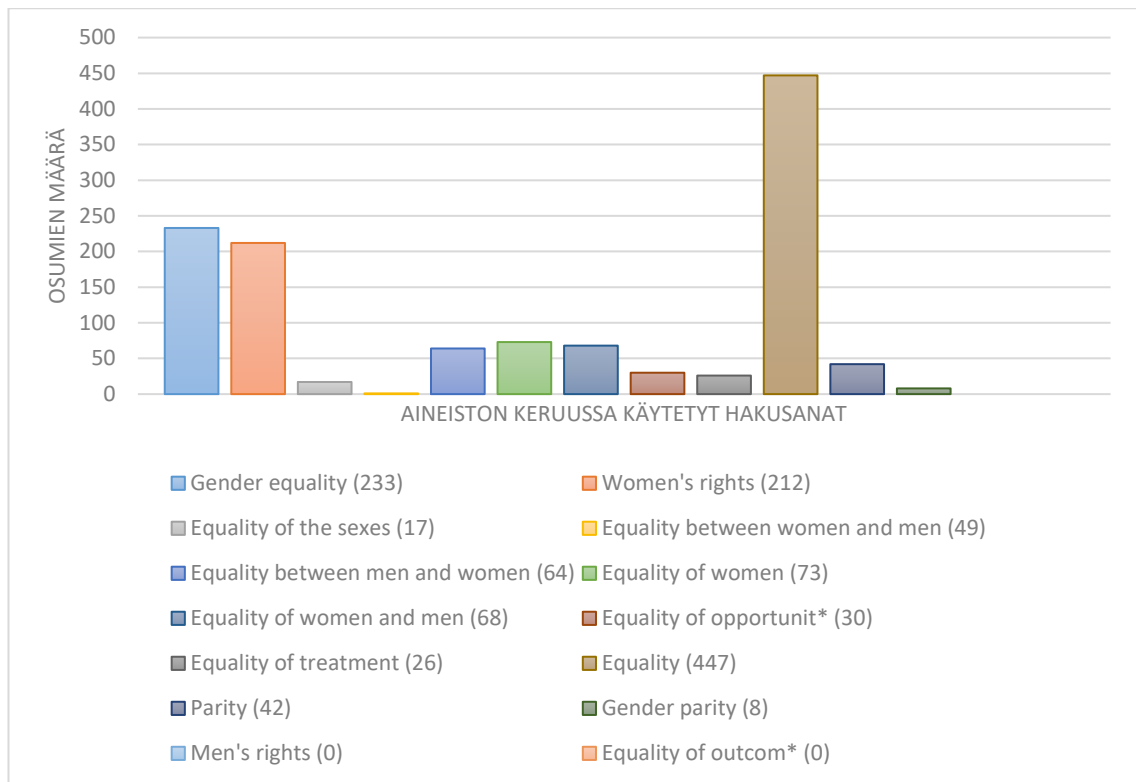
Käytän tutkimuksessani Euroopan parlamentin sähköisessä arkistossa olevia täysistuntodokumentteja, joita olen kerännyt hakusanojen avulla. Haun rajauksena käytän dokumenttien sisältöä, sillä siten saan kattavamman aineiston kuin käyttämällä pelkästään dokumenttien otsikkohakua. Koska keskityn tutkimuksessani erityisesti sukupuolten tasa-arvoon, olen valinnut hakusanat sen perusteella. Englannin kielessä sukupuolelle on kaksi eri sanaa, joista *gender* viittaa sukupuoleen enemmän sosiaalisena konstruktiona ja *sex* biologisena ominaisuutena, ja sukupuolten tasa-arvosta puhuttaessa käytetään yleisemmin sanaa *gender*.

Aineistoa rajaamatta hakusanoilla aineistoa löytyy tutkimukseni aikarajauksen puitteissa (heinäkuu 2009 – joulukuu 2012) EP:n täysistunnon pöytäkirjoja 5731 kappaletta. Käyttämässäni hakusanoissa pyrin huomioimaan kaikki sukupuolten tasa-arvon ulottuvuudet ja erilaiset käsitykset, joita mepeillä mahdollisesti olisi, riippuen käsitetäänkö sukupuoli ensisijaisesti sosiaalisena vai biologisena seikkana, tai haluttiinko puhua tasa-arvosta nimenomaan naisten ja miesten kesken, sekä erilaiset tasa-arvostrategiat.

Käytin hakusanana myös *equality*-termiä, joka on hyvin riippuvainen kontekstista, puhuuko sen käyttäjä sukupuolten tasa-arvosta vai esimerkiksi laajemmin taloudellisesta, sosiaalisesta tai alueellisesta tasa-arvosta. Se voi suomennettuna tarkoittaa myös yleisesti ihmisten yhdenvertaisuutta. Rajasin sellaiset *equality*-sanan hakutulokset tutkimukseni ulkopuolelle, mitkä eivät liity keskusteluun sukupuolten tasa-arvosta³⁹.

Kaaviossa on kuvattuna vaaka-akselilla aineiston keruussa käyttämäni hakusanat sekä pystyakselilla niillä saatu hakuosumien määrä EP:n täysistuntopöytäkirjoista vuosilta 2009—2012:

³⁹ Kaaviossa on huomioituna kaikki ”equality”-hakusanalla tulleet osumat.

Tutkimusmateriaalia on paljon, ja sen jäsentely, hallinta ja analysointi onnistuu parhaiten laadullisen sisällönanalyysin eli primaariaineiston temaattisen luokittelun sekä diskurssianalyysin keinoin. Ensimmäisiin tutkimuskysymyksiin pystyy vastaamaan parhaiten laadullisen aineistoanalyysin kautta, kun taas viimeiseen tutkimuskysymykseen diskurssianalyysi sopii paremmin, kun tarkoituksena on tutkia myös sitä, minkälaisia europarlamentaarikot antavat sukupuolten tasa-arvolle ja minkälaista kuvaa he siitä tuottavat puheenvuoroillaan. Laadullisen sisällönanalyysin sekä aineiston temaattisen jaottelun apuna käytän NVivo 12 -ohjelmaa.

Diskurssianalyysin periaatteena on se, että sen kieli on osa totuutta, jonka avulla todellisuutta on mahdollista pyrkiä rakentamaan. Puhuttu tai kirjoitettu kieli ei kuitenkaan tarjoa suoraa reittiä tosiasioihin.⁴⁰ Meppien puheenvuorot eivät siis kerro totuutta siitä, mitä on sukupuolten tasa-arvo, mutta niiden kautta on mahdollista tarkastella sitä, minkälaista kuvaa tasa-arvosta rakennetaan Euroopan parlamentin täysistunnoissa ja minkälaisia merkityksiä sille annetaan.

Yksi mielenkiintoinen näkökulma on myös se, miten ideologia vaikuttaa siihen, miten tasa-arvosta puhutaan Euroopan parlamentissa. Norman Fairclough kirjoittaa teoksessaan

⁴⁰ Jokinen, Juhila & Suominen 2016, 17.

Analysing discourse – Textual analysis for social research ideologioiden merkityksestä esimerkiksi valtasuhteissa, uskomuksissa ja näkökannoissa, ja miten se taas vaikuttaa siihen, millaista kieltä tuotetaan. Faircloughin kriittisen diskurssianalyysin mukaan käytettyyn kieleen vaikuttavat eniten sosiaaliset rakenteet ja käytännöt.⁴¹

Ideologioilla on siis sosiaalisesti yhdistäviä vaikutuksia, vaikka se, kuinka vahvasti yksilöt kokevat ideologian vaikutuksen toimintaansa, vaihtelee. Yhteisen arvomaailman tai ajattelutavan jakaminen toimii siis ryhmän itseidentifioinnin perustana.⁴² Mepit ovat Euroopan parlamentissa jakautuneet lähinnä omaa poliittista arvomaailmaansa vastaaviin poliittisiin ryhmiin, tai mahdollisesti jättäytyneet sitoutumattomiksi edustajiksi. Mepit käytännössä jakavat ainakin jollain tasolla yhteisen ideologian tai ajattelumaailman oman poliittisen ryhmänsä kanssa, ja muodostavat sen perusteella ulostulonsa parlamentin täysistunnoissa.

Lisäksi Sari Pietikäinen ja Anne Mäntynen kirjoittavat teoksessaan *Kurssi diskurssiin*, että ”- - kielenkäyttöön kirjautuu paitsi yksittäisen kielenkäyttäjän valintoja ja arvoja myös ympäröivän kulttuurin, yhteiskunnan ja sen instituutioiden arvoja ja normeja”.⁴³ Parlamentin edustajien puheenvuoroissa vaikuttaa siis mepin oma kansallinen ja poliittinen tausta sekä arvomaailma, mutta myös Euroopan parlamentin ja koko EU:n kontekstit sekä toimintatavat. Puheenvuoroja analysoitaessa tulee siis ottaa huomioon meppien Euroopan parlamentissa toimimisen lisäksi myös edustajan kansallinen puoluetusta sekä kotimaa ja sen poliittinen tilanne.

Myös Euroopan parlamentin päätöksentekoprosesseja ja meppien kannanmuodostusta tutkinut Nils Ringe on tullut johtopäätökseen, että meppien päätöksien taustalla vaikuttaa pääasiassa ryhmäideologia eikä niinkään se, mistä maasta meppi on kotoisin. Lisäksi Ringen mukaan EP:n ryhmien rakenne on toisaalta sellainen, että ryhmillä ei ole keinoja rangaista meppejä, mikäli he poikkeavat ryhmäkurista, ja koska EP:ssä päätettävien asiakysymysten kirjo on niin laaja, on epätodennäköistä, että saman ryhmän mepit pystyisivät muodostamaan kaikista politiikanaloista yhtä informoituja mielipiteitä, joten senkin vuoksi ryhmän sisällä saattaa olla varianssia.⁴⁴

Olen rakentanut tutkielmani pää- ja alaluvut primaariaineistosta nousseiden teemojen ympärille. Ensimmäisessä käsittelyluvussa tarkastelen sitä, mitä mieltä mepit ovat EU:n

⁴¹ Fairclough 2003, 9; 22.

⁴² Van Dijk 2006, 116–118.

⁴³ Pietikäinen & Mäntynen 2009, 18.

⁴⁴ Ringe 2010, 1–5.

tasa-arvopolitiikasta, missä asioissa toimivalta kuuluisi jäsenmaiden kansallisille hallituksille ja sitä, minkälaisin keinoin sukupuolten tasa-arvoa tulisi meppien mukaan edistää. Toisessa käsittelyluvussa tutkin meppien suhtautumista sukupuolten tasa-arvoon julkisen ja yksityisen elämänpiirin tasa-arvon mukaisesti jaoteltujen teemojen kautta. Julkiseen tasa-arvoon kuuluu työelämän ja taloudellinen tasa-arvo, kuten samapalkkaisuuskysymys, minkä yhteydessä tarkastelen myös meppien mielipiteitä haitallisista sukupuolistereotyyppioista ja asenteista.

Yksityisen tasa-arvon kysymysten piiriin taas kuuluu perhepolitiikka eli hoivavastuu sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyskysymykset. Lisäksi naisiin kohdistuva ja sukupuolittunut väkivalta on yksi keskeinen yksityisen piiriin kuuluvaksi katsottu tasa-arvo-ongelma. Aineistossa nousi esille keskustelua sukupuolten tasa-arvosta myös EU:n laajentumisen ja ulkosuhteiden osalta, mutta keskityn tutkimuksessani pääasiassa käsittelemään EU:n sisäpolitiikkaa. Tasa-arvopolitiikan vaikutuksia unionin ulko- ja laajentumispolitiikkaan sivuan lyhyemmin, sen ollessa keskeisessä roolissa sukupuolittuneen väkivallan kysymyksessä.

2 Sukupuolten tasa-arvo ja sen edistäminen perustavanlaatuinen osa EU:ta

Yleisesti ottaen tasa-arvopolitiikalla on Euroopassa integraatioprosessin ajalta pitkät perinteet. Jo vuoden 1957 Euroopan yhteisöjen perustamissopimukset ovat pitäneet sisällään samapalkkaisuutta koskevan normin. Kuitenkin varsinaiset säädökset, jotka kieltävät sukupuolisyrynnän syntyivät pääosin 1970-luvulla. Pitkään Euroopan yhteisössä ja myöhemmin unionissa säädetyt tasa-arvoa koskevat direktiivit koskivat julkista elämänpiiriä ja oikeastaan lähinnä työelämää.

Euroopan yhteisöjen muututtua Euroopan unioniksi, sai sukupuolten tasa-arvonäkökulma uutta tuulta alleen. Esimerkiksi vuonna 1997 solmittu Amsterdamin sopimus laajensi tasa-arvopolitiikan kenttää, tuoden mukanaan muun muassa palveluita koskevan syrjinnän kieltävän direktiivin. Nykyisin sukupuolten tasa-arvo on nostettu yhdeksi EU:n esiin tuomista tärkeimmistä arvoista, ja sen sanotaan myös tukevan demokratian periaatetta EU:ssa.

Tarkastellessa sitä, mitä perinteisistä tasa-arvostrategioista EU:n tasa-arvotoimenpiteet eniten edustaisivat, on tehty huomio, että Euroopan unionissa ei ole kovin vahvaa

positiivisen erityiskohtelun perinnettä. EU:n lainsäädännössä tai suosituksissa ei siis ole yleistä kohdistaa erityisiä tai ylimääräisiä toimia esimerkiksi haavoittuvaisessa asemassa olevien ihmisryhmien aseman ja oikeuksien edistämiseksi. Positiivinen erityiskohtelu nojaa lopputulosten tasa-arvon periaatteeseen eikä siihen, että yhtäläiset mahdollisuudet riittävät.

On myös kritisoitu sitä, että myöskään sukupuolinäkökulman kaikessa päätöksenteossa huomioimisen eli niin kutsutun valtavirtaistamisen perinnettä ei ole otettu EU:ssa kovin menestyksekkäästi haltuun, vaan tasa-arvopolitiikka on jäänyt pitkälti pehmeän sääntelyn tasolle. Kuitenkin Euroopan parlamentin vallan kasvulla, mihin Lissabonin sopimus vuonna 2009 vaikutti, juuri lainsäädännön alalla on arveltu olevan suotuisia vaikutuksia unionin tasa-arvopolitiikkaan sukupuolten tasa-arvon edistämistä ajatellen. Lisäksi EU:ta on kritisoitu siitä, että sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen sekä positiivisen erityiskohtelun periaatteiden käytön asema on epäselvää sekä ristiriitaista, mikä taas on lisännyt soraääniä tasa-arvon menemisestä liian pitkälle.

Toisaalta on esitetty kritiikkiä siitä, että EU:n on pitkälti markkinoiden vapautta vartioiva ja edistävä unioni, millä ei varsinaisesti ole merkittäviä suotuisia vaikutuksia sukupuolten tasa-arvon edistämistä ajatellen. Tasa-arvopolitiikka, on usein mielletty valtionhallintojen toimialaksi etenkin, jos halutaan todella vaikuttaa ja edistää asioita. Tähän EU:n toimivalta on mielletty riittämättömäksi tai jäsenvaltioiden erilaiset sosiaalipoliittiset perinteet huomioon ottaen liian vaikeaksi toteuttaa. Kuitenkin EU:n vahva syrjinnänvastaisen lainsäädännön kehittämisen linja ja säädökset ovat velvoittaneet jäsenmaita muuttamaan lakejaan sen mukaiseksi. Lisäksi EU:n syrjinnän vastainen oikeus kattaa muutkin perusteet kuin vain sukupuolen, vaan myös esimerkiksi etnisyyden ja seksuaalinen suuntautuminen kuuluvat sen piiriin.⁴⁵

Tässä pääluvussa tarkastelen sitä, miten mepit suhtautuvat sukupuolten tasa-arvoon osana EU:n keskeistä arvokenttää. Lisäksi käsittelen sitä, kenen vastuulla meppien mukaan tasa-arvopolitiikan tulisi olla – millaista valtaa EU:n tulisi käyttää sukupuolten tasa-arvon edistämässä, vai pitäisikö se jättää enemmän kansalliselle tasolle. Tutkin myös sitä, minkälaiset tasa-arvostrategiat saavat meppien keskuudessa kannatusta, ja mikä näiden näkemysten taustalla vaikuttaa.

⁴⁵ Kantola & Nousiainen 2012, 124–142.

2.1 Sukupuolten tasa-arvo osana EU:n keskeisimpiä arvoja

Euroopan unionin perussopimuksessa mainitaan EU:n perusarvot, joiden painotetaan olevan olennainen osa eurooppalaista elämäntapaa. Lissabonin sopimuksen ja EU:n perusoikeuskirjan mukaan unionin keskeiset arvot ovat ihmisarvo, vapaus, demokratia, tasa-arvo, oikeusturva sekä ihmisoikeudet⁴⁶. Tasa-arvon periaatteen kulmakivenä ovat sukupuolten välinen tasa-arvo sekä syrjimättömyys. Unionin arvomaailma ja tavoitteet ovat monipuolistuneet, ja EU pyrkii ajamaan myös yleisesti yhteiskunnallista oikeudenmukaisuutta, sosiaalista suojelua, lapsien oikeuksien edistämistä sekä sukupolvien välistä yhteisvastuuta sukupuolten tasa-arvon edistämisen lisäksi. Tämä on luonnollisesti vähentänyt pelkän sukupuolten tasa-arvon edistämisen tavoitteen saamaa näkyvyyttä.⁴⁷

Osa tasa-arvokeskusteluun EP:n täysistunnoissa vuosina 2009—2012 ottivat mepit jokaisesta Euroopan parlamentin poliittisesta ryhmästä, ja myös sitoutumattomat europarlamentaarikot osallistuivat aktiivisesti. Määrällisesti eniten puheenvuoroja sukupuolten tasa-arvoon liittyen pitivät edustajamääriltäänkin suurimpien ryhmien PPE:n sekä S&D:n mepit, seuraavana tulivat ALDE sekä GUE/NGL.

Yleisesti ottaen sukupuolten tasa-arvoa pidettiin parlamentissa vuosina 2009—2012 tärkeänä sekä edistämisen tarpeessa olevana asiakysymyksenä. Toisaalta on tutkittu, että sukupuolten tasa-arvoa, naisten ja miesten yhdenvertaisuutta tai sukupuolten yhtäläisiä poliittisia oikeuksia ja asemaa lain edessä harva lähtee äänekkäästi vastustamaan, vaan tasa-arvon asialla olemisesta on viime vuosikymmenillä tullut hyve⁴⁸ ja tämä on nähtävissä myös EP:n täysistuntokeskusteluissa vuosina 2009—2012. Selkeästi sukupuolten tasa-arvoa kritisoivat tai EU:n ja EP:n tasa-arvopolitiikkaa suoranaisesti vastustavat mielipiteet ovat vähäisiä, muutamia yksittäistapauksia. Vaikka meppi olisi suhtautunut kriittisesti itse asiakysymykseen, haluttiin kuitenkin sukupuolten tasa-arvon periaatteeseen yleisesti sitoutua.

Sen sijaan parlamentin täysistuntokeskusteluissa sukupuolten tasa-arvo mainittiin usein siinä kontekstissa, että kyseessä on yksi EU:n keskeinen periaate ja sen edistäminen olisi jo tästä syystä suotavaa. Moni meppi tunnusti puheenvuorossaan sen, että sukupuolten välillä on yhä eriarvoisuutta ja syrjintä sukupuolen perusteella on olemassa oleva

⁴⁶ EU, viralliset www-sivut. ”The EU in brief”. https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_en [käytetty 29.2.2020].

⁴⁷ Kantola & Nousiainen 2012, 135—136.

⁴⁸ Holli 2012, 76—77.

ongelma, johon tulisi puuttua.⁴⁹ Sukupuolten tasa-arvo nostetaan muiden EU:n tärkeiden arvojen ja periaatteiden, kuten yleisten ihmisoikeuksien toteutumisen, oikeudenmukaisuuden ja vapauden, rinnalle⁵⁰.

Sukupuolten tasa-arvon periaatteella on meppien mukaan siis itseisarvoa jo sen myötä, että se on nimetty yhdeksi EU:n keskeisimmäksi arvoksi, ja tämän vuoksi asian edistämiseksi tulisi tehdä enemmän:

” - - uskon, että tasa-arvo naisten ja miesten välillä on keskeinen vaatimus perustavanlaatuisen ihmisoikeuksien toteutumiseksi. Meidän pitäisi myös korostaa sitä, että koska kyseessä on Euroopan unionin perustavanlaatuinen periaate, on jo korkea aika ryhtyä kunnan toimiin, jotta nykyinen sukupuolten välinen eriarvoisuus voitaisiin päättää.”⁵¹

S&D poliittisen ryhmän portugalilaisen parlamenttiedustajan Luís Paulo Alvesin puheenvuoro on hyvä esimerkki siitä, että sukupuolten tasa-arvo liitetään ihmisoikeuksiin ja toimet asian edistämiseksi eivät ole olleet riittäviä, kun kyseessä on kuitenkin yksi EU:n keskeisistä tavoitteista ja arvoista. S&D oli vuonna 2009 valitusta parlamentista ainoa, johon kuuluu meppejä jokaisesta EU-maasta, mutta se menetti suurimman ryhmän aseman vuonna 1999 PPE:lle, kun etenkin S&D-ryhmään kuuluvat Ranskan sosialistinen puolue ja Iso-Britannian Labour-puolue menettivät kannatustaan eurovaaleissa, kun taas italialaiset mepit kasvattivat määräänsä huomattavasti. S&D ryhmä on koostunut perinteisesti mepeistä, jotka kotimaassaan edustavat sosialistista tai sosiaalidemokraattista puoluetta.⁵²

Euroopan unionin arvomaailmasta muistuttivat muidenkin ryhmien mepit:

⁴⁹ Esim. EP:n täysistuntopöytäkirjat 2010. Explanations of vote, 25.2.2020 Bryssel. José Manuel Fernandes (PPE); EP:n täysistuntopöytäkirjat 2011. Debate, 5.7.2011, Strasbourg. Women and business leadership. Britta Thomsen (S&D).

⁵⁰ Esim. EP:n täysistuntopöytäkirjat 2009. Debate, 21.10.2009, Strasbourg. ”The institutional aspects of the creation of a European external action service - Creation of a European external action service: State of the negotiations with Member States”. Heidi Hautala (Verts/ALE) & Debate, 24.11.2009, Strasbourg. ”Multi-annual programme 2010-2014 regarding the area of freedom, security and justice (Stockholm Programme)”. Michael Cashman (S&D); EP:n täysistuntopöytäkirjat 2011. Explanations of vote, 17.11.2011, Strasbourg. Nikolaos Chountis (GUE/NGL).

⁵¹ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2010. Explanations of vote, 17.6.2010, Strasbourg. Luís Paulo Alves (S&D). ” - - I believe that equality between men and women is an essential requirement for the full enjoyment of fundamental human rights. We should also highlight that, since this is a fundamental principle of the European Union, it is high time to make a real effort in terms of ending existing discrimination between the sexes.”

⁵² Corbett, Jacobs & Shackelton 2011, 93–94.

”Rouva puheenjohtaja, on kiistatonta, että naisasia on paljon velkaa Euroopalle. Miesten ja naisten välisen tasa-arvon periaate asetettiin Rooman sopimuksessa, ja sitä on siitä lähtien vahvistettu monissa myöhemmissä sopimuksissa.

Miesten ja naisten välinen tasa-arvo todella on yksi Euroopan unionin perustavanlaatuisista arvoista. Tämän vuoksi Eurooppa on aina toiminut proaktiivisesti sukupuolten tasa-arvon ja naisten aseman edistämisen eteen. Vähitellen kehitystä on tapahtunut. Monia lainsäädännöllisiä instrumentteja, kuten direktiivejä, on säädetty.”⁵³

Myös PPE-ryhmän Constance Le Grip puhuu EU:n perusarvoista sekä tasa-arvopolitiikan juurista jo Rooman sopimuksessa. PPE on ollut parlamentin suurin poliittinen ryhmä jo vuodesta 1999 lähtien. Ryhmän sisällä suurimman enemmistön muodostaa Saksan kristillisdemokraattien (CDU-CSU) meppijoukko. Vuoden 2009 parlamenttivaaleissa PPE kuitenkin menetti jäseniä, kun Iso-Britannian ja Tshekkien konservatiivit perustivat uuden ECR-ryhmän, eikä siihen enää kuulunut jäseniä kaikista EU-maista.

Myös ryhmän luonteeseen on tullut muutoksia vuosien varrella. Aikaisemmin PPE oli ytimeltään hyvin kristillisdemokraattinen sekä vahvaa Euroopan yhdentymistä kannattava ryhmä, joka asemoitu poliittisella skaalalla lähinnä keskustalaiseksi. Kuitenkin myöhemmin PPE on siirtynyt kristillisdemokratiasta enemmän keskustaoikeistoon, ja moni PPE:hen liittynyt kansallinen puolue on arvomaailmaltaan suhteellisen konservatiivinen.⁵⁴

Kiinnostava piirre primaariaineistossa on se, miten mepit peräänkuuluttavat sukupuolten tasa-arvon toteutumista EU:n omissa instituutioissa, kun esimerkiksi parlamentissakin naiset olivat aliedustettuja vuonna 2009 valitussa parlamentissa. Muutama meppi

⁵³ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2012. Debate, 12.3.2012, Strasbourg. “Equality between women and men in the European Union - 2011 - Women in political decision-making”. Constance Le Grip (PPE). “*Madam President, it cannot be denied that the cause of women owes much to Europe. The principle of equality between men and women was enshrined in the Treaty of Rome, and has constantly been reaffirmed since, in the many subsequent treaties.*

Equality between men and women is truly one of the European Union’s fundamental values. As a result, Europe has always worked very proactively for gender equality and for the promotion of women. Gradually, progress has been made. Many legislative instruments, such as directives, have been put in place.”

⁵⁴ Corbett, Jacobs & Shackelton 2011, 86—91.

muistuttaa, että ainoastaan 35 % istuvista europarlamentaarikoista on naisia, ja sen sanottiin heikentävän EP:n demokraattisuutta.⁵⁵

Täysistuntokeskusteluissa nostettiin esiin sekä edellinen Jose Manuel Barroson vuoden 2004 komissio, jossa naiskomissaareja oli yhdeksän yhteensä 25 komissaarista että vuoden 2009 komission, jossa naisedustus oli vielä heikompi, vain seitsemän 27 komissaarista. Barrosoa moitittiin täysistunnoissa tekopyhyydestä, kun hän lupasi painottaa sukupuolten tasa-arvoa komission toiminnassa, mutta ei toteuttanut sitä edes oman komissionsa kokoonpanossa.⁵⁶

Samankaltaista keskustelua käytiin myös silloin, kun aiheena oli vuonna 2011 perustetun Euroopan ulkosuhdehallinnon (EUH) henkilöstöpolitiikka. EUH:n tarkoituksena on hoitaa unionin diplomaattisuhteita, tehostaa ulkosuhteiden hoitoa ja edistää EU:n vaikuttavuutta maailmalla. EUH:n toimialueeseen kuuluvat muun muassa YK-asiat, naapuruussuhteiden hoitaminen sekä kehitys-, turvallisuus ja rauhanrakentamispoliittikan alat.⁵⁷

Komissio vakuutti omassa kannanotossaan, että EUH:n henkilöstöön tullaan valitsemaan kaikkein kyvykkäimmät henkilöt, kuitenkin maantieteellinen tasapaino sekä sukupuolten tasa-arvo huomioon ottaen. Esimerkiksi S&D ryhmän meppi Justas Vincas Paleckis painotti omassa kommentissaan, että on erittäin tärkeää, että sukupuolten tasa-arvon periaatetta noudatetaan nimityksissä. Lisäksi EP:n naisten oikeuksiin ja sukupuolten tasa-arvoon keskittyvä EP:n valiokunta FEMM oli myös laatinut kannanoton EUH:n henkilöstöpolitiikasta toivoen, että sukupuolten tasa-arvoon sitoudutaan siinä tosissaan.⁵⁸

Tasa-arvon toteutuminen EU:n instituutioissa tuli täysistunnoissa puheeksi myös silloin, kun vireillä oli Euroopan keskuspankin johtokunnan uuden jäsenen valinta. Eurooppa-neuvosto valitsee johtokunnan jäsenet määräenemmistöpäätöksellä⁵⁹, ja neuvosto ehdotti

⁵⁵ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2012. Explanations of vote, 13.3.2012, Strasbourg. Jean-Luc Bennahmias (ALDE) & Carlos Coelho (PPE).

⁵⁶ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2010. Debate, 9.2.2010, Strasbourg, Presentation of the College of Commissioners and statement on the Framework Agreement on relations between the European Parliament and the Commission. Søren Bo Søndergaard (GUE/NGL).

⁵⁷ EU, viralliset www-sivut. "Euroopan ulkosuhdehallinto". https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/eas_fi

⁵⁸ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2010. Debate, 16.12.2010, Strasbourg, Annex, written answers. Question no 36 by Nadezhda Neynsky(H-0582/10) & komission vastaus; Explanations of vote, 20.10.2010, Strasbourg. Justas Vincas Paleckis (S&D); Debate, 7.7.2010, Strasbourg, European External Action Service. Ulrike Lunacek, rapporteur for the opinion of the Committee on Women's Rights and Gender Equality.

⁵⁹ Euroopan keskuspankki, viralliset www-sivut. "Johtokunta".

<https://www.ecb.europa.eu/ecb/orga/decisions/eb/html/index.fi.html> [käytetty 11.3.2020].

vuonna 2012 uudeksi jäseneksi luxemburgilaista Yves Merschiä. Meppien mielipiteet nimityksestä vaihtelivat paljon: osa kritisoi valintaa sukupuolitasapainon vuoksi, osa taas piti Merschin valintaa hyvinkin perusteltuna hänen pätevyytensä vuoksi.

Esimerkiksi PPE:n meppi Regina Bastos hämmästeli valinnan saamaa kritiikkiä, sillä hänen mielestään EU:n virkoihin tulisi nimittää aina pätevin ehdokas, oli tämä sitten sukupuoleltaan mies tai nainen. Toinen PPE:n meppi Mário David harmitteli myös parlamentissa herännyttä kritiikkiä, ja sanoikin suoraan, että on uskomatonta, että niin laadukas kandidaatti tulisi hylätä ”ainoastaan sukupuolen perusteella”. Davidin mielestä sukupuolitasapaino ei siis missään nimessä ole syy suosia naiskandidaatteja EU:n instituutioiden virkoihin, vaan valinnassa tulisi mennä pätevyyden mukaan. Myös saman ryhmän meppi Maria do Céu Patrão Neves painotti sitä, että kompetenssi menee asiakysymyksessä sukupuolitasapainon edelle.⁶⁰

Toisaalta PPE:n sisältä löytyi myös eriävä mielipide, kun ryhmän edustaja Rachida Dati kommentoi nimityksen saamaa kritiikkiä, että parlamentti yksinkertaisesti toivoisi keskuspankin johtokuntaan edes yhden naisen, eikä tarkoitus ole suinkaan kyseenalaistaa Merschin pätevyyttä hoitamaan virkaa. Dati otti esiin saman argumentin, joka esitettiin Barrosen komissiosta, että on tekopyhää vaatia sukupuolten tasa-arvoa muualla, jos se ei toteudu edes EU:n omissa elimissä ja instituutioissa, vaikka kyseessä on unionin perustavanlaatuisen arvo.

ALDE-ryhmän meppi Siiri Oviir oli samoilla kannoilla Datin kanssa. Liberaalien ja demokraattien ALDE-ryhmä, joka oli edustajamäärältään kolmanneksi suurin vuoden 2009 vaalien jälkeen, on kokenut vuosien varrella siirtymän eteläisten jäsenmaiden edustajaenemmistöstä kohti pohjoisemmasta kotoisin olevien meppien enemmistöä⁶¹. Virolainen Oviir korosti kannanotossaan Euroopan keskuspankin senhetkisen johtokunnan kokoonpanoa, joka koostui ainoastaan miehistä. Oviirin mukaan olisi erityisen tärkeää päätöksenteon laadukkuuden vuoksi, että johtokunnassa olisi edes yksi naispuolinen jäsen.

ECR:n Kay Swinburne jopa sanoi, että kieltäytyy uskomasta, ettei ehdokaslistalta olisi löytynyt tarpeeksi pätevää naiskandidaattia.⁶² EFD:n meppi Jacek Włosowicz ilmaisi

⁶⁰ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2012. Explanations of vote, 25.10.2012, Strasbourg. Regina Bastos (PPE), Mário David (PPE) & Maria do Céu Patrão Neves.

⁶¹ Corbett, Jacobs & Shackelton 2011, 94–98.

⁶² EP:n täysistuntopöytäkirjat 2012. Explanations of vote, 25.10.2012, Strasbourg. Rachida Dati (PPE), Siiri Oviir (ALDE) & Kay Swinburne (ECR).

ristiriitaiset tunteensa asiaa kohtaan, sillä oli samaa mieltä siitä, että EU:n instituutioissa olisi noudatettava sukupuolten tasa-arvon periaatetta, mutta piti Merschiä kuitenkin erinomaisena kandidaattina tehtävään:

”Ottaan huomioon kaikki tähän asiaan liittyvät tekijät huomioon, mukaan lukien komission näkökannan, päätin pysyä neutraalina tässä äänestyksessä. Tarkastellen kandidaatin pätevyyttä, ei ole epäilystä, etteikö hän vastaisi EKP:n johtokunnan jäsenelle asetettuja vaatimuksia. Kuitenkin, ottaen huomion komission mielipiteen, joka painottaa sukupuolidiversiteetin edistämistä hallintoelimissä, ja kun muistissa on neuvoston päätelmät Euroopan tasa-arvosopimuksesta vuosille 2011-2020, päätin, kuten edellä olen esittänyt.”⁶³

ECR on vuonna 2009 perustettu keskustaoikeistolainen ryhmä, joka on itsemäärittelynsä mukaan ”eurorealistinen” eikä niinkään euroskeptinen ryhmittymä, vaikka sen perustamiskirjassa sanotaan ryhmän ajavan kansallisvaltioiden suvereniteettia vastakohtana EU:n federalismille. Monen ryhmään kuuluvan mepin tausta on konservatiivista linjaa edustavassa kansallisessa puolueessa. EFD-ryhmä edustaa myös oikeistolaista eurokriittistä kenttää, joka painottaa linjauksissaan kansallisvaltioiden valtaoikeuksia sekä on syvempää Euroopan integraatiota vastaan. Ryhmä perustettiin vuonna 2009, mutta sen perustat ovat aikaisemmissa EP:n euroskeptisissä ryhmissä. Lähinnä ryhmään kuuluvat UKIP-puolueen brittikansanedustajat ovat perinteisesti ajaneet maan EU-eroa, kun taas muiden maiden mepit olivat sillä kannalla, että integraatiota ei tulisi enää viedä pidemmälle.⁶⁴

Euroopan keskuspankin johtokunnan nimitystapauksesta käydystä keskustelusta huomaa, miten keskustaoikeistoon sijoittuvan PPE:n mepit olivat pääasiassa perinteisen mahdollisuuksien tasa-arvon kannalla, ja arvottivat kyvykkyyttä sukupuolitasapainon edelle johtokunnan kokoonpanossa. Vaikka johtokunnan kaikki jäsenet olivat jo entuudestaan miehiä, ei tasa-arvon periaatteen vuoksi voisi jättää valitsematta mieskandidaattia tehtävään, mikäli hän olisi tehtävään parhaiten soveltuva. Toisaalta

⁶³ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2012. Explanations of vote, 25.10.2012, Strasbourg. Jacek Włosowicz (EFD). *“Taking all aspects of the matter into consideration, as well as the views of the Commission, I decided to remain neutral in this vote. Looking at the candidate’s qualifications, one cannot doubt that he meets the requirements to be a member of the ECB board. However, taking on board the views of the Commission, which stresses the importance of promoting gender diversity in management bodies, and remembering the Council conclusions on the European Pact for gender equality for the period 2011-2020, I decided as stated above.”*

⁶⁴ Corbett, Jacobs & Shackelton 2011, 100—102 & 106—108.

keskustelusta huomaa myös sen, miten ryhmän sisällä esiintyy hajontaa, eikä ryhmäkuri ole ehdoton, kun myös PPE:hen kuuluva meppi piti tärkeänä saada johtokuntaan edes yksi naispuolinen jäsen, etenkin kun tasa-arvon edistäminen on yksi unionin päätavoite.

Euroopan instituutioihin liittyvistä tasa-arvokysymyksistä hyvä esimerkki sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi pyhitetyn instituution luominen. Vuonna 2010 perustettiin EU:n alainen tutkimuslaitos, European Institute for Gender Equality (EIGE), edistämään sukupuolten tasa-arvon toteutumista unionissa. EIGE, jonka päämaja sijaitsee Liettuan pääkaupungissa Vilnassa, tuottaa tutkimusta ja tilastoja aiheesta, jakaa hyviä käytäntöjä tasa-arvon kehittämiseksi ja tukee muita EU:n elimiä tasa-arvotyössä. Instituutti myös valvoo, miten EU toteuttaa kansainvälisiä sopimuksia, kuten YK:n Pekingin julistusta naisten oikeuksista⁶⁵. Vuonna 2009 työnsä aloittanut parlamentti oli siis ensimmäinen, jonka aikana EIGE on ollut toiminnassa, ja mepit ottivat EP:n täysistunnoissa kantaa instituution perustamiseen ja sen toimintaan sekä mandaattiin.

Närkästystä joissain mepeissä herätti erityisesti se, että vasta vuonna 2010 perustettua instituuttia ehdotettiin vuonna 2012 liitettäväksi EU:n perusoikeusvirastoon (FRA), joka muun muassa antaa jäsenmaille neuvontaa perusoikeuksiin liittyvistä asiakysymyksistä ja pitää päämajaansa Itävallan Wienissä⁶⁶. Yhdistämistä vastustettiin sen vuoksi, että koettiin EU:ssa olevan vahva tarve pelkästään sukupuolten tasa-arvoon keskittyvälle instituutiolle, joka tekisi asian edistämisestä unionin tasolla tehokkaampaa. Lisäksi sanottiin, että EIGE:llä ja FRA:lla on täysin erilaiset tavoitteet, eikä niiden yhdistäminen siksikään olisi järkevää, ja EIGE:n perustamisen aikaansaamiseksi käytettiin runsaasti aikaa, jopa vuosikymmen, ja sitä ajettiin etenkin Euroopan parlamentin tasolla.

Euroopan parlamentin monikansallisuusaspekti nosti hieman päätään, kun EIGE:n säilyttämistä omana erillisenä instituutionaan perusteltiin myös argumentein, että EU:n ja sen eri elinten ja instituutioiden leviäminen ympäri jäsenmaita on ainoastaan hyvä asia, ja myös siksi eri jäsenmaissa päämajaansa pitävät EIGE ja FRA tulisi pitää erillään. Luonnollisesti tätä perustelua käytti ainakin ALDE:n liettualainen meppi Leonidas Donski, joka toivoi EIGE:n pysyvän hänen kotimaassaan.⁶⁷

⁶⁵ EU, viralliset www-sivut. ”European Institute for Gender Equality (EIGE)”.

https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/eige_en [käytetty 9.3.2020].

⁶⁶ EU, viralliset www-sivut. ”Euroopan unionin perusoikeusvirasto (FRA)”. https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/fra_fi [käytetty 11.3.2020].

⁶⁷ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2012. Debate, 10.5.2012, Bryssel, Discharge 2010. Esim. Mikael Gustafsson (GUE/NGL), Radvilė Morkūnaitė-Mikulėnienė (PPE), Vilija Blinkevičiūtė (S&D); Esim. Explanations of vote, 10.5.2012, Bryssel. Izaskun Bilbao Barandica (ALDE)

Asiaan EP:n täysistunnossa kantaa ottaneista mepeistä valtaosa oli instituutioiden erillään pitämisen kannalla. Instituutioiden yhdistämisen puolesta puhuneet harvat mepit perustelivat näkemystään pitkälti taloudellisilla säästöillä ja päällekkäisyyksien välttämällä⁶⁸. Meppien mielestä EIGE:n tuo merkittävää lisäarvoa EU:n tasa-arvon edistämiseen tähtäävään työhön, ja sen toivottiin pysyvän itsenäisenä toimijana. Lisäksi EP:n ryhmäkurin luonteesta kertoo myös se, että muutama ALDE-ryhmän meppi ilmoittikin äänestäneensä asiassa ryhmänsä muodostaman kannan vastaisesti⁶⁹.

Täysistuntokeskustelujen perusteella siis mepit pitävät sukupuolten tasa-arvoa yleisesti tärkeänä ja sen ollessa yksi unionin prioriteeksi nostama asia, tulee tasa-arvon edistäminen ottaa tosissaan. Täysistunnoissa käydyt keskustelut sukupuolten tasa-arvosta EU:n omissa instituutioissa toisaalta heijastivat hyvin sitä, että meppien mielestä EU:n pitäisi pystyä omissa elimissään ja toiminnassaan olemaan omien perustavanlaatuisen arvojensa mittainen. Mikäli sukupuolten tasa-arvon eteen ei tehtäisi edes unionin omissa elimissä tarpeeksi, ei EU:n sitoumusta voisi ottaa tosissaan, eikä unioni olisi uskottava antamaan ohjeistusta tasa-arvokysymyksissä tai näyttämään esimerkkiä jäsenvaltiolleen, saattaka unionin ulkopuolisille maille tai ylikansallisille areenoille.

2.2 Tasa-arvopolitiikan vastuunjaot

”Euroopan unioni on sitoutunut sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseen ja poliittisessa päätöksenteossaan vastustamaan syrjintää sekä edistämään tasa-arvoa. - -”⁷⁰

PPE:n parlamenttiedustajan Elisabeth Köstingerin puheenvuoro summaa EU:n tasa-arvopolitiikan perinteen. Kuitenkin meppien mielipiteet siitä, mistä tasa-arvokysymyksistä on ylipäättään mahdollista keskustella parlamentissa tai onko EU:lla toimivaltaa kussakin asiassa, vaihtelevat. Johanna Kantola on arvioinut, että tasa-arvopolitiikka vaatii vahvaa politiikkaa, joka on valtiosta lähtöistä, ja siksi EU:n toimivaltaa tasa-arvopolitiikan suhteen on kyseenalaistettu. Lisäksi tasa-arvopolitiikka

⁶⁸ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2012. Explanations of vote, 10.5.2012, Bryssel. David Martin (S&D) & Marina Yannakoudakis (ECR).

⁶⁹ Esim. Explanations of vote, 10.5.2012, Bryssel. Siiri Oviir (ALDE).

⁷⁰ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2011. Explanations of vote, 17.11.2011, Strasbourg. Elisabeth Köstinger (PPE). *“The European Union is committed to promoting gender mainstreaming and, in its policies, takes a clear stand against discrimination and in favour of equality. - -”*

edellyttää sekä taloudellisia resursseja että säätelyä tuekseen, ja on pohdittu, miten EU:n budjettikuri sekä unionin ajamat valtioiden menoleikkaukset vaikuttavat tähän.

EU:n suorat valtaoikeudet ovat selkeästi määritellyt, vaikka unionilla onkin keino vaikuttaa myös mielipiteiden ja normien levittämisen kautta. Taloudellinen integraatio ja vapaa liikkuvuus peruseriaatteena on johtanut EU:n jäsenmaiden kansallisten standardien yhdenmukaistamiseen ympäristö-, maatalous-, kuluttajansuoja sekä työmarkkinoiden käytännöissä, kuten työterveydessä ja -turvallisuuksessa. EU:n tasolla määritellään myös jäsenmaiden makrotaloudelliset käytännöt, sekä päätetään yhdenmukaisista oikeudellisista ja kotimaan asioista sekä ulko- ja turvallisuuspolitiikasta.

EU:lla on joko vähäiset oikeudet tai ei laisinkaan valtaa päättää jäsenmaiden tulonjakokäytännöistä tai verotuksesta, sosiaalihuollosta ja kulttuuri- tai koulutuspolitiikasta. Toisaalta kuitenkin EU:lla on paljon välillistä valtaa myös asioihin, joihin sen viralliset oikeudet eivät päde. Esimerkiksi EU:n tulonsiirroilla jäsenmailleen voisi katsoa olevan vaikutusta jäsenmaiden sosiaalipolitiikkaan.⁷¹

EU:n lainsäädäntövalta voidaan jakaa niin sanotusti kovaan valtaan, kuten asetuksiin, sopimuksiin, direktiiveihin sekä Euroopan unionin tuomioistuimen päätöksiin, jotka ovat jäsenmaita sitovia. Pehmeään lainsäädäntövaltaan taas kuuluvat erilaiset poliittiset asiakirjat, julistukset ja suositukset, joilla muun muassa pyritään tuomaan tunnetuksi hyviä käytäntöjä. EU:n pehmeälläkin lainsäädännöllä voi olla huomattava vaikutus esimerkiksi ideoiden ja trendien levittämisen muodossa, vaikka ne eivät olekaan suoraan jäsenmaita sitovia.⁷² Euroopan unionin toimivallan on siis ajateltu enemmänkin täydentävän jäsenmaiden sosiaalipolitiikkaa kuin määrittävän sitä⁷³.

Pehmeän lainsäädäntövallan myötä siis EU:n vaikutusmahdollisuudet jäsenmaiden sosiaalipolitiikkaan ja tasa-arvoasioihin ovat laajentuneet, mutta sen kautta on myös saatu vahvistettua sitä näkemystä, että sukupuolten tasa-arvolla olisi esimerkiksi positiivisia taloudellisia vaikutuksia, jos naiset olisivat laajemmin osana työelämää. Vaikka pehmeän vallankäytön avulla ei olla saatu tuotua agendalle esimerkiksi naisten oikeuksia suhteessa lisääntymiseen, on se vahvistanut tiettyjen tasa-arvokysymyksien asemaa, etenkin sellaisten, joiden tulokset ovat helposti mitattavissa.⁷⁴

⁷¹ Kantola 2010, 1–2.

⁷² Kantola 2010, 13.

⁷³ Kantola & Nousiainen 2012, 130.

⁷⁴ Kantola 2010, 23.

2.2.1. Subsidiariteettiperiaate ja EU:n laajentunut tasa-arvopolitiikan näkökulma

Meppien näkemykset täysistunnoissa vuosina 2009—2012 siitä, miten unionin virallisten valtaoikeuksien ulkopuolelle jääviin tasa-arvokysymyksiin tulisi suhtautua, vaihtelivat primaariaineistossa paljon. Osan mielestä kysymyksistä on turha keskustella parlamentin täysistunnossa, osa taas katsoo, ettei niitä voi jättää kokonaan huomioimatta, vaikka parlamentilla tai muilla unionin päätöksentekuelimillä ei olisikaan päätäntövaltaa asiaan. Tällaisia kysymyksiä olivat muun muassa vanhempainvapaat tai seksuaali- ja lisääntymisterveysasiat, joita käsitellen vielä tarkemmin omassa temaattisessa luvussaan.

Rooman sopimuksen kaltaisen lainsäädännön lisäksi EU:lla on ollut suuri vaikutus jäsenmaiden tasa-arvopolitiikkaan käytäntöjen, ideoiden ja säännösten kautta. EU vaikuttaa sukupuolten tasa-arvoon jäsenmaissaan siis myös pitkälti normien, arvojen sekä trendien levittämisen kautta. EU:n asetukset ja direktiivit voivat olla suoraan sukupuolten tasa-arvon edistämiseen kohdennettuja tai niin sanotusti yleistä lainsäädäntöä koskien esimerkiksi kauppapolitiikkaa, joilla on kuitenkin myös vaikutus sukupuolten tasa-arvoon EU:ssa.⁷⁵

Yksi EU:n tason päätöksentekoon vaikuttava tekijä on subsidiariteettiperiaate, joka näkyy myös siinä, minkälaista tasa-arvopolitiikkaa unionin tasolla tehdään. Määritelmän mukaan subsidiariteettiperiaate tarkoittaa sitä, että ” - - unioni voi ryhtyä toimenpiteisiin vain, jos se pystyy saavuttamaan asetetut tavoitteet tehokkaammin kuin jäsenvaltiot, tai jos jäsenvaltioiden omat toimet eivät ole riittäviä asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Näitä kriteereitä on kutsuttu myös tarpeellisuustestiksi. Subsidiariteettiperiaate pyrkii takaamaan, että kaikki vallankäyttö ei tapahdu unionin tasolla, vaan myös kansallisella ja paikallisella tasolla voidaan tehdä unionin tavoitteita edistäviä toimenpiteitä”.⁷⁶

Kriittisen näkökulman mukaan tasa-arvopolitiikka törmää herkästi niin sanotusti tuplasubsidiariteettiin, etenkin perhepolitiikasta keskustellessa. Se tarkoittaa sitä, että toisaalta perheasioiden katsotaan kuuluvan sellaiseen yksityiselämän piiriin, ettei siihen tulisi poliittisilla toimilla puuttua laisinkaan. Toisaalta myös EU:n toimivalta sekä sosiaali- että perhepolitiikan piirissä on rajallinen, ja mahdollisista toimista tulisi päättää ainoastaan jäsenmaiden tasolla.⁷⁷

⁷⁵ Kantola 2010, 2.

⁷⁶ Tieteen termipankki, ”subsidiariteettiperiaate”

<http://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:subsidiariteettiperiaate> [käytetty 31.1.2020].

⁷⁷ Kantola 2010, 22.

Subsidiariteettiperiaate on perustelu, jota mepit käyttivätkin täysistunnossa tiheään tahtiin argumentoidessaan, miksi jokin tasa-arvokysymys tulisi jättää jäsenmaan tasolla päätettäväksi. Esimerkiksi aborttioikeutta PPE:n parlamenttiedustaja José Manuel Fernandes kutsui sen verran sensitiiviseksi asiaksi, että asia tulisi jättää yksin jäsenvaltioiden kansallisten parlamenttien päätettäväksi. Arkaluontoiseksi ymmärretyt kysymykset siis haluttiin pitää parlamentin ulkopuolella.

Toisaalta EU:n tasa-arvopolitiikka saa kritiikkiä parlamentissa siitä, että yrityksistä huolimatta tarpeeksi edistystä ei ole tapahtunut, ja tämän takia tasa-arvotyötä olisi parempi jatkaa jäsenmaiden tasolla – EU:n toiminta siis nähtiin tehottomana. Esimerkiksi PPE:n ruotsalaiset mepit Gunnar Hökmark ja Anna Ibrisagic vetosivat subsidiariteettiperiaatteen kunnioittamiseen, että asioista, kuten vanhempainvapaista, tasa-arvopolitiikkaan korvamerkityn budjettiosuuden suuruudesta ja kansalliset poliittiset painopistealueet tulisi päättää jäsenmaan tasolla⁷⁸. Myös ECR-ryhmän yhteinen kannanotto painotti, että lasten- ja terveydenhoitoon, perhepolitiikkaan liittyvä päätöksenteko sekä jopa EU:n perinteisesti tärkein tasa-arvopolitiikan osa-alue työlainsäädäntö tulisi jättää kansalliselle tasolle⁷⁹, mikä sopiikin eurointegraatioon kriittisesti suhtautuvan ryhmän linjaan.

Parlamentin vasemmistolaidalla taas oli myönteisempi suhtautuminen muun muassa perhepolitiikan sääntelyyn myös EU:n tasolla, vaikka aborttikysymys jakoikin mielipiteitä sen suhteen, voidaanko asiasta keskustella Euroopan parlamentissa. Esimerkiksi S&D-ryhmän mepit Britta Thomsen ja Zigmantas Balčytis kokivat, että EU:n tasolla on hyvä ottaa kantaa esimerkiksi vanhempainvapaista tai muista hoivajärjestelyistä, jotta sukupuolten tasa-arvoa saataisiin edistettyä.

Vaikka parlamentilla ei olekaan päätäntövaltaa asiaan, kokevat jotkut mepit tärkeäksi myös sen, että seksuaali- ja lisääntymisterveys voidaan mainita esimerkiksi EP:n tuottamissa raporteissa tai muissa julkaisuissa. Myös S&D-ryhmän meppi Marc Tarabella, joka oli muutenkin primaariaineistossa hyvin aktiivinen sukupuolten tasa-

⁷⁸ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2010. Explanations of vote, 10.2.2010, Strasbourg. José Manuel Fernandes (PPE); EP:n täysistuntopöytäkirjat 2012. Explanations of vote, 11.9.2012, Strasbourg. Jean-Luc Bennahmias (ALDE); Explanations of vote, 13.3.2012, Strasbourg. Gunnar Hökmark (PPE) & Anna Ibrisagic (PPE).

⁷⁹ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2010. Explanations of vote, 17.6.2010, Strasbourg. Marina Yannakoudakis (ECR).

arvon puolestapuhuja, piti oikeutta aborttiin keskeisenä naisten oikeuksien toteutumisen kannalta, jonka vuoksi asiaa ei voi sulkea EU:n tason keskusteluista ulos.⁸⁰

EU:lla on todettu olevan epäsuoraa valtaa myös sosiaalipoliittisissa kysymyksissä, ja unionin pystyy vaikuttamaan etenkin asenneilmapiiriin ulostuloillaan. Vaikkei siis EU:n tasolla pystytä täysin määrittelemään jäsenmaiden sosiaalipolitiikkaa, voi se epäsuorasti vaikuttaa asiaan eli täydentää jäsenmaiden kansallisen tason politiikkaa⁸¹. Siksi on ymmärrettävää, että mepit halusivat nostaa tärkeäksi kokemiaan teemoja esiin, kuten juuri seksuaali- ja lisääntymisterveyskysymyksiä, vaikka parlamentti ei niihin pystykään virallisesti vaikuttamaan. Mielipidevaikuttaminen ja arvojen sekä normien levittäminen on kuitenkin yksi epävirallinen keino.

Kuitenkin usea parlamentin oikeistolaidan meppi piti seksuaali- ja lisääntymisterveysoikeuskysymyksiä sen verran arkaluontoisena tai omatunnon kysymyksenä sekä niin tiukasti EU:n toimivallan ulkopuolella, että asiasta keskustelu täysistunnossa koettiin epäsopivaksi. Tätä perusteltiin osittain subsidiariteettiperiaatteella, mutta myös sillä, että abortin ”liberalisoituminen” olisi selkeä loukkaus ihmiselämää kohtaan. Tämänkaltaisia kannanottoja pitivät muun muassa ECR-ryhmän mepit, mutta EP:n suurimman ryhmän, oikeisto-kristillisdemokraattisen PPE:n mepit olivat merkittävin joukko, jotka toivoivat aborttiasian jättämistä kokonaisuudessaan jäsenmaiden tasolle.⁸²

PPE linjasikin vuoden 2012 puoluekokouksessaan Romanian Bukarestissa, että ryhmä kieltäytyy hyväksymästä aborttia perhesuunnittelun muotona, ja perheiden tukeminen ylläpitävissä raskaustilanteissa sekä ylipäättään ihmiselämän kunnioittaminen olisi tärkeää. Lisäksi ryhmä esitti, että aborttiasia ei tulisi käsitellä eurooppalaisella tasolla tai edes monikansallisen EP:n poliittisen ryhmän puoluekokouksessa.⁸³ PPE:n linja aborttikeskustelua kohtaan oli siis hyvin kriittinen, toisaalta ryhmän arvomaailman

⁸⁰ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2011. Debate, 25.10.2011, Strasbourg. ”State of play of the Maternity Leave Directive”. Britta Thomsen (S&D); Debate, 8.6.2011, Strasbourg. ”Revised Hungarian constitution”. Marc Tarabella (S&D) & EP:n täysistuntopöytäkirjat 2012. Explanations of vote, 13.3.2012, Strasbourg. Zigmantas Balčytis (S&D).

⁸¹ Kantola & Nousiainen 2012, 130.

⁸² EP:n täysistuntopöytäkirjat 2010. Explanations of vote, 10.2.2010, Strasbourg. Diego Feio (PPE) ja Mário David (PPE); Explanations of vote, 10.2.2010, Strasbourg. Filip Kaczmarek (PPE); EP:n täysistuntopöytäkirjat 2011. Explanations of vote, 8.3.2011, Strasbourg. Marina Yannakoudakis (ECR) & EP:n täysistuntopöytäkirjat 2012. Explanations of vote, 13.3.2012. Ioannis Kasoulides (PPE) ja Charles Tannock (ECR).

⁸³ EPP:n vuoden 2012 puoluekokouksen sähköiset dokumentit.

https://www.epp.eu/files/uploads/2015/09/Platform2012_EN1.pdf [käytetty 13.3.2020].

vuoksi ja toisaalta siksi, ettei EU:lla ole suoraa päätäntövaltaa asiaan ja tämän takia aborttikeskustelu ei kuulu parlamentin täysistuntoihin.

Osa mepeistä kuitenkin näki tasa-arvopolitiikan niin, että EU:n rooli on nimenomaan lainsäädännön ja normien luomisen puolella, mutta varsinainen tasa-arvotyö, joka tuottaa tuloksia, tapahtuu jäsenmaiden tasolla. Eli sukupuolten tasa-arvon edistäminen vaatii ylhäältä päin tulevaa EU:n lainsäädäntöä tai suosituksia, joka velvoittaisi tai asettaisi EU-maille painetta muuttaa kansallisia käytäntöjään. Tästä hyvä esimerkki on S&D-ryhmän mepin Emer Costellon kommentti:

”- - Kuitenkin jäsenmaat ovat toimineet hitaasti taistellakseen sukupuolten välistä palkkaeroa vastaan kansallisen lainsäädäntönsä kautta. Siksi on pakottava tarve velvoittaa jäsenmaita vastata ongelmaan lainsäädännön kautta, mihin sisältyisi sanktioita, mikäli toimiin eriarvoisuuden kitkemiseksi ei ryhdyttäisi.”⁸⁴

EU:n tasa-arvopolitiikan kehityskaarta on arvioitu toisaalta kulkeneen yhtäläisten mahdollisuuksien takaamisesta positiiviseen toimintaan ja sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseen, toisaalta taas syrjinnän vastaisesta politiikasta kohti lopputulosten tasa-arvoa ja erilaisuuden hallintaa. Kumpikin teoria osoittaa EU:n tasa-arvopolitiikassa tapahtuneen muutoksen suuntaan, joka ottaa erilaiset ja tasa-arvo-ongelmat paremmin huomioon.

Tasa-arvonäkökulmaa ei käsitellä enää muista politiikan aloista erillisenä alana, vaan se otetaan mukaan päätöksentekoon laajemmin. Lisäksi sukupuolten tasa-arvoa ei enää käsitellä erillään muista eriarvoisuutta aiheuttavista tekijöistä, kuten ihonväristä tai etnisyydestä, seksuaalisesta suuntautumisesta tai vammaisuudesta, ja puhutaan ”tuplasyrjinnästä”.⁸⁵ EU:ssa siis on 2010-luvulle tultaessa paremmin huomioimaan myös se, että erilaisiin vähemmistöihin kuuluvat ihmiset ja heistä etenkin naiset, voivat kohdata enemmän eriarvoista kohtelua ja syrjintää kuin niin sanottuun valtaväestöön kuuluvat henkilöt.

⁸⁴ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2012. Explanations of vote, 24.5.2012, Strasbourg. Emer Costello (S&D). ”- - However, Member States have been slow to tackle the issue of the gender pay gap through their own national legislation. There is therefore an urgent need to oblige Member States to address the issue through legislation, which would include sanctions where action is not being taken to combat these inequalities.”

⁸⁵ Kantola 2010, 2–3.

Tasa-arvon käsitteen ja EU:n tasa-arvopolitiikan laajentuminen näkyy täysistuntokeskusteluissa, sillä usea meppi ottaa puheeksi esimerkiksi vammaisten, eri etnisten sekä seksuaalivähemmistöjen oikeudet. Esimerkiksi GUE/NGL-ryhmän, joka on perinteisesti koostunut kansalliselta puoluetalustaan laitavaseemmistoa tai kommunistipuolueita edustavista mepeistä, meppi Mikael Gustafsson puhui vammaisten oikeuksien suojelemisen tärkeydestä. Hän myös otti esiin myös tuplasyrjinnän ongelman, kun köyhyyden ja yhteiskunnan ulkopuolelle jäämisen riski on etenkin vammaisilla naisilla suuri.

Lisäksi erilaisiin etnisiin vähemmistöihin kuuluvien naisten, kuten esimerkiksi romaninaisten, oikeudet ja asema herätti huolta. Tasa-arvokeskustelussa myös sivuttiin seksuaalivähemmistöjen ja transsukupuolisten oikeuksien edistämistä, eli osalle mepeistä oli tärkeää, että tasa-arvokeskustelussa huomioitaisiin myös binäärisen mies-nainen-jaottelun ulkopuolelle identifioituvien ihmisten sekä seksuaalivähemmistöjen asia. Kuitenkin esimerkiksi muutama PPE:n meppi totesi muuten olevansa kaikenlaisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kannalla, mutta huomauttivat, että transsukupuolisten oikeuksiin ei tulisi käyttää suhteettomasti huomiota parlamentissa, sillä asian edistämiseksi ei ole juuri keinoja tai resursseja.⁸⁶ Toisaalta osa mepeistä oli epäileväisiä sen suhteen, voidaanko tasa-arvopolitiikan kenttää laajentaa parlamentissa niin laajalle.

Myös sitoutumaton meppi Angelika Werthmann painotti vähemmistöjen oikeuksien tärkeyttä kannanotossaan:

”Euroopan unioni on perustettu ihmisarvon kunnioituksen, vapauden, demokratian, tasa-arvon, laillisuusperiaatteen ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen arvojen varaan, mukaan lukien vähemmistöihin kuuluvien henkilöiden oikeudet, ja [EU:n] tulee pitää arvossa sekä edistää näitä arvoja suhteissaan muun maailman kanssa. Tuin äänelläni yhteistä päätöslauselmaehdotusta, koska uskon, että sen hyväksyminen edesauttaa homoseksuaalisuuden ja transsukupuolisuuden ilmaisunvapautta.”⁸⁷

⁸⁶ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2011. Debate, 12.12.2011, Strasbourg. “European protection order”. Mikael Gustafsson (GUE/NGL) & Explanations of vote, 28.9.2011, Strasbourg. Vladimír Maňka (S&D); EP:n täysistuntopöytäkirjat 2010. Debate, 6.9.2010, Strasbourg. “Social integration of women belonging to ethnic minority groups (short presentation)”. Joanna Katarzyna Skrzydlewska (PPE). Myös esim. Pino Arlacchi (S&D), Jean-Luc Bennahmias (ALDE), Raúl Romeva i Rueda (Verts/ALE) & Oreste Rossi (EFD) & Explanations of vote, 17.11.2011, Strasbourg. Astrid Lulling (PPE) & Véronique Mathieu (PPE); Corbett, Jacobs & Shackelton 2011, 103.

⁸⁷ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2012. Explanations of vote, 24.5.2012, Strasbourg. Angelika Werthmann (NI). “The European Union is founded on the values of respect for human dignity, freedom, democracy,

Sitoutumattomista mepeistä vuoden 2009 parlamentissa oli sekalainen joukko mepejä erilaisilla kansallisilla puoluetustoilla, joskin edustivat pääasiassa laita-oikeistoa tai populistista kenttää. Sitoutumattomilla mepeillä on kuitenkin ollut perinteisesti enemmän vaikutusvaltaa täysistunnoissa kuin komiteoissa, vaikka sitoutumattomat harvoin saavat toimia raporttoijana kaikkein painavimmissa kysymyksissä.⁸⁸ Siksi kannanotot täysistunnoissa ovat sitoutumattomille mepeille erityisen tärkeä areena tehdä politiikkaa, ja sitoutumattomat olivat suhteellisen aktiivisia primaariainestoa tarkastellessa.

2.2.2. FEMM-valiokunta Euroopan parlamentissa

Euroopan parlamentissa on valiokuntia eri asiakysymysten käsittelyä varten, joista yksi on omistettu sukupuolten välisen tasa-arvon sekä naisten oikeuksien suojelemiselle ja edistämiselle. FEMM-valiokunta (Committee of Women's Rights and Gender Equality) on yksi merkittävä sukupuolten tasa-arvoa jatkuvasti parlamentissa esille nostava tahon, joka perustettiin alun perin väliaikaiseksi valiokunnaksi vuonna 1982, ja myöhemmin sen asema pysyvänä valiokuntana vahvistettiin. FEMM-valiokuntaa on kuitenkin yritetty lakkauttaa useaan otteeseen tarpeettomana etenkin Amsterdamin sopimuksen tultua voimaan, missä sitouduttiin vahvemmin huomioimaan sukupuolten tasa-arvo jokaisella politiikanalalla. Valiokunta on onnistunut välttämään lakkautuksen, tosin vain täpärästi⁸⁹.

Jokainen meppi siis kuuluu yleensä ainakin yhteen valiokuntaan jäsenenä sekä mahdollisesti toiseen valiokuntaan varajäsenenä. On esitetty, että yksittäisillä mepeillä voi olla valiokuntien sisällä paljonkin valtaa, joten esimerkiksi FEMM:in puheenjohtajalla voi olla suurikin vaikutusvalta siihen, minkälaisia tasa-arvokysymyksiä parlamentissa nostetaan esille. Valiokunnan puheenjohtaja myös usein esittää parlamentin täysistunnossa valiokunnan laatiman kannan.⁹⁰ Parlamenttikaudella 2009—2012 FEMM:in puheenjohtajana toimi ruotsalainen GUE/NGL-ryhmän meppi Mikael Gustafsson ja neljänä varapuheenjohtajana toimivat unkarilainen PPE:n Lívia Járóka,

equality, the rule of law and respect for human rights, including the rights of persons belonging to minorities, and must uphold and promote these values in its relations with the wider world. I supported with my vote the joint motion for a resolution, believing that its adoption will contribute to the freedom of expression of homosexuality and transgenderism”.

⁸⁸ Corbett, Jacobs & Shackelton 2011, 108—111.

⁸⁹ Ahrens 2016, 782.

⁹⁰ Corbett, Jacobs & Shackelton 2011, 175 & 147—148.

portugalilainen S&D:n Edite Estrela, ranskalainen PPE:n Elisabeth Morin-Chartier sekä italialainen PPE:n Barbara Matera⁹¹.

Parlamentin FEMM-valiokunta muun muassa pistää alulle tutkimuksia lakialoitteista, jotka liittyvät naisten oikeuksiin tai sukupuolten tasa-arvoon. Valiokunnan tekemät ehdotukset lakialoitteeseen käsitellään parlamentin täysistunnossa. FEMM myös valitsee valiokunnan sisältä yhden raportoijan, joka seuraa lainsäädäntöprosessia sen koko kulun ajan, ja raportoijan työn perusteella valiokunta päättää, kannattaako se aloitetta vai ei. Koska valiokunnassa on jäseniä jokaisesta parlamentin poliittisesta ryhmästä, tämä edesauttaa myös sitä, että lakialoitteesta on löydettävissä sopu ryhmien kesken.⁹²

Kuitenkin on esitetty, että FEMM-valiokunnan todelliset valtaoikeudet ja siten vaikutusmahdollisuudet EU:n tasa-arvopolitiikkaan ovat suhteellisen pienet, vaikka Lissabonin sopimuksen myötä myös parlamentin valiokuntien merkitys kasvoi. Toisaalta valiokuntien välillä on eroja, ja FEMM-valiokunnan on väitetty olevan komiteoiden välisessä hierarkiassa arvostukseltaan vähäinen, mitä on perusteltu muun muassa sillä, että FEMM saa käsiteltäväkseen hyvin vähän lakiehdotuksia, ja sen jäseneksi pääsee helposti.

Lisäksi FEMM:in ongelmana on se, että tasa-arvokysymykset ovat usein päällekkäisiä muiden politiikan osa-alueiden kanssa, joten esimerkiksi työelämän tasa-arvokysymyksiin liittyvät lakiehdotukset päätyvät herkemmin työllisyys- ja sosiaaliasioiden valiokunnan valmisteltaviksi. Lisäksi jotkut valiokunnat haluavat käsitellä päätöksenteon sukupuolinäkökulman itse, ja tämän vuoksi on jopa väitetty, että EU:n sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisperiaate heikentää entisestään FEMM:in asemaa. Toisaalta EP:n säädösten mukaan jokaisessa muussa valiokunnassa on oltava ainakin kaksi vakinaista FEMM:in jäsentä, jolloin FEMM pysyy hyvin kartalla, mitä muissa valiokunnissa on meneillään, ja pystyy reagoimaan nopeasti.⁹³

Ristiriitaisesta luonteestaan huolimatta FEMM-valiokunta ja sen yksittäiset jäsenet ovat luonnollisesti vuosina 2009—2012 täysistuntokeskusteluissa yksi merkittävä sukupuolten tasa-arvoa esille nostava taho. Sen lisäksi, että FEMM laatii raportteja aiheesta, jotka se tuo parlamenttiin käsiteltäväksi, valiokunta on aktiivinen tuomaan sukupuoli- ja tasa-arvonäkökulmaa mukaan sellaisiin keskusteluihin, joiden pääasiallinen

⁹¹ Euroopan parlamentti, viralliset www-sivut. ”Valiokunnat – 7th parliamentary term 2009—2014”). <https://www.europarl.europa.eu/committees/fi/archives/7/femm/members> [käytetty 14.4.2020].

⁹² Kantola 2010, 15—16.

⁹³ Ahrens 2016, 783—787.

aihe ei asiakysymykseen varsinaisesti liittyisi. FEMM:in kokoonpano sisältäen jäseniä jokaisesta poliittisesta ryhmästä näyttäytyi kuitenkin primaariaineistossa välillä niin, että komitean jäsenet eivät suinkaan olleet aina yksimielisiä esimerkiksi FEMM:in tuottamista raporteista, joita täysistunnoissa esiteltiin.

Ahrensin mukaan FEMM:in jäsenet identifioituvat yleensä vahvasti valiokunnan yhteisten roolien mukaisesti, huolimatta siitä mihin poliittiseen ryhmään meppi kuuluu, ja tämän vuoksi valiokunnassa on suhteellisen helppo päästä yksimielisyyteen⁹⁴. Primaariaineiston perusteella tässäkin tapahtuu poikkeuksia, ja valiokunnan jäsenistön keskuudessa on isojakin näkemyseroja, kuten esimerkiksi aborttikysymys. Kriittistä suhtautumista aborttikeskusteluun siis osittain selittää se, ettei asiasta voida edes päättää EU:n tasolla, mutta aborttiasian näkeminen omatunnonkysymyksenä eli aborttiin suhtautuminen kielteisesti oman arvomaailman tai vakaumuksen pohjalta esiintyi myös perusteluissa, miksi aborttikysymys ei kuulu parlamenttiin. Omatuntoasia oli syynä esimerkiksi FEMM:iin kuuluneelle slovakialaiselle PPE:n mepille Anna Záborskälle.

Myös FEMM-valiokunnan jäsen luxemburgilainen Astrid Lulling piti koko PPE-ryhmän puolesta puheenvuoron, jossa syytti FEMM:in enemmistöä siitä, että nämä yrittivät lietsoa parlamentissa poliittisia ja ideologisia ristiriitoja sen sijaan, että keskittyisivät olennaiseen eli mahdollisuuksien tasa-arvon edistämiseen sukupuolten kesken. Lulling myös sanoi henkilökohtaisessa kannanotossaan, että sekä valiokunnan sisällä että yleisesti parlamentissa vasemmistolaita vesittää muuten hyviä aloitteita tasa-arvon edistämiseksi vaatimalla EU:n päätöksentekoa subsidiariteettiperiaatteen vastaisesti.

ECR-ryhmä oli myös sitä mieltä, että FEMM-valiokunta ylitti rajoja, kun valiokunnan jäsen Marina Yannakoudakis piti ECR:n puolesta puheenvuoron, kritisoiden FEMM:in yritystä saada äitiysvapaadirektiiviä ministerineuvoston agendalle. EFD-ryhmän puolalainen meppi Tadeusz Cymański, joka myös on FEMM:in jäsen, taas syytti FEMM-valiokunnan tuottamaa raporttia siitä, että se yritti käyttää raportin varsinaista aihetta eli vihreää taloutta poliittisena keppihevosenä ja tuoda sen perusteella EU:n lainsäädäntöön esimerkiksi sukupuolikiintiöitä.⁹⁵

⁹⁴ Ahrens 2016, 788.

⁹⁵ EP:n täysistuntokeskustelut 2010. Explanations of vote, 17.6.2010, Strasbourg. Anna Záborská (PPE); Explanations of vote, 10.2.2010, Strasbourg. Astrid Lulling, on behalf of the PPE Group & EP:n täysistuntopöytäkirjat 2011. Debate, 25.10.2011, Strasbourg. "State of play of the Maternity Leave Directive". Marina Yannakoudakis on behalf of the ECR Group & EP:n täysistuntopöytäkirjat 2012. Debate, 12.3.2012, Strasbourg. "Equality between women and men in the European Union - 2011 - Women in political decision-making". Astrid Lulling (PPE); Explanations of vote, 11.9.2012, Strasbourg. Tadeusz Cymański (EFD).

Primaariaineiston perusteella siis myös FEMM-valiokunnassa vaikuttaisi olleen ristiriitaa jäsenten kesken, ja etenkin muutamat oikeistolaitaa edustavien ryhmien eli PPE:n, EFD:n ja ECR:n valiokuntaan kuuluneet mepit, eivät olleet tyytyväisiä valiokunnan toimintaan. Kuten Lullingin kannanotosta PPE-ryhmän puolesta voi päätellä, erimielisyyksillä oli ideologista pohjaa, kun oikeistomeppien mielestä valiokunnan vasemmistokenttä yritti ajaa EU:n valtaoikeudet ylittävää politiikkaa tai halusi nostaa agendalle sellaisia kysymyksiä, jotka eivät sopineet kyseisten meppien arvomaailmaan.

Koska kuitenkin FEMM:iin kuului myös paljon etenkin PPE:n meppejä, joiden primaariaineistoon rajautuneiden puheenvuorojen perusteella ei ollut niin suuria ongelmia FEMM:in toiminnan kanssa, voisi kriittisten äänten ajatella edustaneen melko konservatiivista tai laita-oikeiston kenttää, vaikka Lullingin kannanotto esitettiin koko ryhmän puolesta. Mahdollisesti muut ei-niin-kriittiset PPE:n FEMM-valiokuntaan kuuluneet mepit siis identifioituivat enemmän valiokunnan yhteisiin arvoihin kuin oman poliittisen ryhmänsä.

2.2.3. EU:n komission rooli tasa-arvopolitiikassa

EU:n tasa-arvopolitiikkaa ja sukupuolten tasa-arvoon vaikuttavia direktiivejä on tutkittu ja kritisoitu siitä, että näennäisesti tasa-arvon edistämiseen tähtävällä politiikalla on kuitenkin ollut vähäinen vaikutus. On muun muassa väitetty, että EU:n lainsäädäntö on vahvasti perinteisiin sukupuolinormeihin ja stereotypioihin nojaavaa. Esimerkiksi EU:n työllisyyspolitiikan pyrkimyksiä edistää naisten pääsyä työmarkkinoille on kritisoitu tehottomiksi, mikäli EU:n tasolla ei oteta lainkaan kantaa esimerkiksi lastenhoitoon tai seksuaaliseen häirintään työpaikalla.⁹⁶ Tämä seikka huomioon ottaen on perusteltua, että Euroopan parlamentissa mepit, joille sukupuolten tasa-arvon edistäminen on tärkeä kysymys, pyrkivät ottamaan keskusteluun mukaan myös ristiriitaisempia poliittisia kysymyksiä, kuten juuri seksuaali- ja lisääntymisterveyskysymykset tai vanhempainvapaat.

Yksi teema meppien puheenvuoroissa oli se, minkälaisia tasa-arvotoimia toivotaan esimerkiksi komissiolta tai muilta EU:n elimiltä. Euroopassa tasa-arvopolitiikkaa tuotetaan usealla eri tasolla, jotka kaikki ovat vuorovaikutuksessa keskenään: paikallisella, alueellisella, kansallisella sekä EU:n tasolla ja laajemmallaakin kansainvälisellä tasolla. Yksi keskeinen haaste EU:n tasa-arvopolitiikkaa koskien onkin

⁹⁶ Kantola 2010, 4–5.

se, että jäsenmaiden keskinäiset erot otetaan huomioon päätöksenteossa ja lainsäädännössä⁹⁷. EU:n jäsenmaat ovat kuitenkin erilaisia niin yhteiskunniltaan, lainsäädännöiltään ja sosiaalijärjestelmiltään, ja siksi myös sukupuolten tasa-arvon toteutumisen ja ongelmakohtien suhteen maiden välillä on eroavaisuuksia.

Euroopan komissio, jonka tehtävänä on siis ajaa koko unionin etua, hallinnoi EU:n tasa-arvopolitiikkaa esimerkiksi tekemällä uusia lakiehdotuksia tai laatimalla tiekarttoja tai ohjelmia. Komissio myös tuottaa joka vuosi raportin naisten ja miesten tasa-arvosta ministerineuvostolle ja parlamentille, josta käydään täysistunnossa keskustelu. Työllisyydestä, sosiaalisista oikeuksista ja yhtäläisistä mahdollisuuksista vastaava komissaari työskentelee myös sukupuolten tasa-arvon parissa, ja vielä vuonna 2009 pesti oli hollantilaisella Viviane Redingillä ja seuraavassa vuonna 2010 kautensa aloittaneessa komissiossa virkaa hoiti unkarilainen Lázló Andor⁹⁸.

Komissio vastaa myös siitä, että sukupuolinäkökulma huomioidaan yleisesti EU:n päätöksenteossa, ja primaariaineistossakin esiintyy komissaarien puheenvuoroja EP:n täysistunnossa sukupuolten tasa-arvoon liittyen⁹⁹. Muuten siis valtaoikeudet EU:n elimissä jakautuivat niin, että Lissabonin sopimukseen saakka ministerineuvostolla oli enemmän lainsäädäntövaltaa suhteessa parlamenttiin yhteispäätösmenettelystä huolimatta, mutta sopimuksen voimaantulon jälkeen vuonna 2009 valtaoikeudet tulivat periaatteessa tasaveroisiksi.¹⁰⁰

EU on kuitenkin pyrkinyt kompensoimaan suhteellisen heikkoa sosiaalipoliittista toimivaltaansa niin kutsutun sosiaalisen dialogin kautta, mikä vaikuttaa myös tasa-arvopolitiikkaan varsinkin työelämään liittyvien kysymysten osalta. Komission on siis pyrittävä parantamaan työmarkkinaosapuolten keskinäistä vuoropuhelua edistämällä niiden kuulemista EU:n tasolla. Kun komission ryhtyy sosiaalipoliittisiin toimiin, on sen kuultava työmarkkinaosapuolia, jotka voivat antaa lausuntoja ja suosituksia komission suuntaviivoiksi. Työmarkkinaosapuolet ovatkin olleet vaikuttamassa esimerkiksi vanhempainvapaakysymykseen, josta laadittiin direktiivi vuonna 1996 sekä uudestaan

⁹⁷ Kantola 2010, 4.

⁹⁸ Euroopan komission sähköiset arkistot, "The Commissioners" https://ec.europa.eu/archives/commission_2004-2009/index_en.htm [käytetty 31.1.2020] & Euroopan komission sähköiset arkistot, "Who is who – Barroso Commission – European Commission" https://ec.europa.eu/archives/commission_2010-2014/members/index_en.htm [käytetty 31.1.2020].

⁹⁹ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2009–2012.

¹⁰⁰ Kantola 2010, 15–16.

vuonna 2009. Mikäli työmarkkinaosapuolet eivät ole halukkaita neuvottelemaan, jää sääntely komission sekä normaalin lainsäädäntömenettelyn vastuulle.¹⁰¹

Komission vastuuta tasa-arvopolitiikassa peräänkuulutettiin kuitenkin täysistuntokeskusteluissa vuosina 2009—2012 usein. Komissiota pyydettiin muun muassa uudelleenarvioimaan direktiivejä, joilla on vaikutusta sukupuolten tasa-arvoon ja toivottiin komissiolta innovatiivista otetta, jotta keskeisiin tasa-arvo-ongelmiin, kuten palkkaeriarvoisuuteen saataisiin vaikutettua. Komissiolta toivottiin yleisestikin selkeitä toimia ja vahvoja kannanottoja tasa-arvon edistämisen puolesta, ja ikään kuin arvojohtajana EU:n jäsenmaille toimimista. Esimerkiksi S&D-ryhmän meppi Monika Flašíková Beňová totesi, että komission on painostettava EU:n jäsenmaita, jotta sukupuolten tasa-arvoa edistäviä toimia toteutettaisiin kansallisella tasolla.¹⁰²

Toisaalta esimerkiksi ECR-ryhmän mepin mielestä komission ajama lainsäädäntö olisi liian rajua sanktioineen, ja hänen mukaansa tämä jopa olisi sukupuolten tasa-arvon esteenä¹⁰³. Tämä toisaalta sopii hyvin ryhmän eurokriittiseen linjaan, joka painottaa jäsenmaiden suvereniteetin tärkeyttä, mitä liian sitovan EU-lainsäädännön ryhmä katsoo loukkaavan. Vaikka ryhmän mepit ovatkin todenneet kannattavansa sukupuolten tasa-arvoa, ei tasa-arvopolitiikkaa tulisi tehdä jäsenmaita vahvasti sitovilla toimilla. Kuitenkin pääasiassa vuosien 2009—2012 täysistuntokeskustelujen perusteella meppien mielipiteet komission vastuusta tasa-arvopolitiikassa voitaisiin jaotella toisaalta riittävän purevan lainsäädännön edistämiseen sekä toisaalta vahvana arvojohtajana esiintymiseen ja esimerkkinä toimimiseen jäsenmaille.

Luonnollisesti EU:n ministerineuvostokin mainittiin ajoittain primaariaineiston puheenvuoroissa, tai mepit puhuivat yleisesti EU:sta nimeämättä yksittäisiä päätöksentekuelimiä erikseen. Kuitenkin siihen, että mepit vetosivat usein etenkin Euroopan komissioon, vaikutti luultavasti komission roolin koko EU:n asioita edistävänä elimenä. Lisäksi komission ollessa ainoa EU:n elin, jolla on valtaoikeus ehdottaa uutta

¹⁰¹ Kantola & Nousiainen 2012, 130—131.

¹⁰² EP:n täysistuntopöytäkirjat 2012. Explanations of vote, 24.5.2012, Strasbourg. Regina Bastos (PPE) ja Elisabeth Köstinger (PPE); Explanations of vote, 13.3.2012, Strasbourg. Ioan Enciu (S&D) ja Sylvie Guillaume (S&D); EP:n täysistuntopöytäkirjat 2010. Debate, 24.2.2010, Bryssel. "Beijing +15 - UN Platform for Action for Gender Equality". Monika Flašíková Beňová (S&D); EP:n täysistuntopöytäkirjat 2009-2012. Esim. Jean-Luc Bennahmias (ALDE), Sirpa Pietikäinen (PPE), Joanna Katarzyna Skrzydlewska (PPE)

¹⁰³ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2012. Debate, 24.5.2012, Strasbourg. "Equal pay for male and female workers for equal work or work of equal value". Marina Yannakoudakis (ECR).

EU-lainsäädäntöä, on komissioon vastuu tasa-arvopolitiikassakin suuri.¹⁰⁴ Toisaalta kaikkien keskeisten EU-elinten, komission, parlamentin ja ministerineuvoston, vahvaa yhteistyötä toivottiin esimerkiksi Verts/ALE-ryhmän yhteisessä kannanotossa, jotta sukupuolten tasa-arvossa saataisiin kehitystä aikaan.¹⁰⁵ Verts/ALE on nimensä mukaisesti parlamentin vihreitä arvoja kannattava ympäristöryhmä, jonka muita keskeisiä arvoja ovat demokraattisuus sekä yhdenvertaisuus, joten sukupuolten tasa-arvon edistäminen on ryhmälle tärkeää¹⁰⁶.

2.3 Tasa-arvopolitiikan työkalut

Primaariaineiston perusteella siis vuosina 2009—2012 vahvat toimet tai ainakin vahva arvojohtajuus EU:n taholta saivat kannatusta Euroopan parlamentissa. Kuitenkin kun lähdetään tarkastelemaan minkälaisin linjauksin ja lainsäädännön kautta sukupuolten tasa-arvoon voitaisiin vaikuttaa käy ilmi, että tämä herätti mepeissä hyvinkin ristiriitaisia ajatuksia. Tasa-arvopolitiikan työkalut olivat siis aihe, josta täysistunnoissa keskusteltiin runsaasti vuosien 2009—2012 aikana. Sen lisäksi, että mepeillä oli eri käsityksiä siitä, kenen vastuulla tasa-arvopolitiikan eri osa-alueet ovat tai voiko niihin puuttua EU:n tasolla, näkemykset parhaista keinoista sukupuolten tasa-arvon edistämiseen vaihtelivat paljon. Erityisesti keskustelua herättivät positiivisten erityistoimien, kuten vaikka sukupuolikiintiöiden, käyttäminen sekä sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisstrategia, johon on EU:n tasolla sitouduttu vahvasti.

2.3.1 Positiiviset erityistoimet

Eri EU-maissa on perinteisesti suhtauduttu hyvin eri tavalla positiivisiin erityistoiimiin. Esimerkiksi Saksan liittotasavallassa ryhdyttiin jo 1980-luvulla toimiin, joilla pyrittiin osavaltioiden tasolla kitkemään miesten yliedustusta julkishallinnossa suosimalla hakuprosesseissa naisehdokkaita. Iso-Britanniassa suhtautuminen on huomattavasti kielteisempi, ja 1970 säädettyjen sukupuoli- ja rotusyrjintää koskevissa laeissa syrjintäkielto yhdistetään muodolliseen tasa-arvoperiaatteeseen eli yhtäläisiin

¹⁰⁴ EU, viralliset www-sivut. ”Euroopan komissio”. https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-commission_fi [käytetty 9.4.2020].

¹⁰⁵ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2010. Debate, 8.3.2010, Strasbourg. ”International Women’s Day”. Marije Cornelissen, on behalf of the Verts/ALE Group & esim. Silvia Costa (S&D), Maria Da Graça Carvalho (PPE)

¹⁰⁶ Eurooppatiedotus, viralliset www-sivut. ”Euroopan parlamentin poliittiset ryhmät ja europuolueet”. <https://eurooppatiedotus.fi/2019/07/06/euroopan-parlamentin-poliittiset-ryhmat-ja-europuolueet/> [käytetty 31.8.2020].

mahdollisuuksiin, ja sen perusteella kumpaakaan sukupuolta ei saa suosia tasa-arvon nimissä. Pohjoismaissa, etenkin Norjassa ja Ruotsissa, taas positiivisten erityistoimien käyttäminen on ollut yleistä, joskin Euroopan yhdentyminen ja Ruotsin EU-jäsenyys merkitsi rajoitteita niiden käytölle.¹⁰⁷

Eniten kitkaa meppien välillä aiheuttivat sukupuolikiintiöt keinona taata tasapainoisempi sukupuolijakauma esimerkiksi parlamenteissa tai pörssiyritysten johdossa. YK:n vuoden 1995 Pekingin konferenssissa laaditussa tavoiteohjelmassa painotetaan sitä, että naisten ja miesten tasapainoinen edustus erilaisissa päätöksentekokoelimityksissä reflektoidisi todennukaisemmin yhteiskuntaa ja on edellytys demokratian vahvistamiselle.

Ohjelmassa vedottiin YK:n jäsenmaihin ottamaan sukupuolitasapainon edistämisen tavoitteeksi asettamalla vahvoja tavoitteita sekä ryhtymällä aktiivisiin toimenpiteisiin, kuten positiivisiin erityistoimiin, mikäli tilanne niin vaatisi. Myös EU:n ministerineuvosto esitti vuonna 1996 suosituksen, että EU:n jäsenmaiden tulee ryhtyä aktiivisiin toimiin, jotta naisten aliedustus päätöksenteossa saataisiin korjattua. Kiintiöitä käytetään siis nimenomaan helpottamaan naisten pääsyä erilaisiin yhteiskunnan valta-asemiin, mitkä ovat yleisen miesvaltaisia.

Alun perin kiintiöitä alettiin käyttää puolueetasolla 1970-luvulla Länsi-Euroopassa, josta toimintaperiaate on levinnyt sittemmin ympäri maailmaa. Kiintiöitä on kritisoitu siitä, että ne ovat normatiivisen reiluuden sekä mahdollisuuksien tasa-arvon vastaisia, tai saattavat pahimmillaan olla kiintiön ulkopuolisen, kuten vastakkaista sukupuolta olevan, kandidaatin mahdollisuuksien tiellä. Kuitenkin kiintiöitä on pidetty kaikkein tehokkaimpana keinona pyrkiä tasa-arvoon päätöksentekokoelimityksissä, ja niitä voi soveltaa eri tasoilla päätöksentekoa sekä eri suuruisina, esimerkiksi 20 tai 50 prosenttisina. Kuitenkin tiukasti perustuslaissa tai muussa lainsäädännössä määrättyjen kiintiöiden käyttö on harvinaisempaa.

On tutkittu, että esimerkiksi Euroopassa kansallisella tasolla kiintiöiden käyttäminen puolueetasolla on yleisempää vasemmistolaidalla, vaikka muutkin puolueet saattavat ottaa periaatteen käyttöön. Etenkin maissa, jossa kansalaismalli on liberaalimpi, tai ylipäättään liberaaleja arvoja edustavissa puolueissa, kiintiöihin suhtaudutaan nihkeästi. Lisäksi kiintiöiden myötä valta-asemiin päässeet joutuvat herkästi arvostelun tai stigman kohteeksi.¹⁰⁸

¹⁰⁷ Kantola & Nousiainen 2012, 134.

¹⁰⁸ Squires 2007, 24–28.

Euroopan parlamentin täysistunnoissa vuosina 2009—2012 meppien argumentit kiintiöitä vastaan vaihtelivat. Esimerkiksi ECR-ryhmään kuuluneet mepit vastustivat kiintiöiden käyttöä, vaikka ryhmässä haluttiinkin nostaa esiin se, että naisia tarvitaan enemmän johtoasemiin. Ryhmän puolesta puhunut brittimeppi Marina Yannakoudakis moitti sukupuolikiintiöitä naisia holhoaviksi, ja hänen mukaansa kiintiöitä käyttämällä naisten omiin kykyihin edetä elämässä suhtaudutaan alentavasti. Samaa ilmaisua käytti sitoutumaton meppi Nicole Sinclair, joka painotti, että naisia holhoavien kiintiöiden sijaan naisten nousua johtoasemiin tulisi vauhdittaa poistamalla esteenä olevia rakenteita.¹⁰⁹

Myös ALDE-ryhmän meppi Jens Rohde esitti täysistunnossa huolensa sukupuolikiintiöitä kohtaan koska hänen mukaansa niiden käyttö on haitallista sekä yhtiöille että myös ansioituneille naisille, jotka joutuvat kiintiöiden leimaamiksi. Kiintiöitä kritisoivat mepit kutsuvat niitä naisia alentaviksi, ja etenkin PPE:n mepit muistuttivat mahdollisuuksien tasa-arvon tärkeydestä, minkä vastaisia kiintiöt ovat, ja ryhmän kanta oli yleisesti ottaen kiintiöiden vastainen.

EFD:n meppi Claudio Morganti vastusti myös kiintiöitä tarpeettomina ja reilun kilpailun vastaisina. Saman ryhmän Paul Nuttall jopa otti Iso-Britannian entisen pääministerin Margaret Thatcherin nousun valtion johtoon esimerkiksi siitä, että tarpeeksi kyvykkäillä naisilla on kyllä mahdollisuus kivuta yhteiskunnan johtoasemiin. Lisäksi positiivisten erityistoimien vaihtoehtoinen termi, positiivinen syrjintä, herätti ihmetystä ja kannanottoja, että syrjinnän ei tulisi olla sallittua missään muodoissa.¹¹⁰

Kuitenkin myös vasemmistolaidasta löytyi kiintiöihin kriittisesti suhtautuvia meppejä. Esimerkiksi GUE/NGL-ryhmän João Ferreira kutsui kiintiöiden käyttöä keinotekoiseksi sekä hallinnolliseksi tasa-arvoksi, joiden sijaan tulisi keskittyä niiden rakenteiden purkamiseen, jotka ovat naisten johtoasemiin etenemisen tiellä, ja samanlaisia kantoja täysistunnoissa esittivät muutkin ryhmän edustajat¹¹¹. Koko GUE/NGL-ryhmän puolesta täysistunnossa puheenvuoron pitänyt Mikael Gustafsson kuitenkin esitti kiintiöitä

¹⁰⁹ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2011. Debate, 8.3.2011, Strasbourg. "100th anniversary of International Women's Day". Marina Yannakoudakis (ECR) & Nicole Sinclair (NI); Esim. Andrea Češková (ECR) & Kay Swinburne (ECR).

¹¹⁰ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2011. Explanations of vote, 8.3.2011, Strasbourg. Jens Rohde (ALDE) & Esim. Alf Svensson (PPE); EP:n täysistuntopöytäkirjat 2012. Explanations of vote, 13.3.2012, Strasbourg. Esim. Nuno Teixeira (PPE), Diogo Feio (PPE), Carlos Coelho (PPE), Anna Maria Corazza Bildt (PPE), Anna Záborská (PPE) & Debate, 12.3.2012, Strasbourg, Equality between women and men in the European Union - 2011 - Women in political decision-making. Paul Nuttall (EFD); EP:n täysistuntopöytäkirjat 2010. Esim. Franz Obermayr (NI).

¹¹¹ Esim. Paul Murphy (GUE/NGL) & Inês Cristina Zuber (GUE/NGL).

mahdollisina toimenpiteinä, mutta ei ensisijaisena keinona edistää tasa-arvoa. Myös saman ryhmän meppi Cornelia Ernst painotti, että kiintiöiden käyttäminen ei ole ihanteellista, ja sillä saadaan luotua ainoastaan formaalia tasa-arvoa, mutta totesi niiden silti olevan välttämättömiä.¹¹²

Sukupuolikiintiöitä vastustivat siis pääasiassa ECR-, EFD- sekä GUE/NGL-ryhmien europarlamentaarikot, vaikka poikkeuksiakin esiintyi myös näissä ryhmissä, eikä suoraviivaista linjaa ollut löydettävissä. Lisäksi moni PPE:n meppi ei pitänyt kiintiöitä hyvänä keinona tehdä tasa-arvopolitiikkaa. Etenkin oikeistolaitaa ja liberaalia politiikkaa tekevien PPE:n, ECR:n ja EFD:n perustelut nojasivat siihen, että kiintiöt loukkaavat mahdollisuuksien tasa-arvon periaatetta. Heidän mielestään yhteiskunnan ja yhtiöiden johtoasemiin pääsyyn pitäisi vaikuttaa ainoastaan kyvyt ja sukupuolen perusteella jonkun tähän asemaan nostaminen olisi väärin.

Argumentti, että kiintiöt ovat naisia alentavia, oli oikeistolaidan ryhmien mepeillä yleinen. Ajatuksena siis oli, että naistenkin tulisi päästä johtoasemiin ansioidensa vuoksi ja kiintiöiden käyttäminen tekisi veisi tältä pohjan. Vasemmistolaitaa edustavan GUE/NGL-ryhmän mepit taas pitivät kiintiöitä keinotekoisena tasa-arvona ja ikään kuin laastarina avohaavan päälle. Heidän mielestään kiintiöiden sijaan tulisi keskittyä purkamaan naisille epäedullisia yhteiskunnallisia rakenteita, jotta todellinen sukupuolten tasa-arvo voisi toteutua, kuten ryhmän edustajan João Ferreiran kommentti kiintiöistä osoittaa:

” - - Ratkaisu ei yksinkertaisesti voi olla keinotekoisena, formaalin ja hallinnollisen tasa-arvon rakentaminen, samalla kun todelliset naisten valtaenemmistöä koskettavat ongelmat unohdetaan tai pidetään keskustelun ulkopuolella. - -”

Sukupuolikiintiöille löytyi kuitenkin myös kannattajansa. Selkä kannattajajoukko oli S&D-ryhmän mepit, joille kiintiöiden käyttö näyttäytyi ehkä hieman epämiellyttävänä, mutta kuitenkin pakollisena toimenpiteenä, jotta sukupuolten tasa-arvo saataisiin edistettyä. ALDE-ryhmän mepit olivat myös pääasiassa kiintiöiden kannalla, ja niitä perusteltiin ainoana riittävän sitovina toimenpiteinä tai sitten väliaikaisena tehokeinona asian

¹¹² EP:n täysistuntopöytäkirjat 2012. Explanations of vote, 8.3.2011, Strasbourg. João Ferreira (GUE/NGL). & Esim. Paul Murphy (GUE/NGL) & Inês Cristina Zuber (GUE/NGL); EP:n täysistuntopöytäkirjat 2012. Debate, 12.3.2012, Strasbourg. Cornelia Ernst (GUE/NGL).

edistämiseksi, joskin kiintiöiden lisäksi tasa-arvoa pitäisi pyrkiä samanaikaisesti edistämään myös muilla tavoin.¹¹³

Toinen poliittinen ryhmä, jonka mepit puhuivat täysistunnoissa kiintiöiden käyttämisen puolesta, oli Verts/ALE. Kiintiöihin ei kuitenkaan suhtauduttu varauksettoman positiivisesti, vaan kiintiöiden käyttäminen nähtiin ristiriitaisena kysymyksenä. Täysistunnossa mielipiteensä ilmaisseet mepit olivat kuitenkin sukupuolikiintiöiden puolella, koska eivät uskoneet, että tasa-arvotilanteeseen saadaan muutosta ilman vahvoja toimenpiteitä. Ryhmän meppi Nicole Kiil-Nielsen piti jopa kiintiö-sanaa epäkuvaavana ja ehdotti, että kiintiöiden sijaan puhuttaisiin suoraan pariteetista, sillä hänelle kysymyksessä oli vain oikeudenmukaisuuden takaaminen, mikäli sukupuolijakauma olisi johtopaikoilla tasainen.¹¹⁴

Vaikka täysistuntokeskustelujen perusteella valtaosa EFD:n mepeistä vaikutti olevan kiintiöitä ja positiivista syrjintää vastaan, löytyi myös poikkeuksia. Esimerkiksi ryhmän meppi Nikolaos Salavrakos sanoi kannattavansa kaikkia toimia naisten aseman parantamiseksi, mukaan lukien yhteiskunnan johtoasemien sukupuolikiintiöitä¹¹⁵. Meppien suhtautuminen positiivisiin erityistoimiin ei vaikuttanut olevan kovinkaan ryhmän yleiseen linjaan sidottu, vaan tähänkin kysymykseen vaikutti mahdollisesti enemmän mepin yksilöllinen mielipide ja vakaumus.

Hajontaa oli myös PPE:n meppien keskuudessa, joista mielenkiintoisena tapauksena nousi esiin ranskalaiset mepit. Esimerkiksi Elisabeth Morin-Chartier poikkesi ryhmässään yleisemmin vallinneesta kiintiöiden vastaisesta mielipiteestä, ja ilmoitti, ettei katso asiaa oikeisto-vasemmisto-jakolinjan kautta, vaan hänelle merkitsivät ainoastaan naisten oikeudet. Siitä näkökulmasta kiintiöiden käyttäminen olisi ehdotonta, jotta tasa-arvoa voitaisiin edistää. Lisäksi toinen ranskalainen PPE:n meppi Constance Le Grip oli myös tyytyväinen siihen, että kiintiöistä keskustellaan myös EU:n tasolla, ja mainitsi, että hänen kotimaassaan Ranskassa kiintiöillä on pitkät perineet ja niillä on onnistuttu

¹¹³ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2011. Esim. Jutta Steinruck (S&D), Ioan Enciu (S&D), Sylvie Guillaume (S&D) (S&D) Marc Tarabella (S&D) Katarína Neveďalová (S&D), Nathalie Griesbeck (ALDE), Izaskun Bilbao Barandica (ALDE) & Hannu Takkula (ALDE); EP:n täysistuntopöytäkirjat 2012. Explanations of vote, 13.3.2012, Strasbourg. João Ferreira (GUE/NGL) ” - *The solution cannot simply involve establishing artificial, formal and administrative equality, whilst forgetting the real problems of the overwhelming majority of women and keeping them off limits.* - ” & esim. Derek Vaughan (S&D), Silvia-Adriana Jicău (S&D), Evelyn Regner (S&D) Nathalie Griesbeck (ALDE) & Siiri Oviir (ALDE).

¹¹⁴ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2012. Debate, 12.3.2012, Strasbourg, Equality between women and men in the European Union - 2011 - Women in political decision-making. Nicole Kiil-Nielsen (Verts/ALE).; Esim. Raúl Romeva i Rueda, on behalf of the Verts/ALE Group & Ulrike Lunacek (Verts/ALE).

¹¹⁵ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2011. Debate, 8.3.2011, Strasbourg, Female poverty - Equality between women and men – 2010. Nikolaos Salavrakos (EFD).

saamaan hyviä tuloksia aikaan. Samoilla linjoilla edellisten kanssa oli myös ranskalainen PPE:n meppi Françoise Grossetête.¹¹⁶ Ranskassa sukupuolikiintiöiden käyttö sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi alkoi 1980-luvun alkupuolella ja on kiihtynyt etenkin vuodesta 2006 lähtien¹¹⁷.

Myös moni muu PPE:n meppi ilmaisi olevansa kiintiöiden puolella, kuten esimerkiksi Licia Ronzulli, Elisabeth Köstinger, Maria Da Graça Carvalho, Seán Kelly, Sandra Kalniete ja Sirpa Pietikäinen, joskin kiintiöitä puollettiin hivenen vastahakoisesti lähinnä siksi, että he eivät uskoneet vapaaehtoiseen toimenpiteisiin.¹¹⁸ On kuitenkin tutkittu, että toisaalta poliittiset puolueet tai poliitikot saattavat ryhtyä kannattamaan sukupuolikiintiöitä, mikäli kiintiöiden käytöstä uskotaan olevan esimerkiksi taloudellista hyötyä, tai jos pyritään vetoamaan naiskannattajakuntaan¹¹⁹.

On siis toki mahdollista, että PPE:n sisällä eriäviin mielipiteisiin kiintiöiden käytöstä keinona edistää sukupuolta vaikutti halu vedota naispuoliseen äänestäjäkuntaan tai ajatusmalli, että mitä enemmän naisia on johtavissa asemissa, sitä parempi taloudelle. Naisten laajemman osallisuuden työmarkkinoille Euroopassakin on arvioitu vaikuttavan suotuisasti talouskasvuun sekä helpottavan väestön ikääntymiseen liittyviä sosiaalisia ja taloudellisia riskejä¹²⁰. Toisaalta osa kiintiöitä kannattaneista PPE:n mepeistä sanoi yksinkertaisesti uskovansa, että kiintiöillä saadaan aikaan hyviä tuloksia, etenkin vapaaehtoiseen toimenpiteisiin ei uskottu.

Yleisesti kiintiöiden ja positiivisen erityiskohtelun käyttö tasa-arvopolitiikan strategiana siis näyttäytyi ristiriitaisena kysymyksenä EP:n täysistuntokeskusteluissa vuosina 2009—2012. Mitään selkeää suhtautumista kiintiöihin ei ollut löydettävissä esimerkiksi oikeisto-vasemmisto-kentän mukaisesti, vaan kannattajia ja vastustajia löytyi sekalaisesti kummastakin laidasta. Vaikka on tutkittu, että yleisesti vasemmistossa kiintiöitä

¹¹⁶ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2011. Debate, 8.3.2011, Strasbourg “Female poverty - Equality between women and men – 2010”. Elisabeth Morin-Chartier (PPE); Explanations of vote, 6.7.2011, Strasbourg. Constance Le Grip (PPE) & EP:n täysistuntopöytäkirjat 2012. Explanations of vote, 29.3.2012, Bryssel. Françoise Grossetête (PPE) & Euroopan parlamentti, viralliset www-sivut. “Euroopan parlamentin jäsenet” (haettu Elisabeth Morin-Chartier, Constance Le Grip ja Françoise Grossetête) <https://www.europarl.europa.eu/meps/fi/home> [käytetty 17.4.2020].

¹¹⁷ Lépinard 2015, 1–2.

¹¹⁸ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2012. Debate, 13.3.2012, Strasbourg. “Equality between women and men in the European Union – 2011”. Licia Ronzulli (PPE) ja Elisabeth Köstinger (PPE); Explanations of vote, 11.9.2012, Strasbourg. Maria Da Graça Carvalho (PPE); Debate, 24.5.2012, Strasbourg. “Equal pay for male and female workers for equal work or work of equal value”. Seán Kelly (PPE) & Debate, 28.3.2012, Bryssel “Corporate governance framework for European companies”. Sandra Kalniete (PPE) ja Sirpa Pietikäinen (PPE).

¹¹⁹ Squires 2007, 28–29.

¹²⁰ Euroopan komissio (European Semester Thematic Factsheet – Women in the Labour Market) 2017.

kannatetaan yleisemmin, oli kuitenkin EP:n vasemmistoryhmä GUE/NGL kiintiötä vastaan, koska niiden ajateltiin tuottavan ainoastaan keinotekoisia tasa-arvoa eikä tuovan todellista muutosta.

Hieman päinvastoin, monen oikeistoryhmien meppien mielestä taas kiintiöt ovat toisen tasa-arvomallin, mahdollisuuksien tasa-arvon esteenä, ja kiintiöiden ajateltiin jopa olevan kyvykkäiden yksilöiden etenemisen esteenä. Lisäksi yleisesti kiintiöiden puolella olleet mepit, etenkin S&D- ja Verts/ALE-ryhmästä, kokivat kiintiöiden olevan joko pakollinen paha tai ainoa riittävän tehokas konkreettinen keino edistää sukupuolten tasa-arvoa.

Positiiviset erityistoimet, joista korostui erityisesti sukupuolikiintiöiden käyttö keinona edistää tasa-arvoa, eivät siis olleet erityisen suosittu tasa-arvostrategia meppien keskuudessa vuosina 2009—2012. Vaikka kiintiöiden avulla voitaisiin yrittää varmistaa esimerkiksi vain minimiedustus heikommassa asemassa olevalle ryhmälle¹²¹, oli niiden asettaminen monelle mepille liikaa – joko liian radikaali, liian naisia ja heidän kyvykkyyttään vähättelevä tai liikaa rehellisen kilpailun esteenä oleva keino. Osa mepeistä hyväksyi kiintiöt lähinnä hammasta purren juuri niiden toimivuuden vuoksi, ja niiden nähtiin nimenomaan tuottavan lopputulosten tasa-arvoa. Selvästi enemmän mahdollisuuksien tasa-arvon kannalla olevien meppien mielestä positiiviset erityistoimet eivät olleet ideaali tasa-arvostrategia, ja niiden sijaan sukupuolten tasa-arvoa toivottiin voitavan edistää muilla keinoilla, jotka eivät olisi yhtä ristiriitaisia.

2.3.2 Sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen

Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisperiaatteella, jonka juuret ovat myös YK:n vuoden 1995 Pekingin toimintaohjelmassa, pyritään siis tuomaan tasa-arvon edistämispolitiikkaa osa-alueille, joille se ei ole perinteisesti kuulunut. Näitä ovat EU:n tasolla muun muassa vapaakauppa, ympäristöpolitiikka, maahanmuuttopolitiikka, kehitysyhteistyö sekä ulkopoliitiikka. Positiivisen tulkinnan mukaan valtavirtaistamisen myötä tasa-arvosta tulee horisontaalinen, kaikki hallinnon alat EU:ssa läpäisevä vaatimus, ja tällöin voidaan rakenteita sekä käytäntöjä muuttamalla tuottaa todellista tasa-arvoa.

¹²¹ International Institute for Democracy and Electoral Assistance (International IDEA), viralliset www-sivut. "Gender quotas database". <https://www.idea.int/data-tools/data/gender-quotas/quotas> [käytetty 11.11.2020].

Ihmisoikeusjärjestö Euroopan neuvoston määritelmä sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisesta, joka on peräisin vuodelta 1998, on vakiinnuttanut asemansa myös EU:n kontekstissa siitä, mitä periaatteella tarkoitetaan. Määritelmän mukaan valtavirtaistamisperiaatteella tarkoitetaan ”poliittisen päätöksentekoprosessin uudelleenjärjestämistä, parannusta, kehittämistä sekä arvioimista niin, että sukupuolten tasa-arvon näkökulma on sisällytetty kaikkeen poliittiseen päätöksentekoon kaikilla tasoilla ja kaikissa vaiheissa, niiden toimijoiden toimesta, jotka ovat normaalisti mukana päätöksenteossa”¹²². Lisäksi neuvosto nimesi edellytyksiä onnistuneelle valtavirtaistamispolitiikalle, joihin kuuluivat muun muassa poliittinen tahto, naisten osallisuus päätöksentekoaikavälissä sekä riittävä rahoitus.¹²³

Ongelmallista neuvoston määritelmässä kuitenkin on se, että se jättää päätöksenteosta syrjään kansalaisyhteiskunnan vaikuttajat, kuten naisjärjestöt ja tasa-arvopoliittikan asiantuntijat, kun valtavirtaistamisesta vastuussa ovat ne toimijat, jotka normaalisti ovat päätöksenteossa mukana. Lisäksi neuvosto ei määritellyt sitä, minkälaisin toimenpitein valtavirtaistamista olisi paras tehdä, ja tekniset toimenpiteet vakiintuivat suosituimmaksi keinoksi toteuttaa periaatetta EU:n tasolla.

Valtavirtaistamisperiaatettakin sovellettiin ensimmäisen kerran EU:n tasolla kehitysyhteistyön puolella, mitä Kantola ja Nousiainen kuvaavat artikkelissaan tasa-arvon edistämispolitiikkaa hyvin kuvaavaksi. Tasa-arvoa lähdetään herkästi ratkomaan muualle ja muiden maiden toiminta ja käytännöt nähdään ongelmallisimpina. Amsterdamin sopimus vuodelta 1997 vielä vahvisti valtavirtaistamisperiaatteen sitovuutta, ja sen mukaan kaikissa EU:n toiminnoissa on pyrittävä poistamaan eriarvoisuutta sekä edistämään sukupuolten tasa-arvoa. Lisäksi siihen kuuluu artikla, jonka mukaan jäsenmaat ja EU:n elimet ovat velvoitettuja sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseen silloin, kun asia on EU:n toimivaltaan kuuluva.¹²⁴

Mepit keskustelivat valtavirtaistamisperiaatteesta runsaasti vuosien 2009—2012 täysistunnoissa, ja yleisesti ottaen sukupuolinäkökulman huomioon ottamista kaikessa EU:n tason päätöksenteossa pidettiin positiivisena asiana, minkä myötä sukupuolten tasa-arvoa saataisiin edistettyä. Moni meppi nosti taas esiin sukupuolten tasa-arvon yhtenä EU:n perusarvoista, ja sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseen sitoutumista pidettiin

¹²² Euroopan neuvosto (COE), viralliset www-sivut. ”What is gender mainstreaming”.
<https://www.coe.int/en/web/genderequality/what-is-gender-mainstreaming> [käytetty 11.11.2020].

¹²³ Kantola 2010, 127.

¹²⁴ Kantola 2010, 127—128 & Kantola & Nousiainen 2012, 134—136.

hyvänä esimerkkinä siitä, miten unioni pyrkii olemaan tärkeänä pitämiensä arvojensa mittainen.¹²⁵

Unioni on sitoutunut valtavirtaistamisperiaatteeseen sekä pehmeän sääntelyn että varsinaisen lainsäädännön osalta, mutta EU:n todellista sitoutumista periaatteeseen on kritisoitu runsaasti ja sen toimia on moitittu liian pehmeiksi. Periaatteen toteutuminen vaatisi tutkimusten mukaan selkeää työnjakoa ja sitovaa lainsäädäntöä, jonka noudattamatta jättämisestä seuraisi sanktioita. EU:n valtavirtaistamispolitiikkaa on kritisoitu epäselvistä tavoitteista, lainsäädännöstä, joka ei sido jäsenmaita toimimaan sekä mahdollisten sanktioiden puutteesta.¹²⁶

Sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista kuitenkin myös kritisoitiin täysistunnoissa. Esimerkiksi sitoutumaton meppi Andreas Mølzer piti periaatetta luonnollisten sukupuolierojen vastaisena, ja siksi jopa tietoisesti sukupuolten välistä eriarvoisuutta lisäävänä politiikkana. Mølzerin mukaan on normaalia ja biologisten seikkojen vuoksi määräytyvää, että naiset jäävät äitiyden vuoksi esimerkiksi urakehityksessä jälkeen, minkä takia myös sukupuolten väliset palkkaerot ovat luonnollisia. Myös toinen sitoutumaton meppi, Franz Obermayr, piti valtavirtaistamisperiaatetta vasemmiston yrityksenä levittää omaa ideologiaansa kaikille yhteiskunnan osa-alueille.¹²⁷

Valtavirtaistamisperiaatteen on kuitenkin väitetty epäonnistuneen EU:n tasolla, minkä on muun muassa perusteltu johtuvan siitä, miten koko periaate määritellään unionin tasolla. Kaikki EU-virkamiehet ovat yhtäläisesti vastuullisia periaatteen toteutumisesta, ja on tutkittu, että valtavirtaistaminen on kohdannut jopa aktiivista vastarintaa virkamiesten keskuudessa. Lisäksi virkamiesten päävastuun myötä perinteiset tasa-arvotoimijat, kuten naisjärjestöt ja naisasiaa ajavat liikkeet, ovat jääneet syrjään. Lisäksi valtavirtaistamista on käytetty lähinnä jo olemassa olevan lainsäädännön ja poliittisen toiminnan arviointiin, eikä sen myötä juurikaan tehty uusia tasa-arvopolitiikan avauksia. Valtavirtaistamisperiaatteen alkuperäinen tavoite tuottaa uutta sukupuolten tasa-arvoa edistävää lainsäädäntöä on EU:nkin tasolla kadonnut toimeenpanoprosessin kiemuroihin.

Lisäksi siitä huolimatta, että EU on sitoutunut valtavirtaistamisperiaatteen noudattamiseen kaikessa päätöksenteossa ja toiminnassa, sukupuolinäkökulma jäi

¹²⁵ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2009—2012. Esim. Nuno Teixeira (PPE), Roberta Angelilli (PPE), Nikolaos Chountis (GUE/NGL), Antonia Parvanova (on behalf of the ALDE Group), Louis Michel (ALDE), Zuzana Brzobohatá (S&D) & Jaroslav Paška (EFD).

¹²⁶ Kantola & Nousiainen 2012, 135—136.

¹²⁷ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2012. Explanations of vote, 24.5.2012, Strasbourg. Andreas Mølzer (NI) & Explanations of vote, 20.4.2012, Strasbourg. Franz Obermayr (NI).

huomioimatta esimerkiksi vuonna 2000 asetetusta Lissabonin strategiasta, jonka myötä pyrittiin edistämään talouskasvua ja kilpailukykyä vuoteen 2010 mennessä¹²⁸. Myöskään muun muassa parempaan työllisyystilanteeseen sekä kasvuun tähtäävässä EU2020-strategiassa, jonka Eurooppa-neuvosto hyväksyi vuonna 2010¹²⁹, ei sukupuolivaikutuksia mainittu.¹³⁰

Yleisesti EU:n tasa-arvopolitiikkaa on kritisoitu liian mekaaniseksi ja indikaattorikeskeiseksi, jolloin tulosten mittaaminen helposti häivyttää ongelmia tai kaunistelee tasa-arvopolitiikan lopputuloksia. Jotkut tutkijat ovat sitä mieltä, että todellista rakenteiden ja vallankäytön rakenteisiin pureutuvaa sukupuolinäkökulman valtavirtaistamispolitiikkaa on tehty lähinnä Ruotsissa, mutta myös tämän näkemyksen kriitikkoja löytyy tutkijoiden keskuudesta. Kuitenkin ongelmallista indikaattorikeskeisyydessä on se, että monimutkaisia tasa-arvo-ongelmia pyritään ratkaisemaan yksinkertaisin teknisin keinoin, kuten tilastoja ja indikaattoreita kehittämällä.¹³¹ Kriittiset äänet koskien valtavirtaistamisperiaatetta kohdistuivat lähinnä periaatteen hitaaseen tai riittämättömään toimeenpanoon eikä niinkään itse periaatteeseen¹³².

Kuitenkin valtavirtaistamista periaatteena pidettiin parlamentissa primaariaineiston perusteella laajalti hyvänä asiana siksi, että päätöksenteossa todella huomioitaisiin sukupuolikohtaiset vaikutukset – kunhan periaatetta vaan käytettäisiin riittävän tehokkaasti ja siihen sitouduttaisiin. Esimerkiksi S&D-ryhmän meppi Monika Flašíková Beňová piti valtavirtaistamisperiaatteen käyttöä EU:n päätöksenteossa hyvänä asiana, mikäli sitä käytettäisiin kattavasti esimerkiksi kaikissa EP:n tuottamissa raporteissa, ja hänen mukaansa yleisesti ehdoton edellytys sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi olisi, että kaikki EU:n päätöksentekijät tähtäisi siihen. Saman ryhmän meppi Zuzana Brzobohatá piti sukupuolinäkökulman huomioimista erityisen tärkeänä unionin budjettia laadittaessa, jotta naisten ja miesten erilaiset tarpeet todella otettaisiin huomioon.¹³³

¹²⁸ Euroopan parlamentti, viralliset arkistoidut verkkosivut. ”Lissabonin strategia: kilpailukykyisempi Eurooppa sekä useampia ja parempia työpaikkoja”. <https://www.europarl.europa.eu/highlights/fi/1001.html> [käytetty 29.2.2020].

¹²⁹ Valtioneuvosto, viralliset www-sivut. ”Eurooppa 2020 -strategia: Suomen kansallinen uudistusohjelma, kevät 2019”. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161506> [käytetty 29.2.2020].

¹³⁰ Kantola & Nousiainen 2012, 136.

¹³¹ Kantola & Nousiainen 2012, 136–138 & Kantola 2010, 126.

¹³² Esim. Nuno Teixeira (PPE) & Jaroslav Paška (EFD).

¹³³ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2011. Explanations of vote, 17.11.2011, Strasbourg. Monika Flašíková Beňová (S&D) & Zuzana Brzobohatá (S&D).

Myös PPE:n meppi Anne Delvaux huomautti, että toimet sekä taloudellinen tuki sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi ovat olleet liian vaatimattomia, ja toivoi valtavirtaistamisperiaatteen viemistä käytännön tasolla pidemmälle. Muutama muukin PPE:n meppi kannatti valtavirtaistamisperiaatetta juuri periaatteen ydinidean vuoksi, että sukupuolten tasa-arvoa ei tulisi pitää erillisenä muista päätöksenteon osa-alueista, vaan sisällyttää aivan kaikkeen EU:n toimintaan. Lisäksi täysistunnoissa nostettiin esiin valtavirtaistamisperiaatteen vahvennettu asema Lissabonin sopimuksen myötä, ja periaatteeseen sitoutumisen entistä selkeämmin toivottiin näkyvän tulevassa unionin lainsäädännössä:

”Äänestin tämän raportin puolesta, sillä sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen on hyvin tärkeä asiakysymys. Mielestäni on tärkeää, että keskitymme raportin olennaiseen tarkoitukseen, sukupuolten tasa-arvoon. Parlamentin tulee näyttää esimerkkiä ja todella heijastaa kaikkia yhteiskunnallisia tarpeita, toiveita ja kokemuksia. Sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen on vahvasti tunnustettu Lissabonin sopimuksen 8. artiklassa ja tämä raportti on olennainen ensimmäinen askel kohti instituutioiden valtavirtaistamista. Otan mielelläni vastaan raportin hyväksymisen ja odotan innolla uusia lainsäädäntötoimia aiheesta.”¹³⁴

Sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen oli primaariaineiston perusteella selvästi vähemmän ristiriitainen tasa-arvon edistämisen keino kuin positiivisten erityistoimien käyttö. Muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta valtavirtaistamista pidettiin tarpeellisena sekä parlamentin vasemmisto- että keskusta- ja oikeistoryhmissä, jotta sukupuolivaikutukset tulisi todella huomioitua kaikessa unionin tason päätöksenteossa. Verrattuna esimerkiksi sukupuolikiintiöiden käyttöön, jota pidettiin muun muassa liian radikaalina keinona puuttua sukupuolten tasa-arvon tilanteeseen, sukupuolinäkökulman mukaan ottaminen kaikille politiikan sektoreille ei herättänyt kovin kiivaita mielipiteitä. Sen sijaan että sukupuolten tasa-arvo pidettäisiin erillisenä asiakysymyksenä, pidettiin valtavirtaistamista ilmeisen sopivana keinona tehdä tasa-arvopolitiikkaa EU:n tasolla.

¹³⁴ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2011. Explanation of vote, 17.11.2011, Strasbourg. Jim Higgins (PPE) “I voted to support this report as gender mainstreaming is a very important issue. I think that it is important that we focus on the overall purpose of the report, gender equality. The Parliament needs to lead by example and must truly reflect the needs, aspirations and experiences of all society. Gender mainstreaming is firmly established in Article 8 of the Lisbon Treaty and this report is an essential first step towards the mainstreaming of the institutions. I welcome the endorsement of this report and look forward to further legislative measures on the subject.” & Livia Járóka (PPE).

Vaikka periaatetta on tutkijoiden puolesta kritisoitu, meppien mielestä valtavirtaistaminen itsessään olisi toimiva keino edistää sukupuolten tasa-arvo, kunhan siihen sitouduttaisiin tosissaan sekä riittävällä intensiteetillä. Toki valtavirtaistamisperiaatekin oli ollut EU:n agendalla jo pitkään primaariaineiston, eli vuosien 2009—2012 aikaan, eikä kyse ollut uudesta toimintaperiaatteesta, vaan EU sitoutui ottamaan sukupuolivaikutukset huomioon kaikessa päätöksenteossaan jo 1990-luvulla. Toisaalta mahdollisesti juuri siksi periaate ei myöskään kohdannut vastustusta tai suurempaa kritiikkiä, sillä kyseessä ei ollut mikään uusi jäsenmaita sitova tasa-arvopolitiikan työkalu.

3 Tasa-arvopolitiikan jakolinjat: julkisen ja yksityisen elämänpiirin tasa-arvo

Vahvasti sosiaalipolitiikkaan liittyneet asiakysymykset, kuten perhepolitiikka vanhempainvapaiden järjestelyineen ja seksuaaliterveyskysymykset, olivat monelle mepillä tärkeitä teemoja, kuten kävi ilmi alaluvussa, jossa käsittelen meppien mielipiteitä tasa-arvopolitiikan vastuunjaosta EU:n ja jäsenmaiden kesken. Näin oli siitäkin huolimatta, että EU:n sosiaalipoliittinen mandaatti on heikko. Kuitenkin esimerkiksi vanhempainvapaat ja hoivakysymys limittyvät EU:n perinteisemmän tasa-arvopolitiikan kentän, eli työelämän tasa-arvon ja taloudellisen tasa-arvon, kuten samapalkkaisuuskysymyksen kanssa. Raja julkisen ja yksityisen tasa-arvon kenttien välillä on häilyvä, ja meppien kesken olikin erimielisyyksiä, mitkä asiat kuuluvat EU:lle ja mitkä eivät.

Tämä kytkeytyneisyys mutkistaa sitä, mistä voidaan EP:n täysistunnoissa puhua, ja myös käytännössä jäsenmaiden vastuulle kuuluvista asiakysymyksistä käytiin paljon keskustelua täysistunnoissa vuosina 2009—2012. EU:n jäsenmaiden yhteiskuntamallien eroavaisuudet sekä erilaiset käsitykset ja perinteet esimerkiksi työelämän problematiikoista ja hoivavastuun järjestämisestä, vaikuttavat todennäköisesti siihen, miksi myös Euroopan parlamentissa mepeillä on ollut näihin asiakysymyksiin paljon sanottavaa ja asia herätti erimielisyyksiä.

Johanna Kantola on jaotellut Euroopan tasa-arvopolitiikkaa manner-Euroopan konservatiiviseen hyvinvointivaltioon, brittiläiseen liberaalikonservatiiviseen järjestelmään, Etelä-Euroopan niin sanottuun Välimeren järjestelmään sekä

pohjoismaiseen tasa-arvomalliin.¹³⁵ Meppien tasa-arvokäsitykset ja suhtautuminen erilaisiin kysymyksiin sukupuolten tasa-arvosta ovat siis muovautunut kotimaan järjestelmän, lainsäädännön ja yhteiskuntamallin viitekehyksessä, joka taas on toisaalta vuorovaikutuksessa EU:n normien ja säädöksiä kanssa.

Manner-Euroopan sukupuolijärjestelmän kuvataan olevan perhekeskeinen, joka toisaalta nojaa pitkälti ajatukseen naisen hoivavastuusta ja miehen velvollisuudesta elättää perhe. Ylipäätään julkisen ja yksityisen sektorin välinen kuilu on suuri, ja työmarkkinat ovat vahvasti sukupuolittuneet. Kuitenkin 2010-luvulle tullessa on havaittu kehitystä EU:n säädöksiä ja normien mukaiseen tasa-arvoisempaan suuntaan. Iso-Britanniassa taas on ollut perinteisesti vallalla käsitys siitä, että kysymykset koskien esimerkiksi äitiyttä ja lasten hoitoa kuuluvat yksityiseen, kodin piiriin. Yhteiskuntajärjestelmä on manner-Euroopan tavoin jakautunut malliin miehen roolista elättäjänä ja naisesta hoivaajana. Työmarkkinoilla taas määräaikaistyöt ja pitkät poissaolot töistä ovat yleisempiä naisilla kuin miehillä.¹³⁶

Niin kutsuttu Välimeren yhteiskuntajärjestelmä taas perustuu perheen rooliin sosiaalisen turvan takaajana, kun taas valtion rooli on minimissä. Myös Välimeren alueella naisten osallisuus työmarkkinoilla on ollut keskimääräistä vähäisempää ja ammatit ovat vahvasti eriytyneitä sukupuolen mukaan. Myös palkkakuilu on pysynyt suurena. Pohjoismaisessa järjestelmässä taas näkyy hoivan ja työn kaksijakoisuus, jossa korostetaan myös miehen hoivavastuuta. Naisten työllisyys on korkeampaa verrattuna muihin eurooppalaisiin malleihin, mikä taas perustuu valtion sosiaalipoliittisiin toimiin naisten työnteon tukemiseksi. Toisaalta pohjoismaisessakin järjestelmässä ongelmat, kuten palkkaeriarvoisuus ja työelämän eriytyminen, ovat kuitenkin edelleen olemassa.

Entisissä itäblokin maissa naisten työllisyysasteessa tapahtui dramaattinen muutos Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen, kun katolisen kirkon perinteistä perhemallia ja sukupuolirooleja korostavat arvot kasvattivat suosiotaan. Naisten työttömyys kasvoi ja maat siirtyivät kauemmas mallista, jossa perheessä sekä mies että nainen olivat tienaaajan roolissa. Kuitenkin esimerkiksi sukupuolten välinen palkkaero on pienempi Itä-Euroopassa kuin lännessä ja lisäksi naiset työskentelevät enemmän täysipäiväisesti, kun taas lännessä naisten pätkätyö on yleisempää. Joka tapauksessa

¹³⁵ Kantola 2010, 8.

¹³⁶ Kantola 2010, 9.

sukupuolijärjestelmämallit ovat yleistäviä, ja Euroopassa eli myös EU:ssa on maita, kuten Ranska ja Espanja, jotka eivät sovi erityisen hyvin mihinkään niistä.¹³⁷

Kuitenkin jaottelu yhteiskunta- ja sukupuolimalleihin havainnollistaa toisaalta erilaisia sukupuolten tasa-arvon ongelmakohtia EU-maissa ja sitä, että perinteiset sukupuoliroolit ovat 2010-luvulla eläneet vahvassa. Lisäksi jaottelu, että mies on perheen pääasiallinen elättäjä samalla kun hoivavastuu osuu naisten harteille, on istunut sitkeässä. Myös palkkakuilu sukupuolten välillä oli merkittävä ympäri Eurooppaa.

Tässä pääluvussa käsittelen tarkemmin EU:lle hyvin perinteistä tasa-arvopoliittikan toiminta-aluetta eli sukupuolten tasa-arvoa työelämässä ja taloudellista tasa-arvoa, mitkä voidaan jaotella julkiseen elämänpiiriin kuuluviksi. Enemmän taas yksityisen eli kodin piiriviin kuuluvia tasa-arvo-ongelmia, joita myös käsiteltiin paljon EP:n täysistuntokeskusteluissa vuosina 2009—2012, ovat kotona tehtävän työn ja hoivavastuun epätasainen jakautuminen sukupuolten kesken sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyskysymykset, joiden kuulumisesta EP:n täysistuntosaliin oli erimielisyyksiä. Lisäksi yksi selkeä yksityisen tasa-arvon piiriin kuuluva tasa-arvo-ongelma, jonka on noussut keskiöön EU:n tasa-arvopoliittisissa toimissa, on sukupuolittunut ja naisiin kohdistuva väkivalta.

3.1 Taloudellinen ja työelämän tasa-arvo

Työelämän tasa-arvo sekä taloudellinen eriarvoisuus sukupuolten kesken olivat primaariaineistossa vahvasti esillä, ja ne kuuluvat myös EU:n toimivallan piiriin. Euroopassa on 2010-luvulle tultaessa nähty paljon positiivista kehitystä etenkin työmarkkinoiden sukupuolten tasa-arvon suhteen. Naisten osallistuminen työelämään on kasvanut, mihin on vaikuttanut huomattavasti asenteiden muuttuminen, aktiiviset toimet työmarkkinoiden muuttamiseksi sekä lastenhoitoon panostaminen, mikä on helpottanut naisille usein lankeavaa hoivavastuuta. Yksi eurooppalaisten mielestä tärkein tasa-arvokysymys onkin ollut naisten ja miesten yhtäläinen oikeus työntekoon.

Kuitenkin työelämä Euroopassa on pitkään ollut vahvasti eriytyntä sukupuolen perusteella aktiivista toimista huolimatta, ja ongelma oli edelleen 2010-luvulle tultaessa läsnä. Työmarkkinat siis jakautuvat vahvasti naisten töihin ja miesten töihin, ja naisten työt ovat usein matalammin palkattuja. Naisten työnteko on keskittynyt julkiselle

¹³⁷ Kantola 2010, 9—11.

sektorille, kuten terveydenhuoltoon ja koulutusosalalle. Lisäksi, vaikka Rooman sopimus ja samapalkkaisuusartikla olivat olleet voimassa reilu 50 vuotta, oli miesten ja naisten välinen palkkaero edelleen 15—20 prosentin luokkaa.

Johtotehtävissä työskentelevistä naisia oli vain noin kolmannes ja lisäksi työelämän epävarmuudet, kuten pätkätyöt lankesivat herkemmin naisille, mikä taas vaikutti siihen, että naisten eläkkeet ovat keskimäärin pienempiä kuin miesten eläkkeet. Naisten alempi työllisyysaste taas johtaa siihen, että naiset ovat alttiimpia jäämään yhteiskunnan ulkopuolelle tai kärsimään köyhyydestä. EU:n alueella on monessa maassa edelleen sosiaaliturvajärjestelmä, joka luottaa pitkälti siihen, että naisilla on mahdollisuus päästä osalliseksi puolisonsa tuloihin.¹³⁸

Kirjaimellisesti Rooman sopimus, joka on siis luonteeltaan jäsenmaita sitova, velvoittaa jokaista EU-maata varmistamaan, että nais- ja miestyöntekijöille sama palkka samasta työstä tai samanarvoisesta työstä. Se myös antaa Euroopan neuvostolle oikeudet ryhtymään toimiin, joilla varmistetaan naisten ja miesten yhdenvertainen kohtelu työelämässä.

Amsterdamin sopimuksella vuonna 1997 taas tuotiin monia uusia elementtejä EU:n tasa-arvopoliittikkaan. Sen myötä positiivinen toiminta sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi sekä sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen tulivat osaksi EU:n tasa-arvopoliittikkaa, joka oli aikaisemmin ollut lähinnä työelämään keskittynyttä syrjimättömyyspolitiikkaa. Tämän katsottiin vaikuttavan myönteisesti siihen, että EU:n tasa-arvopoliittikka ei ollut enää niin kapea-alaista, ja sopimus vahvisti entisestään jäsenmaiden sitoutumista aikaisempaan lainsäädäntöön, kuten samapalkkaisuuslakiin.¹³⁹

3.1.1. Taluskriisi uhkana sukupuolten tasa-arvolle

Primaariaineiston perusteella mepeillä oli työelämän ja taloudellisesta tasa-arvosta paljon sanottavaa. Yksi esiin noussut teema oli vuonna 2008 Eurooppaan iskenyt, Yhdysvaltojen asuntomarkkinoiden hintakuplan puhkeamisesta alkunsa saanut taluskriisi ja se, miten tämä vaikutti negatiivisesti etenkin naisten asemaan työelämässä. Euroopan maat olivat velkaantuneet jo ennen finanssikriisiä, mutta maailmanlaajuisen taantuman myötä etenkin eteläeurooppalaiset EU-maat ajautuivat pahoihin talousvaikeuksiin. Taluskriisin, jonka sanottiin olevan pahin sitten 1930-luvun laman, myötä EU loi

¹³⁸ Kantola 2010, 6—7.

¹³⁹ Kantola 2010, 14.

talouden elvytyspaketin, jolla pyrittiin myös ehkäisemään taantumien pitkäaikaisia tai pysyviä negatiivisia vaikutuksia työelämään.¹⁴⁰

Taloudellinen lama on ilmiönä hyvin sukupuolittunut, ja vaikuttaa usein miehiin ja naisiin eri tavalla. Yksi syy tähän on juuri työelämän segregatio naisten ja miesten aloihin. Euroopan komission toimeenpaneman ja rahoittaman vuonna 2012 julkaistu raportti selvitti vuoden 2008 laman vaikutuksia miehiin ja naisiin sekä yleisesti sukupuolten tasa-arvoon kaikissa EU-maissa, EEA-EFTA-maissa sekä kolmessa silloisessa kandidaattimaassa Turkissa, Kroatiassa ja Pohjois-Makedoniassa. Raportin mukaan laman myötä sukupuolten väliset työllisyys- ja palkkakuilut itse asiassa kapenivat, mutta sitä ei pidetty varsinaisesti sukupuolten tasa-arvon edistymisenä, koska vertailussa oli taantumien aiheuttaman poikkeustilan aikainen tilanne, kun työelämä kärsi muutenkin laskukaudesta.

Raportin mukaan taantumien äkilliset työttömyysvaikutukset iskivät miesvaltaisiin aloihin, kuten teollisuuteen, kun vientiliikenne ja investoinnit hiljenivät. Kuitenkin pitkäaikaisemmat vaikutukset seuraukset koskettivat naisvaltaisia aloja, mikäli julkiselle sektorille jouduttiin tekemään leikkauksia laman myötä. Lisäksi etenkin raskaana olevien naisten oikeudet esimerkiksi äitiyslomiin kokivat taantumien myötä takaiskun. Vaikka varsinainen köyhyys lisääntyi suhteellisen tasapuolisesti naisten ja miesten kesken, heikensi lama erityisesti yksinhuoltajavanhempien sekä matalatuloisten kotitalouksien asemaa, joissa naiset ovat yliedustettuina.

Lisäksi naiset ovat olleet perinteisesti yliedustettuina osa-aikatoimien suhteen ja tekevät myös hieman enemmän pätkätoimintaa kuin miehet. Yksi tärkeä huomio, joka raportissa nostettiin esiin oli se, että talouskriisin aikana suurin osa tarkastelluista valtioista jätti poliittisen päätöksenteon sukupuolivaikutukset huomioimatta eli sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisperiaatetta ei hyödynnetty.¹⁴¹

Yksi meppijä erityisesti huolestuttaneista työelämän kysymyksistä oli juuri pätkä- ja osa-aikatyöntekijöiden asema talouskriisin aikana ja ongelman sukupuolittuneisuus. Esimerkiksi PPE:n meppit Vito Bonsignore ja Alfredo Pallone sekä ALDE:n Izaskun

¹⁴⁰ Euroopan komissio, European Economy 7/2009 verkkajulkaisu, *Economic Crisis in Europe: Causes, Consequences and Responses* & Eurooppatiedotus, viralliset www-sivut. "Euroopan talouskriisi". <https://eurooppatiedotus.fi/2013/06/05/euroopan-talouskriisi/> [käytetty 31.8.2020].

¹⁴¹ Francesca Bettio, Marcella Corsi, Carlo D'Ippoliti, Antigone Lyberaki, Manuela Samek Lodovici and Alina Verashchagina, The Impact of the Economic Crisis on the Situation of Women and Men and on Gender Equality Policies. Raportti EU:n komissiolle, 11/2012. Käytetty sähköistä versiota.

Bilbao Barandica toivoivat toimenpiteitä, jotta talouskriisi ei heikentäisi niiden asemaa, joilta jo valmiiksi puuttuivat vakituisen työn tuomat edut sekä turva. S&D-ryhmän meppi Liisa Jaakonsaari muistutti myös julkisen sektorin leikkauksien taloustaantumaa myötä kohdistuvan erityisesti naisvaltaisiin aloihin, ja saman ryhmän meppi Joanna Senyszyn painotti, että talouskriisi ei saa aiheuttaa taantumaa myös sukupuolten tasa-arvon edistämistoimille.¹⁴²

Sitoutumaton meppi Angelika Werthmann oli huolissaan siitä, että naisten taloudellinen itsenäisyys on uhattuna, mikäli talouskriisi iskee pahasti naisvaltaisiin aloihin:

”Avain sukupuolten tasa-arvoon on naisten ja miesten taloudellinen itsenäisyys. Meneillään oleva talouskriisi iskee pääasiassa miesten työllisyyteen, mutta julkisten menojen leikkauksien odotetaan aiheuttavan epäsuhtaa naisten työllisyyteen. Raporttoija ehdottaa, että työmarkkinoille osallistumista parantavien sekä johtosemiin pääsyä edistävien toimien tulisi pysyä korkealla agendalla, mistä olen täysin samaa mieltä. - ”¹⁴³

Mepit muutenkin vaikuttivat tunnustavan naisten heikomman aseman työelämässä esimerkiksi palkkauksen tai työntekijäaseman suhteen, tai ainakin huolen siitä, että jo olemassa olevat työelämän ongelmat sukupuolten tasa-arvon suhteen pahenisivat talouskriisin myötä. Lisäksi useampi meppi puhui siitä, että mikäli naisten osuus työelämässä vähenee taantumaa vuoksi, menetettäisiin taas merkittävää potentiaalia, jota naisten työpanos tuo.¹⁴⁴ Vaikutti siltä, että mepit halusivat varmistaa, ettei sukupuolten tasa-arvoa unohdettaisi lamaa vastaan kamppailtaessa, vaan taantumaa erilaiset seuraukset naisille ja miehille otettaisiin huomioon.

¹⁴² EP:n täysistuntopöytäkirjat 2010. Explanations of vote, 20.10.2010, Strasbourg. Vito Bonsignore (PPE), Alfredo Pallone (PPE) & Izaskun Bilbao Barandica (ALDE); Debate, 15.6.2010, Strasbourg. “Gender aspects of the economic downturn and financial crisis - Assessment of the results of the 2006-2010 Roadmap for Equality between women and men and forward looking recommendations - Charter for Women’s Rights - follow up”. Joanna Senyszyn (S&D); EP:n täysistuntopöytäkirjat 2012. Debate, 12.3.2012, Strasbourg. “Equality between women and men in the European Union - 2011 - Women in political decision-making”. Liisa Jaakonsaari (S&D).

¹⁴³ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2012. Explanations of vote, 13.3.2012, Strasbourg. Angelika Werthmann (NI). “The key to gender equality is the economic independence of men and women. The current economic crisis mainly hits male employment, but cuts in public spending are expected to have a disproportionate impact on female employment. The rapporteur suggests that efforts to improve labour-market participation and access to positions of power need to stay high on the agenda, with which I fully agree. - -”

¹⁴⁴ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2009—2012 esim. Nuno Teixeira (PPE), Sylvie Guillaume (S&D), Vilija Blinkevičiūtė (S&D), Paulo Rangel (PPE), Silvia Costa (S&D), Jean-Luc Mélenchon (GUE/NGL), Michail Tremopoulos (Verts/ALE)

Vaikka taloustaantumien vaikutuksista vaikutettiin olevan huolissaan niin parlamentin oikeisto- kuin vasemmistolaidallakin, ottivat muutama GUE/NGL-ryhmän mepeistä kriisin esimerkiksi siitä, miten kapitalistinen talousjärjestelmä on pohjimmiltaan toimimaton ja se vaikeuttaa sukupuolten tasa-arvon edistämistä, kuten laman sukupuolittunut luonne osoittaa¹⁴⁵. Parlamentin vasemmistolaita piti siis talouskriisiä ennen kaikkea kapitalistisen talousmallin virheenä ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden vastaisena, kun oikeistopuoli ei juurikaan kommentoinut laman syitä, vaan keskittyi laman seuraamuksiin ja haittojen ehkäisyyn.

Meppien huoli toisaalta oli perusteltua, sillä eurooppalaisen tasa-arvopoliitiikan kehityskulku ja historia osoittaa, että sukupuolten tasa-arvo jää herkästi talouden pyörteiden jalkoihin. Poliittinen tahto tasa-arvoa edistäville toimille ei aina ole ollut huipussaan ja yleisesti sosiaalipoliittisille uudistuksille ei ollut sijaa, mikäli niiden on arveltu tulevan kalliiksi. Esimerkiksi 1970-luvun maailmanlaajuinen öljykriisi vaikutti negatiivisesti talouteen myös Euroopassa, ja Euroopan yhteisöjenkin maat jakautuivat selkeämmin vahvojen ja heikkojen talouksien maihin. Tämä näkyi myös siinä, että sosiaalipoliitikassa ja näin ollen myös tasa-arvon edistämistoimissa oli selkeästi hiljaisempi kausi.¹⁴⁶

Vuoden 2008 talouskriisi oli siis vaaranpaikka sukupuolten tasa-arvon kehitykselle, mikäli sen seuraukset sosiaalipoliitikalle olisivat olleet samankaltaisia kuin aiempien taloudellisten taantumien aikoina. Mepit olivat huolissaan pätkä- ja osa-aikatöissä olevien asemasta laman aikana, ja tässä työntekijäryhmässä naiset ovat enemmistönä. Lisäksi myös taantumien vaikutukset julkisen sektorin työntekijöihin huolestuttivat, missä naiset ovat myös yliedustettuna. Koska siis naisten asema työelämässä oli jo valmiiksi miehiä epävarmempi ja kun etenkin laman pitkäaikaisvaikutukset osuivat perinteisemmin enemmän nais- kuin miesvaltaisille aloille, oli se joillekin mepeille tärkeä tasa-arvokysymys, että talouskriisin sukupuolivaikutukset otetaan huomioon.

3.1.2. Samapalkkaisuuskysymys – tasa-arvo-ongelma, jota ei pitänyt enää olla

Yksi merkittävä tasa-arvotema, joka herätti huomattavan paljon mielipiteitä EP:n täysistunnoissa vuosina 2009—2012, oli oikeus samaan palkkaan samasta tai

¹⁴⁵ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2012. Explanations of vote, 11.9.2012, Strasbourg. João Ferreira (GUE/NGL) & Inês Cristina Zuber (GUE/NGL).

¹⁴⁶ Kantola 2010, 36—37.

samanarvoisesta työstä, mikä oli mukana jo Euroopan yhteisöjen perustamissopimuksissa. Palkkatasa-arvo on siis yksi perinteisistä tasa-arvodebateista, ja yksi meppien ihmetyksen aihe olikin se, miksei samapalkkaisuusperiaatteen ole vieläkään täysin ylletty Rooman sopimuksesta ja sen jälkeisistä toimenpiteistä huolimatta.

Toisaalta Rooman sopimus syntyi hienoisen poliittisen painostuksen myötä Ranskan taholta, ja sen motivaationa ei niinkään ollut parantaa naisten asemaa, vaan asettaa kaikki Euroopan yhteisöjen maat samalle viivalle palkkakustannusten suhteen. Ranskassa oli jo aikaisemmin kansallisella tasolla säädetty samapalkkaisuudesta yleisen tasa-arvoperiaatteen mukaan, ja maa halusi muutkin maat samalle viivalle, jotta Ranska ei olisi Euroopan yhteisöjen maista yksin suurempien palkkakustannuksien kanssa.

Lisäksi sen jälkeen, kun sopimus vastustelusta huolimatta syntyi, takkusi sen toimeenpano ja moni jäsenmaa myöhästyi asetetusta takarajasta muuttamalla kansallista lainsäädäntöään Rooman sopimuksen mukaiseksi vuoteen 1964 mennessä.¹⁴⁷ Samapalkkaisuusperiaatteen mukanaolo EU:n tasa-arvopolitiikan varhaisimmista vaiheista lähtien ei kuitenkaan ole taannut sitä, että periaate toteutuisi käytännössä, kun primaariaineiston kattaman ajanjakson aikoina palkkakuilu oli yhä selkeä.

Esimerkiksi Verts/ALE-ryhmän meppi Franziska Katharina Brantner puhui kansainvälisen naistenpäivän 100-vuotisjuhlavuoden 8.3.2011 kunniaksi järjestetyssä EP:n täysistuntosessiossa ja puhui taloudellisesta tasa-arvosta:

”- - Käsittelemme raporttia naisista ja köyhyydestä; yksi merkittävimmistä syistä tälle ongelmalle on naisten ja miesten välinen palkkaepätasa-arvo. Kuten olemme jo kuulleet, samapalkkaisuutta on varjeltu jo vuoden 1957 Rooman sopimuksista lähtien. Kuitenkin palkkaero on koko Euroopassa 17.5 % ja Saksassa jopa niin korkea kuin 23 % - -”

Hän kuvaili puheenvuorossaan vielä sitä, että esimerkiksi jo vuonna 2008 komissiolta vaadittiin tehokkaampia lainsäädännöllisiä toimia palkkaeriarvoisuuden kitkemiseksi, mutta juuri mitään ei ole tapahtunut.

Puheenvuorosta paistoi turhautuminen siihen, että samapalkkaisuus on ollut agendalla vuosikymmeniä ja komissiota on pyydetty tarttumaan toimeen, mutta silti palkkakuilu oli pysynyt isona. Brantner ei ollut kantansa kanssa suinkaan yksin, vaan aihe tuli

¹⁴⁷ Kantola 27–29.

primaariaineistossa esiin usein etenkin siinä mielessä, että palkkaeriarvoisuus on yksi keskeisimmistä sukupuolten tasa-arvon esteistä, ja asian korjaamiseksi pitäisi tehdä enemmän myös EU:n tasolla.

Myös esimerkiksi ALDE:n meppi Nathalie Griesbeck ihmetteli palkkakuilun syvyyttä kymmeniä vuosia voimassa olleista sopimuksista huolimatta, myös Britta Thomsen puhui S&D-ryhmän puolesta ja totesi, että joissain maissa tilanne on menossa jopa huonompaan suuntaan. Thomsen mainitsi, että naisten tekemää työtä on arvotettu huonommaksi kuin miesten tekemää jo kautta historian, ja toivoi lisäksi niille työnantajille tiukkoja sanktioita, jotka eivät noudata samapalkkaisuusperiaatetta.

S&D-ryhmästä enemmän vasemmalle sijoittuvan GUE/NGL-ryhmän yhteisessä kannanotossa palkkaeriarvoisuus ja sukupuolten välisen kuilun syventyminen liitettiin vielä laajemmin osaksi meneillään olevaa työoikeuksien heikentämisen trendiä, joista hyötyvät lähinnä työnantajat. GUE/NGL arvosteli muutenkin rankasti työnantajapuolta väittäen, että naisten palkkasyrjintä ei johdu siitä, etteikö tasa-arvoasioista oltaisi tietoisia, vaan se on yksinkertaisesti valinta, jonka työnantajat tekevät kustannussyistä.¹⁴⁸

Vasemmistolle toisaalta työntekijän oikeuksien ajaminen on perinteistä politiikkaa, ja kriittinen suhtautuminen työnantajapuoleen ei ole yllättävää, kun ottaa huomioon GUE/NGL-ryhmän meppien kansallisen puoluetustan socialisti- ja kommunistipuolueissa. Toisaalta esimerkiksi myös keskustaoikeistoa edustavan PPE:n meppi Joanna Katarzyna Skrzydlewska oli pitkälti samoilla linjoilla sen suhteen, että jäsenmailla tulisi olla mahdollisuus asettaa sanktioita työnantajille, jotka laiminlyövät samapalkkaisuusperiaatteen noudattamista sekä toivoi palkkatietoihin enemmän läpinäkyvyyttä.

Kuitenkin laita-oikeistoon kuuluvan ECR:n meppi Marina Yannakoudakis vastusti sitä, että työnantajien ja yritysten toimintaan puututtaisiin liikaa, vaikka olikin samapalkkaisuusperiaatteen kannalla. Hänen mielestään EU-tason lainsäädäntö palkkatasa-arvon edistämiseksi olisi kuitenkin liikaa, vaan unionin tulisi pitäytyä arvojen

¹⁴⁸ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2011. Debate, 8.3.2011, Strasbourg. "Female poverty - Equality between women and men – 2010". Franziska Katharina Brantner (Verts/ALE). "*- We are dealing with a report into women and poverty; one of the key reasons for this problem is wage inequality between women and men. As we have already heard, wage equality has been enshrined in the Treaties of Rome since 1957. However, the pay differential is still 17.5% throughout Europe and as high as 23% in Germany. - -*" & Nathalie Griesbeck (ALDE); EP:n täysistuntopöytäkirjat 2012. Debate, 24.5.2012, Strasbourg, Equal pay for male and female workers for equal work or work of equal value. Britta Thomsen (S&D, ryhmän puolesta) & Inês Cristina Zuber (GUE/NGL, ryhmän puolesta).

ja hyvien käytäntöjen levittämisessä tässäkin asiassa.¹⁴⁹ ECR:n yleinen eurokriittisyys ja EU:n toimivallan pitäminen kurissa ohitti tärkeydessä sen, että palkkaeriarvoisuuden puuttuttaisi lainsäädännön keinoin.

Yleisesti palkkaeriarvoisuus nähtiin ongelmana, jonka ei enää kuuluisi olla olemassa. Rooman sopimus toistui puheenvuoroissa usein ja tehokkaiden toimenpiteiden puuttumista sekä unioni, jäsenmaiden sekä paikallisella ja työnantajienkin tasolla kritisoitiin. Se nähtiin avainkysymyksenä, että jotta sukupuolet voivat olla todella tasa-arvoisia, täytyy naisten ja miesten saada samasta tai samanarvoisesta työstä yhtä suuri korvaus. Toisaalta, kuten esimerkiksi PPE:n meppi Jarosław Kalinowski mainitsi, palkkaeriarvoisuuden syyt eivät ole yksinkertaisia ja pelkästään poliittisesta tahdosta riippuvaisia, vaan taustalla vaikuttavat syvät rakenteelliset, ideologiset ja kulttuuriset syyt, joihin tulisi myös pyrkiä vaikuttamaan.¹⁵⁰

Palkkaeriarvoisuuden seurauksista mepit mainitsivat myös eläkeikäisten naisten köyhyyden. Naisten eläkkeet ovat keskimäärin miehiä pienempiä ja ikääntyvillä naisilla on heikompi toimeentulo, ja sitä on kutsuttu puhtaaksi palkkaeriarvoisuuden jatkumoksi. Lisäksi naisten eläkkeiden pienuuteen vaikuttavat muut työuran epätasa-arvoisuudet, kuten vanhempainvapaiden kasaantuminen naisille, sukupuolistereotyytiat ja työalojen eriytyminen. Esimerkiksi vuonna 2012 EU-maissa eläkkeiden välinen kuilu miesten ja naisten kesken oli keskimäärin 38 %, joskin jäsenmaiden kesken oli huomattavia eroja.¹⁵¹

Primaariaineiston perusteella mepit käsittelivät ikääntyvien naisten heikompa toimeentuloa sekä juuri työelämän eriarvoisuuden jatkumona, sekä myös eläkejärjestelmän valuvikana. Lisäksi moni nosti esiin ikäsyrynnän, joita etenkin ikääntyvät naiset kohtaavat työelämässä. Kommentteista ilmeni huoli siitä, että ikääntyvät eivät heikon toimeentulon vuoksi pysty ylläpitämään riittävää elintaso, jotta arvokkaan ikääntymisen kriteerit täyttyisivät. Vaikka puheenvuoroissa puhuttiin myös yleisesti ikääntyvästä väestöstä, huomautti moni ongelman olevan sukupuolittunut.¹⁵²

¹⁴⁹ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2012. Debate, 24.5.2012, Strasbourg. "Equal pay for male and female workers for equal work or work of equal value". Joanna Katarzyna Skrzydlewska (PPE) & Marina Yannakoudakis (ECR).

¹⁵⁰ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2009—2012; Explanations of vote, 24.5.2012, Strasbourg. Jarosław Kalinowski (PPE).

¹⁵¹ Burkevica Ilze, Humbert Anne Laure, Oetke Nicole & Paats Merle 2015.

¹⁵² EP:n täysistuntopöytäkirjat 2009—2012. Esim. Barbara Matera (PPE), Liam Aylward (ALDE), Jutta Steinruck (S&D), Monika Beňová Flašíková (S&D) & Rolandas Paksas (EFD).

3.1.3. Sukupuolistereotyyppit ja ammattialojen eriytyminen tasa-arvon esteinä

Yhdeksi syyksi palkkaeriarvoisuudelle sekä muille työelämän tasa-arvo-ongelmille me pit näkivät stereotyyppiset roolit naisten ja miesten rooleista yhteiskunnassa yleisesti sekä koulutuksessa ja työelämässä. EU:n sukupuolten tasa-arvoon erikoistuneen tutkimusinstituutin EIGE:n määritelmän mukaan sukupuolistereotyyppit voivat rajoittaa ihmisten luonnollisia kykyjä sekä koulutukseen ja työelämään liittyviä mahdollisuuksia ylipäätään. Stereotyyppit kumpuavat esimerkiksi syvälle juurtuneista asenteista, normeista, arvoista tai ennakkoluuloista.

EIGE:n mukaan stereotyyppioista tekee erityisen haitallisia se, että niitä käytetään oikeuttamaan naisten ja miesten historiallisesti vääristyneitä valtasuhteita sekä seksistisiä asenteita.¹⁵³ Myös tutkija Johanna Kantola on todennut, että sukupuolistereotyyppit tai käsitykset naisten ja miesten perinteisistä rooleista yhteiskunnassa, joita tuotetaan esimerkiksi mediassa tai kouluissa, todella vaikuttavat negatiivisesti sukupuolten tasa-arvoon.¹⁵⁴

PPE:n meppi Arkadiusz Tomasz Bratkowski puhui syvälle juurtuneista perinteisistä näkemyksistä naisten ja miesten rooleista, jotka vaikuttavat palkkoihin ja naisten työssäkäyntiin. Hän ehdotti parannuskeinoksi muun muassa mediassa esitettäviä kampanjoita, jonka avulla voitaisiin levittää tietoa sukupuolten tasa-arvosta ja haitallisista sukupuolirooleista. Bratkowski sanoi myös, että naisten töissä käynti ja samapalkkaisuuden toteutuminen olisivat kannattavia myös siksi, että se laajentaisi tuotantokapasiteettia merkittäväällä taloudenhaaroilla ja näin ollen loisi reilua kilpailua työmarkkinoille, mikä olisi myös talouden kannalta positiivista.¹⁵⁵

Muitakin kannanottoja sen puolesta, että naisten osallisuutta työmarkkinoilla tulisi tukea myös siksi, että se olisi taloudellisesti kannattavaa, esiintyi primaariaineistossa. Maria Da Graça Carvalho, joka myös kuului PPE-ryhmään, puhui sen puolesta, että naisia tulisi tukea hakeutumaan teknisille aloille, jotta kaikki potentiaali saataisiin käyttöön, mikä taas tukisi talouskasvua¹⁵⁶. Osalle mepeistä sukupuolten tasa-arvossa, ainakaan työelämän

¹⁵³ European Institute for Gender Equality, viralliset www-sivut. "Gender stereotypes". <https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1222> [käytetty 26.8.2020].

¹⁵⁴ Kantola 2010, 7.

¹⁵⁵ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2012. Explanations of vote, 13.3.2012, Strasbourg. Arkadiusz Tomasz Bratkowski (PPE).

¹⁵⁶ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2010. Explanations of vote, 25.2.2010, Bryssel. Maria Da Graça Carvalho (PPE).

tasa-arvoa ajatellen, ei ollut kyse pelkästään siitä, että naisilla ja miehillä olisi samat mahdollisuudet – tasa-arvon koettiin tuovan myös etuja, kuten taloudellisia hyötyjä.

Euroopan komission alulle panemassa tutkimuksessa koulutuksen sukupuolittumisesta EU-maissa nostettiin suurimmaksi ongelmaksi juuri haitalliset sitkeässä istuvat sukupuolistereotyytiat. Tutkimuksesta 7.6.2010 julkaistussa tiedotteessa kerrottiin tuloksista, että valmistuneista suurin osa sekä koulujen henkilöstöstä suurin osa on naisia, mutta koulutuksen johtotehtävissä toimivista enemmistö on miehiä. Koulupudokkaista useampi oli poikia ja tytöt menestyivät opinnoissaan poikia paremmin, paitsi matemaattisissa oppiaineissa.

Tutkimus vahvisti ammattien eriytymisen sukupuolten mukaan niin, että naiset olivat yliedustettuina muun muassa kasvatustieteissä, terveydenhuoltoalalla sekä humanistisissa tieteissä, ja miehet taas insinööri-, rakennus- ja teknisillä aloilla. Lisäksi tutkimuksen mukaan tytöille ja pojille tarjottiin hyvin erilaista ammattiohjausta – tyttöjä kannustettiin hakeutumaan teknisille aloille, kun taas poikien ongelmiin puuttuminen tai ylipäättään ammattiohjaus oli puutteellista tai loisti poissaolollaan. Perinteiset mallit naisten ja miesten rooleista määrittivät hyvin pitkälle sitä, mille ammattialoille suuntaudutaan ja ne vaikuttavat myös henkilökohtaiseen elämään. Raportissa huomautettiin, että jäsenmaiden kesken on eroja, ja erityisesti uusimmissa Itä-Euroopan EU-maissa perinteiset sukupuoliroolit istuvat vahvemmassa.

Lisäksi tutkimusraportissa painotettiin sen tärkeyttä, että EU:n jäsenmaat ottavat koulutuspolitiikassaan sekä oikeuskäytännössään huomioon sukupuolinäkökulman ja pyrkivät kitkemään haitallisia sukupuolistereotyytioita. Vuoden 2010 tutkimuksen perusteella vastuu ammattialojen eriytymisestä oli ennen kaikkea EU:n jäsenmailla, joiden tulisi koulutuspoliittisilla linjauksillaan sekä lainsäädännön keinoin pyrkiä vaikuttamaan sukupuolisegregaatioon, jonka seurauksena naiset eriytyvät matalapalkkaisille aloille ja eivät etene urallaan yhtä helposti kuin miehet, mutta toisaalta pojilla on kohonnut riski tipahtaa koulutusjärjestelmästä ennen aikojaan.¹⁵⁷

Työelämän ja toimeentulon tasa-arvo-ongelmat ovat siis monisyisiä ja yhteiskunnallisista rakenteista sekä sitkeässä istuvista asenteista kumpuavia. Palkkaeriarvoisuuden lisäksi yhdeksi työelämän keskeiseksi sukupuolten tasa-arvon esteeksi onkin siis nostettu naisten

¹⁵⁷ Euroopan komissio, viralliset www-sivut. ”Perinteiset stereotyytiat edelleen tasa-arvon tiellä koulutuksessa”. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fi/IP_10_695 [käytetty 26.8.2020] & Education, Audiovisual and Culture Executive Agency (EACEA P9 Eurydice), 2010.

vähäisempi edustus johtotehtävissä ja hankaluudet edetä urallaan korkeisiin asemiin. Tämä on paradoksaalista etenkin siksi, kun naiset ovat yleisesti korkeammin koulutettuja kuin miehet. Vielä vuonna 2018 eurooppalaisista johtotehtävissä toimivista vain yksi kolmesta oli naisia, ja mitä korkeammasta asemasta oli kyse, sitä pienempi oli naisten osuus.¹⁵⁸

S&D-ryhmän meppi Evelyn Regner (S&D) kommentoi työelämän segregatiota seuraavanlaisesti:

”Faktat ovat olleet tiedossa pitkään: vuonna 2010 vain 12 % hallituksen jäsenistä EU:n pörssiyrityksistä oli naisia ja vain 3 % toimitusjohtajista on naisia. Nämä luvut ovat järkyttäviä, etenkin kun otetaan huomioon, että naisia on yli puolet väestöstä, noin 56 % kolmannen asteen opiskelijoista on naisia ja jo vuosia suurin osa korkeakouluista valmistuneista on ollut naisia. Yhtiöiden itse asettamat velvoitteet eivät yksinkertaisesti toimi, vaikkakin yhtiöiden, joiden hallituksessa on ainakin yksi nainen, on todettu tekevän merkittävästi korkeampia voittoja. - - ”¹⁵⁹

Kuten puheenvuorosta käy ilmi, naisten heikompi edustus johtoasemissa ei johdu riittämättömästä pätevyydestä, ja lisäksi naisilla on myös positiivinen vaikutus yhtiöiden menestykseen, mikäli johtokunnassa on naisia. Myös tutkimukset ovat tukeneet tätä näkemystä, ja korkealle koulutettujen naisten heikkoa edustusta johtoasemissa on sanottu valtavaksi potentiaalin ja tietotaidon haaskaamiseksi, mikä näkyy myös taloudellisen hyödyn menetyksenä.¹⁶⁰

Työelämässä menestymisen esteiden lisäksi meppejä huolestutti myös muiden yhteiskunnallisesti merkittävien asemien, kuten päätöksentekojen miesvaltaisuus. Mepit nostivat esimerkiksi myös Euroopan parlamentin ja muiden EU:n elinten sukupuolijakauman, mitä käsiteltiin edellisessä pääluvussa kiintiökysymyksen yhteydessä. Kuitenkin naisten vaikutusmahdollisuuksien edistämisestä puhuttiin paljon

¹⁵⁸ Eurostat 2019.

¹⁵⁹ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2012. Debate, 12.3.2012, Strasbourg. “Equality between women and men in the European Union - 2011 - Women in political decision-making”. Evelyn Regner (S&D). “The facts have long been known: in 2010 only 12% of board members in the EU’s biggest listed companies were women, and only 3% of chief executives are women. These figures are shocking, especially given that women make up more than half of the population, around 56% of tertiary students are female and for years now the majority of graduates have been female. Self-imposed obligations on the part of companies simply do not work, although companies with at least one woman in their executive boards record significantly higher profits.- - ”

¹⁶⁰ Jourová 2016.

yleisesti poliittisessa päätöksenteossa, esimerkiksi eli kansallisella ja paikallisella tasolla vaikuttamisen sukupuolijakauman epäsuhdasta. Lisäksi naisten vaikutusmahdollisuuksien edistämistä spesifimmissä asiakysymyksissä, kuten esimerkiksi ilmastonmuutoksen torjunnassa tai rauhanvälitysprosesseissa pidettiin tärkeänä.¹⁶¹

Summaten meppien näkemyksiä, naisten osallistuminen työmarkkinoille, taloudellinen itsenäisyys ja riittävä toimeentulo sekä ylipäättään tasa-arvoinen palkkaus suhteessa miehiin käsitettiin keskeiseksi sukupuolten tasa-arvon kannalta. Toisin sanoen meppien mielestä tasa-arvoa on se, että sukupuolesta riippumatta ihmisillä on yhtäläiset tai tasaveroiset mahdollisuudet toimeentuloon sekä samanarvoinen asema työmarkkinoilla.

Puhuttaessa keinoista niiden saavuttamiseksi esiintyi eriäviä näkemyksiä, kun keskustaoikeisto sekä vasemmalle kallistuvien ryhmien mepit toivoivat komissiolta vahvempia toimenpiteitä, kun taas eurokriittiseen laitoikeistoon kuuluva ECR ei halunnut EU:n tasolla säädettäviä vahvoja toimenpiteitä tai lainsäädäntöä, vaan pelkkää unionin arvojohtajuutta ja kannanottoja. Kuitenkin yleinen konsensus ryhmien kesken siitä, että työelämän tasa-arvoisuus, samapalkkaisuus ja taloudellinen yhdenvertaisuus ovat keskiössä sukupuolten tasa-arvon kannalta.

Primaariaineistossa oli myös puheenvuoroja, joiden perusteella meppien mielestä mahdollisuuksien tasa-arvo ei riitä, eivätkä mahdollisuudet etenään työelämässä tai yhteiskunnan huippupaikoille etenemisessä ole samat miehille sekä naisille. Koulutus- ja työalojen segregaaation sekä stereotyyppien vaikutuksia pidettiin haitallisina kaikille, ei pelkästään naisille. Mepit puhuivat myös miehiä koskettavista tasa-arvo-ongelmista, kuten suuremmasta riskistä tippua koulutusjärjestelmästä aikaisemmassa vaiheessa. Kuitenkin meppien puheenvuorot keskittyivät pääasiassa naisten kohtaamiin ongelmiin. Stereotyyppien vaikutusten ajateltiin yleisesti olevan vakavia, sillä ne vahvistavat perinteisten sekä ahtaiden sukupuoliroolien malleja ja käsityksiä siitä, minkälaiset koulutus- ja ammattivalinnat sopivat millekin sukupuolelle.

Työelämän tasa-arvoa koskevia puheenvuoroja oli primaariaineistosta suhteessa kaikkein eniten, mikä toisaalta kertoo siitä, että se on edelleen perinteisintä EU:n tason tasa-arvopoliittikkaa, ja sukupuolten tasa-arvon edistäminen työmaailmassa oli korkealla myös meppien prioriteettilistalla vuosina 2009—2012. Työelämä ja taloudellinen tasa-arvo

¹⁶¹ EP:n täysistuntokeskustelut 2009—2012. Esim. Elżbieta Katarzyna Łukacijewska (PPE), Alexander Mirsky (S&D), João Ferreira (GUE/NGL) Ioan Enciu (S&D), Alojz Peterle (PPE) & Nikolaos Salavrakos (EFD).

olivat myös teemoja, joissa meppien kannoissa ei ollut kovinkaan suuria ristiriitoja. Toisaalta keinojen suhteen ei aina oltu yksimielisiä, kun eurokriittinen kenttä vastusti esimerkiksi palkkaeriarvoisuuden vaikuttamista EU:n lainsäädännön keinoin, mutta palkkakuilun ongelmallisuus tunnustettiin laajalti.

3.2 Sukupuolten tasa-arvo yksityisessä elämänpiirissä

Keskeiset ongelmat sukupuolten tasa-arvon suhteen eivät siis rajoitu pelkästään toimeentuloon, työelämään tai yhteiskunnallisen vaikutusvallan jakautumiseen sukupuolten kesken, vaan hoivavastuu, seksuaali- ja lisääntymisterveysasiat sekä naisiin kohdistunut tai sukupuolittunut väkivalta ovat merkittäviä sukupuolten tasa-arvoon vaikuttavia kysymyksiä. Euroopassa etenkin naisiin kohdistuva väkivalta on saanut paljon huomiota tasa-arvopolitiikan näkökulman laajennuttua kattamaan julkisen elämänpiirin lisäksi myös kotiolot. Väkivallan kitkemiseen ja ehkäisemiseen tähtääviin toimiin on panostettu sen myötä EU:n tasolla enemmän, ja keskeinen tekijä oli myös Euroopan neuvoston vuonna 2011 voimaan tullut Istanbulin sopimus, jonka tarkoitus on ehkäistä ja kitkeä naisiin kohdistuvaa väkivaltaa sekä kotiväkivaltaa. Väkivaltakysymys olikin yksi merkittävä sukupuolten tasa-arvoon liittyvä teema, josta käytiin paljon keskustelua EP:n täysistunnoissa vuosina 2009—2012.

Perhepolitiikalla pyritään siis muun muassa tukemaan vanhempia, perheitä ja parisuhteita mahdollisimman tasapainoisen ja lasten kehitystä tukevan elämän saavuttamisessa¹⁶². Perhepolitiikka on hankala kysymys EP:ssä siksi, että vaikka EU on pyrkinyt politiikallaan edistämään työn ja perhe-elämän yhteensovittamista, ovat tarkemmat linjaukset kuitenkin kansallisella tasolla päätettävissä ja EU:n direktiivit määrittelevät vain minimistandardit.

Jäsenvaltioiden linjaukset vanhempainvapaiden ja hoivan suhteen eroavat toisistaan merkittävästikin, mutta ne voidaan karkeasti jaotella kahden trendin mukaisesti. Joko perhepolitiikka perustuu verotuksella rahoitettuihin hoivaohjelmiin, kuten palkalliseen vanhempainvapaaseen tai julkiseen lastenhoitoon, tai sitten yksityiseen hoivamalliin, joka kannustaa perheitä ottamaan itse vastuuta hoivasta ilman rahallista tukea. Lisäksi suhtautuminen aborttiin tai seksuaali- ja lisääntymisterveyskysymyksiin on EU:n

¹⁶² Väestöliitto, viralliset www-sivut. ”Perhepolitiikka”.

https://www.vaestoliitto.fi/vaestoliitto/mita_vaestoliitto_tekee/vaikuttamisty/perhepolitiikka/ [käytetty 26.9.2020].

jäsenmaissa kiistelty sekä usein ristiriitainen kysymys, ja jyrkimmät asenteet ja lainsäädännöt ovat olleet Puolassa, Irlannissa ja Maltalla.¹⁶³

Onkin tutkittu, että mepit muodostavat usein kaikkein ristiriitaisimmissa asiakysymyksissä mielipiteensä useammin kansallisten intressien ja kantojen mukaisesti kuin suoraviivaisesti sen EP:n poliittisen ryhmän linjaa seuraten, johon meppi kuuluu. Mepit joutuvat työssään jatkuvasti tekemään päätöksiä asioista, joista kansallinen politiikka saattaa erota mepin edustaman ryhmän kannasta.¹⁶⁴ Koska eri EU-maissa on erilainen kulttuuri, toisistaan poikkeavaa lainsäädäntöä ja menettelytapoja esimerkiksi abortin ja vanhempainvapaiden järjestelyjen suhteen, olivat nämä myös selkeästi sellaisia teemoja myös vuosien 2009—2012 täysistuntokeskusteluissa, joka herätti erimielisyyksiä meppien kesken.

3.2.1 Perhepolitiikka sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyskysymykset

EU:n tasolla siis määritellään raamit standardeille, minkälaisin toimin perheen ja työelämän yhdistämistä tuetaan, joihin kuuluvat esimerkiksi raskaana olevien työntekijöiden oikeudet, vanhempainvapaat sekä äitiyslomat. Kuitenkin spesifimmät puitteet, kuten vanhempainvapauden tarkempi pituus ja niiden ajalta maksetut kompensaatiot, ovat jäsenmaiden sosiaalipoliittisen päätösvalan alaisia. Jäsenmaissa on esiintynyt vastahakoisuutta luovuttaa yhtään lisää päätösvaltaa asiasta EU:lle, ja unioni on keskittynyt enemmän pehmeän vallankäytön toimenpiteisiin tällä politiikan osa-alueella.

Komission ajamalla sosiaalisella dialogilla on myös tässä roolinsa, eli työnantajapuoli sekä ammattiliitot ovat olleet mukana päätöksenteossa. Yksi taustatekijä sille, että perhepoliittiset linjaukset ovat saaneet enenevässä määrin huomiota EU:n agendalla 2000-luvulla on toisaalta se, että perheen ja työuran yhdistämisen helpottaminen edistää naisten laajempaa osallistumista työmarkkinoilla, mikä tuottaa taloudellisia hyötyjä. Lisäksi se myös ehkäisisi syntyvyyden laskua, kun naisten ei enää tarvitsisi tehdä valintaa perheen ja uran välillä.

¹⁶³ Kantola 2010, 7; 104 & Euroopan neuvosto, viralliset www-sivut. ”Istanbul Convention Action against violence against women and domestic violence”. <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/historical-background> [käytetty 25.10.2020].

¹⁶⁴ Thomson 2011, 111.

Kuitenkin esimerkiksi Keski- ja Etelä-Euroopan maissa sellaiset hoivajärjestelyt ovat olleet yleisiä, joissa hoiva jää joko naisten tai muiden vapaaehtoisten perheenjäsenten vastuulle, perinteisten perhearvojen malli on istunut tiukassa tai työssäkäyville vanhemmille ei juuri tarjota erityistä tukea. 2004 ja 2007 EU:hun liittyneet Keski- ja Itä-Euroopan maat taas olivat käyneet läpi sosiaalipoliittisen muutoskauden 1990-luvulla, jossa tasapainoteltiin perinteisten perhearvojen, tulonsiirtojen perinteiden sekä uusliberaalien tuulten välillä. Sitten on vielä Pohjoismaat, joissa valtion toimilla on pyritty tukea perheen ja työuran yhdistämistä ja tarjottu valtion rahoittamia hoivavaihtoehtoja. Kuitenkin suuressa osassa EU-maita vanhempainvapaat jäävät yksityisen piiriin, eli perheen sisäisesti päätettäväksi.¹⁶⁵

Meppien kannanotoissa täysistuntokeskusteluissa vuosina 2009—2012 korostui se, että perheen ja työnteon yhteensovittamista pidettiin erittäin tärkeänä sukupuolten tasa-arvon kannalta. Kuitenkin vanhempainvapaiden ja erityisesti äitiysloman pituudesta ja kustannuksista nousi esiin erimielisyyksiä, osa kannatti vapaiden minimiajan säätämistä pidemmäksi ja osa taas vastusti tätä vahvastikin etenkin kustannussyistä. Kuitenkin perhepolitiikalla koettiin voivan vaikuttaa moniin sosiaalisiin ongelmiin positiivisesti, kuten syntyvyyden laskuun Euroopassa. Esimerkiksi ECR:n meppi Tadeusz Cymański kommentoi sitä, miten perhepolitiikalla voitaisiin vaikuttaa suotuisasti demografiseen kriisiin, joka uhkaa Eurooppaa.

Mielenkiintoinen seikka vanhempainvapaiden vaikutuksessa syntyvyyteen on se, että yksi maa, jossa syntyvyyden väheneminen on ollut kaikkein maltillisinta, on Ruotsi, jossa korostetaan isien vastuuta lastenhoidossa ja muutenkin perhepolitiikassa huomioidaan sukupuolivaikutukset. Toisaalta toinen esimerkki hyvästä syntyvyystasosta on Ranska, jonka perhepolitiikka on eronnut huomattavastikin ruotsalaisesta mallista. Ranskassa äitiyslomat ja vanhempainvapaat yleisesti ovat olleet EU-maiden lyhyimpien joukossa.¹⁶⁶

Saksalainen vasemmistolaidan meppi Cornelia Ernst GUE/NGL-ryhmästä korosti omassa kommentissaan sitä, että vanhempainvapaat eivät merkitse vapaapäiviä, vaan kyse on täydestä hoivatyöstä. Siksi olisi myös perusteltua, että siitä maksettaisiin vanhemmille kunnollista korvausta. Ernst myös vetosi muihin saksalaisiin meppeihin muistuttamalla, että maan budjetissa valtion tukemat vanhempainvapaat vievät vain murto-osan verrattuna esimerkiksi pankkitakauksiin. Verts/ALE-ryhmän puolesta

¹⁶⁵ Kantola 2010, 107—117.

¹⁶⁶ European Journal of Contraception & Reproductive Health Care, 2011.

puhunut Raül Romeva i Rueda taas nosti esiin EU:n perusarvot ja syrjimättömyysperiaatteen sanoen, että näin tärkeästä asiasta keskustelua ei pitäisi estää subsidiariteettiperiaatteen vuoksi. Ryhmän kannan mukaan äitiysvapaista pitäisi voida luoda EU:n yhteiset pelisäännöt, ja varmistaa näin mahdollisimman yhdenvertainen EU-kansalaisten kohtelu.

Sitoutumaton brittimeppi Nicole Sinclair taas oli vastakkaista mieltä, ja piti vahvan puheenvuoron sen puolesta, että vanhempainvapaista ei tulisi tehdä EU:n yhteistä politiikkaa. Hän perusteli kantaansa sillä, että jäsenmaiden keskinäisten erojen vuoksi sama malli ei sopisi kaikille. Sinclair myös korosti edustavansa asiassa nimenomaan kotimaataan Iso-Britanniaa ja vastustavansa unionin tasolla määriteltävää palkallisen äitiysvapaan minimiajan korotusta todeten, että Iso-Britanniassa on jo erinomainen vanhempainvapaasysteemi eikä sitä tulisi muuttaa.¹⁶⁷

Kansallisen edun ajaminen asiassa on kuitenkin ymmärrettävää sen vuoksi, että on tutkittu, että EU:n harjoittama perhepolitiikka saattaa kuitenkin herkästi rajoittaa kansallisen tason lainsäädännön uudistamista. Esimerkiksi vuonna 2008 komissio teki direktiiviehdotuksen äitiysvapaiden pidentämisestä entisestä 14 viikosta 18 viikkoon, mikä samalla lisäisi äitiyslomakorvauksia. Taustalla oli se, että pidemmän äitiysloman ajateltiin kohentavan äitien terveyttä sekä rohkaisemaan heitä jättämään vanhempainvapaan pitämättä. Euroopan parlamentti kuitenkin ehdotti, että äitiysloman tulisi olla vähintään 20 viikkoa, ja EU:n tason naisjärjestön European Women's Lobby taas kannatti 24 viikon äitiyslomaa. Pidempiä äitiyslomia kuin mitä komissio ehdotti, kannatettiin, koska useassa EU:n jäsenmaassa äitiysloma oli jo ainakin 18 viikkoa eikä komission ehdotus olisi siis juurikaan edistänyt äitien asemaa.

Ongelmana pelkkien äitiysvapaiden lisäämisessä EU:n tasolla olisi kuitenkin se, että vanhemmuuteen liittyvät kustannukset jakautuisivat herkästi yhä enemmän äidille, mikä saattaisi lisätä raskaussyrjinnän houkuttavuutta työnantajan silmissä. Se vaikuttaisi EU-maista etenkin Pohjoismaiden tilanteeseen. Lisäksi mahdollisuudet lisätä kansallisella tasolla vanhempainvapaiden valinnanvapautta tai lisätä isälle korvamerkittyjen vapaiden osuutta vaikeutuisivat. Kuitenkin EU:n tuomioistuimessa ja lainsäädäntöelimissä on ollut vallalla näkemys siitä, että äitiys ja isyys ovat ilmiöinä erilaisia, ja äidin suhde pieneen

¹⁶⁷ EP:n täysistuntokeskustelut 2010. Explanations of vote, 18.10.2010, Strasbourg. Tadeusz Cymański (ECR), Cornelia Ernst (GUE/NGL), Raül Romeva i Rueda (GUE/NGL, ryhmän puolesta) & Nicole Sinclair (NI).

lapsen nähdään ensisijaisena, ja suurin osa unionin jäsenmaista on vaikuttanut olevan hyväksyvällä kannalla sen suhteen.¹⁶⁸

Esimerkiksi PPE:n ranskalainen meppi Véronique Mathieu arveli palkallisten äitiysvapaiden pidentämisellä olevan oikeastaan haitallisia vaikutuksia – se ei pelkästään tulisi yhteiskunnalle kalliiksi, mutta sen myötä naisten työuran katkos tulisi pidemmäksi. Mathieun mielestä tällöin naisten olisi entistä vaikeampi palata työelämään, mikäli esimerkiksi taidot pääsisivät tuona aikana ruostumaan sekä lisäksi riskiä joutua huonommin palkattuun työhön.

Yksi näkökulma perhepolitiikkaan on isien rooli hoivavastuussa. EP:ssä puhuttiin paljon yleisesti vanhempainvapaista sekä äitiyslomasta ja naisten mahdollisuuksista yhdistää perhe ja työelämä, mutta myös isien vastuu mainittiin. Esimerkiksi GUE/NGL-ryhmän puolesta puhuneen Eva-Britt Svenssonin kommentissa vedottiin siihen, että myös miesten on otettava yhtäläisesti vastuuta hoivasta ja osallistua lastenhoitoon. Svenssonin pitämän ryhmäpuheenvuoron mukaan sen lisäksi, että olisi sukupuolten tasa-arvon mukaista, että hoitovastuu kuuluu tasaisesti kummallekin vanhemmalle, olisi se myös taloudellisesti kannattavaa.

Myös ALDE-ryhmän meppi Siiri Oviir puhui miesten osuudesta perhepolitiikassa, painottaen erityisesti miesten vastuuta perhe-elämän ja työnteon yhteensovittamisessa sekä kodin piirissä tapahtuvan palkattoman työn tasavertaisessa jakautumisessa sukupuolten kesken. Hänen mukaansa sekä miesten että naisten tulisi nauttia yhdenvertaisesti perheystävällisestä työelämäpolitiikasta, samoin velvollisuuksin, oikeuksien ja eduin.¹⁶⁹

Perhepolitiikka ei siis ollut suoraviivainen kysymys, vaikka perheen ja työnteon yhdistämisen tukemista kummankin vanhemman kohdalla pidettiin tärkeänä. Sukupuolten tasa-arvon edistämisen kannalta erityisesti äitiyden tukemista pidettiin merkittävänä ja sitä, ettei perheen perustaminen kostaudu naisille työelämässä ja että hoivavastuu jakautuisi tasaisemmin. Perinteisiä sukupuolirooleja kannattavia tai naisten ja miesten luonnollisia vastuuta kodin piirissä korostavia kommenttejakin esiintyi. Niitä

¹⁶⁸ Kantola & Nousiainen 2012, 132–133.

¹⁶⁹ EP:n täysistuntokeskustelut 2011. Debate, 25.10.2011, Strasbourg. "State of play of the Maternity Leave Directive". Véronique Mathieu (PPE); Debate, 8.3.2011, Strasbourg. "Female poverty - Equality between women and men – 2010". Eva-Britt Svensson (GUE/NGL, ryhmän puolesta) & EP:n täysistuntokeskustelut 2012. Explanations of vote, 11.9.2012, Strasbourg. Siiri Oviir (ALDE).

kannatti ainakin konservatiiviryhmä EFD:n meppi Philippe de Villiers, joka huomautti naisten ja miesten luonnollisista eroista ja miten se tulisi huomioida perhepolitiikassa.¹⁷⁰

Kuitenkin kansallisten eroavaisuuksien sekä julkisella rahalla tuettujen vanhempainvapaiden kustannuksien vuoksi EU:n tasolla määritettävien standardien kasvattamista vastustettiin osittain. EU:n monikansallisuus ja jäsenmaiden toisistaan eroavat standardit siis aiheuttivat kitkaa päätöksenteossa. Lisäksi tutkijat ovat arvioineet EU:n perhepoliittisten linjausten olevan hyvin heteronormatiivisia, toisin sanoen perheiden erilaiset muodot, kuten sellaiset, joissa esimerkiksi vanhemmat ovat samaa sukupuolta, eivät ole hyvin huomioituina.¹⁷¹ EP:nkin täysistunnoissa 2009—2012 erilaisten perheiden kirjoissa huomioitiin lähinnä vain ydinperhemalli sekä yksinhuoltajaperheet.

Perhepolitiikkaakin ristiriitaisempi kysymys oli seksuaali- ja lisääntymisterveyskysymykset, joista etenkin raskauden keskeyttäminen oli eniten tunteita herättävä aihe. Käsittelin asiaa jo aikaisemmin luvussa, jossa tarkastelin meppien mielipiteitä siitä, mille taholle tasa-arvopolitiikka kuuluu ja mistä asioista voidaan puhua parlamentissa ja mitkä asiat tulisi jättää yksinomaan kansallisille parlamenteille. Tässä luvussa tarkastelussa on valtaoikeuksien sijaan enemmän se, mitä mieltä itse seksuaali- ja lisääntymisterveyskysymyksistä.

Moni meppi siis perusteli kantaansa, että EP:n tuottamissa raporteissa tai täysistunnoissa ylipäätään ei tulisi mainita seksuaali- ja lisääntymisterveysasioita, koska subsidiariteettiperiaatteen perusteella niistä päättäminen kuuluu kansalliselle tasolle. Lisäksi jäsenmaiden kansallisten perustuslakien sekä EU:n tuomioistuimen määrittämien perustavanlaatuisien oikeuksien välillä saattaa olla eroavaisuuksia. Hyvä esimerkki tästä oli Irlannin tiukka aborttilaki ja siinä määritelty syntymättömän lapsen oikeus elämään.¹⁷²

Lisäksi EU-maissa on eroavaisuuksia eri ehkäisymenetelmien suosiossa, ja myös kansalliset standardit seksuaali- ja lisääntymisterveyskysymyksissä, kuten ehkäisyvalmisteiden käytössä ja saatavuudessa sekä mahdollisuuksissa saada abortti, vaihtelevat. Myös etenkin terveydenhuollon sosiaalisen eriarvoisuuden kuvaajana pidetyn tekijän, teini-ikäisten raskauksien määrän, on todettu vaihtelevan EU:n jäsenmaissa paljon. Yhdessä muiden perusteluiden kanssa, joita ovat esimerkiksi

¹⁷⁰ EP:n täysistuntokeskustelut 2010. Explanations of vote, 17.6.2010, Strasbourg. Philippe de Villiers (EFD).

¹⁷¹ Kantola 2010, 123.

¹⁷² Torres Pérez 2009, 12.

kulttuuriset, uskonnolliset tai muut vakaumukselliset syyt, nämä seikat lisäävät seksuaali- ja lisääntymisterveyskysymyksen konfliktipintaa.¹⁷³

Primaariaineistossa EP:n täysistuntokeskusteluissa vuosina 2009—2012 seksuaali- ja lisääntymisterveyskysymyksiin siis suhtauduttiin hyvin ristiriitaisesti. Osa ei halunnut teemaa mainittavankaan EP:n käsittelemissä raporteissa tai kuuluvan EU:lle millään tavalla, osalle kysymyksessä oli perustavanlaatuinen sukupuolten tasa-arvoon vaikuttava tekijä. Abortti oli selkeästi eniten esillä seksuaali- ja lisääntymisterveyskysymyksistä, ja se oli myös kaikkein kiistanalaisin. Vastakkain olivat näkemykset naisten kehollisesta itsemääräämisoikeudesta sekä vakaumuksellinen käsitys syntymättömän alkion tai sikiön oikeudesta elämään. Tässä jaottelussa oli havaittavissa myös jakoa konservatiivisten oikeistomeppien sekä vasemmistokenttää edustavien meppien kesken.

Esimerkiksi PPE:n slovakialainen meppi Anna Záborská puhui siitä, että raskauden keskeyttäminen asettaa ihmiselämän arvostamisen vähempään arvoon, ja huomautti lääkäreiden vannomasta Hippokrateen valasta. Hänen mukaansa raskauden keskeytyksien julkinen rahoitus heikentäisi terveydenhuollon moraalista imperatiivia. Samankaltaisia kannanottoja Záborskán kanssa tuli muun muassa hänen ryhmätovereiltaan Maria do Céu Patrão Nevesiltä ja Regina Bastosilta. Myös unionin valtaoikeuksien rajoitteisiin vedottiin usein, kuten PPE-ryhmän puolesta puhunut Astrid Lulling huomautti, että ryhmän kannattaa kyllä naisten oikeutta päättää heitä koskevista seksuaali- ja lisääntymisterveyskysymyksistä, mutta se ei vain kuulu subsidiariteettiperiaatteen mukaan EU:n päätösvallan alle.¹⁷⁴

PPE:lle, johon kuuluu siis kansallisissa puolueissa esimerkiksi kristillisdemokraatteja sekä konservatiivilaitaa edustavia meppejä, oli siis kriittinen suhtautuminen aborttikysymykseen juuri asian sensitiivisyyden tai vakaumuksen vuoksi ominaista. Lisäksi PPE siis myös linjasi omassa ryhmäkokouksessaan vuonna 2012, että ryhmän suhtautuminen aborttiin on kielteinen.

Toisaalta PPE:tä on luonnehdittu myös keskustaoikeistolaiseksi, eivätkä kaikki suhtautuneet seksuaali- ja lisääntymisterveyskysymyksiin samalla tavalla, ja ryhmän

¹⁷³ European Journal of Contraception & Reproductive Health Care, 2011.

¹⁷⁴ EP:n täysistuntokeskustelut 2010. Debate, 15.6.2010, Strasbourg. Gender aspects of the economic downturn and financial crisis - Assessment of the results of the 2006-2010 Roadmap for Equality between women and men and forward looking recommendations - Charter for Women's Rights - follow up. Regina Bastos (PPE); Explanations of vote, 10.2.2010, Strasbourg. Astrid Lulling (PPE-ryhmän puolesta) & EP:n täysistuntokeskustelut 2011. Debate, 7.3.2011, Strasbourg. Reducing health inequalities (short presentation). Anna Záborská (PPE) & EP:n täysistuntokeskustelut 2012. Explanations of vote, 13.3.2012, Strasbourg. Maria do Céu Patrão Neves (PPE).

yhteisessä kannanotossa subsidiariteettiperiaate riitti perusteluksi, miksi teema ei ollut sopiva EP:ssä käsiteltäväksi. Lisäksi oli myös asiaan sallivasti suhtautuvia PPE:n meppejä, kuten ruotsalainen Alf Svensson, joka sanoi olevansa samoilla linjoilla kotimaansa kanssa, että abortista päätösoikeus on yksinomaan sillä naisella, jota asia koskee, ei päättäjillä¹⁷⁵. Mepin kansallisuudella on siis myös ollut vaikutusta siihen, miten hän asiaan suhtautuu.

”- - Kunnes naisten seksuaali- ja lisääntymisoikeudet, kuten abortti, on varmistettu, ei ole aitoa tasa-arvoa. Espanjan oikeusministerin tuoreet julistukset todistavat, että joissain jäsenmaissa otetaan askeleita taaksepäin tässä kysymyksessä. - -”

Espanjalaisen Verts/ALE-ryhmän mepin Ana Mirandan kannanotto parlamentissa vuonna 2012 taas peräänkuulutti seksuaali- ja lisääntymisterveysoikeuksien tärkeyttä, koska jo saavutettujakin oikeuksia voidaan alkaa kyseenalaistaa korkeallakin tasolla ja ottaa näin ollen takapakkia kehityksessä.¹⁷⁶ Espanja oli vasta vuonna 2010 muuttanut aborttilakiaan liberaalimmaksi, tätä ennen EU-maiden lainsäädännöt olivat pysyneet pitkään muuttumattomina, lukuun ottamatta Portugalia vuonna 2007.¹⁷⁷ Miranda näki seksuaali- ja lisääntymisterveysoikeudet kysymyksenä, joiden eteen piti tehdä työtä edistyksestä huolimatta, sillä ne olivat edelleen hauraalla pohjalla.

Myös S&D-ryhmän mepit puolustivat seksuaali- ja lisääntymisterveysoikeuksia EP:n täysistunnossa, kuten Katarína Nevedálová, joka oli sitä mieltä, että ne ovat tärkeä sukupuolten tasa-arvoon vaikuttava tekijä, josta tulisi voida käydä keskustelua myös EU:n tasolla. Esimerkiksi siitä, miten naisten oikeuksia voisi tässä viitekehyksessä edistää, hän nosti kohtuuhintaisen ja korkealaatuisen ehkäisyn sekä turvallisen ja laillisen abortin. Myös GUE/NGL-ryhmässä seksuaali- ja lisääntymisterveysoikeuksia pidettiin merkittävänä sukupuolten tasa-arvon kannalta, ja sitä pidettiin huolestuttavana, että EP:n konservatiivikenttä yrittää hyökätä esimerkiksi aborttioikeutta vastaan.¹⁷⁸

¹⁷⁵ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2010. Explanations of vote, 10.2.2010, Strasbourg. Alf Svensson (PPE).

¹⁷⁶ Debate, 12.3.2012, Strasbourg. “Equality between women and men in the European Union - 2011 - Women in political decision-making”. Ana Miranda (Verts/ALE). “- - Until the sexual and reproductive rights of women, such as abortion, are ensured, there will be no genuine equality. The recent declarations by the Spanish Minister of Justice are evidence that some Member States are taking steps backwards in this regard.- -”

¹⁷⁷ European Journal of Contraception & Reproductive Health Care, 2011.

¹⁷⁸ EP:n täysistuntopäiväkirjat 2012. Explanations of vote, 13.3.2012, Strasbourg. Katarína Nevedálová (S&D) & EP:n täysistuntopöytäkirjat 2010. Explanations of vote, 25.2.2010, Bryssel. Marie-Christine Vergiat (GUE/NGL).

Muutenkin vasemmistokenttä suhtautui primaariaineiston perusteella huomattavasti suopeammin seksuaali- ja lisääntymisterveyskysymyksiin ja niistä keskustelemiseen myös EP:ssä kuin oikeistolaita. Mielenkiintoinen poikkeus oli kuitenkin esimerkiksi John Attard-Montalto S&D-ryhmästä, jonka kannanotto oli linjassa hänen kotimaansa Maltan lainsäädännön kanssa. Attard-Montalto selitti suhtautumistaan aborttikysymykseen kotimaansa kannalla ja korosti, että Malta on aborttia vastaan uskonnollisista ja moraalisisista syistä.¹⁷⁹

Jälleen siis kansalliset erot nousivat esiin siinä, että ryhmän sisällä voi olla isojakin mielipide-eroja tietyn asiakysymyksen suhteen. Vaikka yleisesti ottaen esimerkiksi S&D-ryhmän mepit eivät nähneet sitä ongelmallisena, että seksuaali- ja lisääntymisterveyskysymyksistä puhuttiin myös EP:ssä, oli tiukan aborttilainsäädännön maasta kotoisin olevalla mepillä kielteinen suhtautuminen asiaan.

Perhepolitiikka sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyskysymykset olivat siis teemoja, joista herätti erimielisyyksiä sekä ryhmien kesken että niiden sisällä. Yhtenä syynä olikin juuri EP:n monikansallisuus, mikä korostui varsinkin kysymyksessä äitiyslomista ja vanhempainvapaista. EU:n jäsenmailla on niin erilaisia yhteiskuntajärjestelmiä sekä malleja hoivakysymyksen järjestämisestä, minkä takia EU-tasolla päätettävästä vanhempainvapaiden minimipituuksista oli monia eri näkemyksiä parlamentin täysistunnossa. Toisaalta pitkien äitiyslomien nähtiin olevan liian kalliita yhteiskunnalle sekä kostautuvan naisille myöhemmin työelämässä, toisaalta taas palkallisen äitiysloman sanottiin olevan perusoikeus, sillä lasten hoiva käy kokopäivätyöstä ja siitä pitäisi saada asianmukainen korvaus.

Seksuaali- ja lisääntymisterveyskysymys taas jakoi parlamenttia kahtia – joko niitä pidettiin olennaisina sukupuolten tasa-arvon edistämisen kannalta ja oikeuksia ei tulisi jättää EP:n keskusteluiden ulkopuolelle, vastapuolen mukaan ne eivät kuuluneet täysistuntoon. Subsidiariteettiperiaatteen lisäksi moraaliset kysymykset, henkilökohtainen tai uskonnollinen vakaumus tai yleisesti asian arkaluontoisuus olivat perusteluita, joiden vuoksi seksuaali- ja lisääntymisterveysoikeudet ja erityisesti aborttikysymys haluttiin jättää täysistunnosta pois tai ylipäätään EU:n tason ulkopuolelle.

¹⁷⁹ EP:n täysistuntopöytäkirjat 210. Explanations of vote, 10.2.2010, Strasbourg.

3.2.2 Sukupuolittunut ja naisiin kohdistuva väkivalta

Naisiin kohdistuva väkivalta ja sen kitkeminen oli yksi keskeinen sukupuolten tasa-arvoon liittyvä teema, josta keskusteltiin EP:n täysistunnoissa vuosina 2009—2012. Euroopan tasa-arvoinstituutti tilastoi ja raportoi myös sukupuolittuneesta väkivallasta, nimeten ongelman tärkeimmiksi syiksi yhteiskunnalliset sukupuolten eriarvoisuutta ylläpitävät rakenteet sekä sukupuolinormit, -stereotypiat ja -roolit, jotka tukevat ja oikeuttavat väkivaltaa. EIGE:n kokoamat tilastot kertovat karuja faktoja naisiin kohdistuvan väkivallan tilanteesta EU-maissa. Vuonna 2014 julkaistun tutkimuksen perusteella kootun graafin mukaan joka kolmas 15 vuotta täyttänyt nainen on kokenut fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa, joka toinen on kokenut seksuaalista häirintää ja tilastojen mukaan myös 95 % ihmiskaupan yhteydessä seksuaalisen hyväksikäytön uhreiksi joutuneista oli naisia.¹⁸⁰

Sukupuolittunut väkivalta, jonka muodoista EU on keskittynyt eniten naisiin kohdistuvaan ihmiskauppaan sekä kotiväkivaltaan¹⁸¹, alkoi saada suurempaa kansainvälistä huomiota poliittisilla areenoilla naisverkostojen lobbaamisen myötä etenkin 1990-luvulla. Silloin asiakysymys oli nosteessa etenkin YK:ssa, jossa se liitettiin keskusteluun yleisistä ihmisoikeuksista. Kuitenkin merkittävimmät toimet sukupuolittuneen väkivallan kitkemisen suhteen oli tehty tähän asti paikallisella tasolla ja monikansallinen yhteistyö ei ollut vahvaa.

EU:n agendalle väkivaltakysymys tuli kuitenkin myös suhteellisen myöhään, ottaen huomioon sen, että sukupuolten tasa-arvo oli ollut pitkään yksi unionin peruserä: EU:n huomio oli pysynyt sitkeästi työelämäkysymyksissä. Väkivalta-asian tuleminen EU:n tasa-arvopolitiikan toimintakenttään olikin yksi ensimmäisistä askelista siirtymässä pelkistä julkisen piirin tasa-arvokysymyksistä myös yksityisen elämänpiirin puolelle. EP:n naisten oikeuksiin ja sukupuolten tasa-arvoon keskittyvä FEMM-valiokunta oli jo 1980-luvulla yrittänyt nostaa asiaa enemmän esille ja tuotti naisiin kohdistuvasta väkivallasta raportin sekä päätöslauselman, mutta asia ei tästä edennyt juuri pidemmälle.

Kuitenkin 1990-luvun puolivälissä asiaan tuli muutos EU:ssakin, kun väkivaltakysymykseen puuttumiseen entistä vahvemmin alkoi tulla enemmän painostusta aktivisteilta, mutta myös kansainväliseltä tasolta. EU tunnusti naisiin kohdistuvan

¹⁸⁰ EIGE, viralliset www-sivut. "What is gender-based violence?" <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/what-is-gender-based-violence> [käytetty 23.10.2020] & "Gender Statistics Database - Gender-based violence". <https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/browse/genvio> [käytetty 23.10.2020].

¹⁸¹ Kantola 2010, 148—149.

väkivallan olevan vakava ongelma Euroopassa sekä tuki uuden lainsäädännön laatimista, jolla pyrittäisiin kitkemään väkivaltaa. Kuitenkin EU:n toiminnan keskiössä on nähty olevan pääasiassa arvojen ja normien levittäminen, sillä unionin tasolla laaditut säädökset eivät ole olleet sitovia. Kuitenkin EU on onnistunut paremmin siinä, että jäsenmaiden välistä yhteistyötä sukupuolittuneen väkivallan kitkemiseksi on fasilitoitu sekä paikallisen tason toimijoita on tuettu ja vahvistettu.

2000-luvulla tahti kiihtyi, ja EU muun muassa järjesti asiantuntijakonferensseja parhaista keinoista puuttua sukupuolittuneeseen väkivaltaan. Lisäksi unionin tasolla laadittiin päätöslauselmia vuosina 2003—2006, joilla pyrittiin puuttumaan kotiväkivaltaan, kunniaväkivaltarikoksiin sekä yleisesti naisiin kohdistuvaan väkivaltaan. Jäsenmaiden tilanne on kuitenkin pitkään ollut epätasainen ja mekanismit puuttua väkivaltaan vaihtelevat, mitä on toisaalta perusteltu sillä, että EU on tuottanut lähinnä pehmeää, ei jäsenmaita ehdottomasti sitovaa lainsäädäntöä.¹⁸²

Naisiin kohdistuva ja sukupuolittunut väkivalta oli primaariaineiston perusteella yleisesti mepeille tärkeä aihepiiri, jota pidettiin vakavana todellisen sukupuolten tasa-arvon esteenä olevana ongelmana EU-maissa sekä myös laajemmin maailmalla. Väkivallan kitkemisen tärkeydestä ei oltu eri mieltä poliittisten ryhmien kesken, vaan kysymyksen merkittävydestä vallitsi EP:ssä konsensus. Lisäksi yleisesti parlamentissa oltiin yhtä mieltä siitä, että väkivaltaan puuttuvia toimia tulisi tehostaa. Kuitenkin väkivaltakeskustelussa oli erilaisia ulottuvuuksia ja näkökulmia, etenkin liittyen väkivallan syihin. Mepit ottivat kantaa EU:n toimenpiteisiin, mutta naisiin kohdistuvan väkivallan ongelmasta keskusteltiin paljon ulkopoliittikan yhteydessä, ja myös yleisesti kulttuurierojen vaikutukset nousivat esiin.

Yksi EU:n tärkeimmistä yksittäisistä toimista puuttua sukupuolittuneen väkivallan ongelmaan kaikkiin muotoihin Euroopassa oli Daphne-ohjelma. Siinä pyrittiin ottamaan huomioon kaikkein haavoittuvaisimmassa asemassa väkivaltaa ajatelle olevat ryhmät eli lapset, nuoret ja naiset. Daphne-ohjelma oli tarkoitettu julkisille ja yksityisille järjestöille, kansalaisjärjestöille, paikallisille julkisille viranomaisille sekä instituutioille EU:n jäsenmaissa, mutta myös EEA EFTA-maissa, EU:n kandidaattimaissa sekä Länsi-Balkanin maissa.¹⁸³

¹⁸² Montoya 2009.

¹⁸³ EFTA Bulletin 2007, "EFTA Guide to EU Programmes (2007-13)".

”- - Kaikki Daphne-ohjelman versiot ovat olleet hyvin onnistuneita, minkä vuoksi on järkevää jatkaa niiden tukemista, sillä ohjelma on tukenut pieniä projekteja sellaisista aiheista, jotka vaativat erityistä yhteiskunnallista huomiota sekä myös järjestöjä, jotka toimeenpanevat niitä kentällä, esimerkiksi lisäten tietoisuutta väkivallan uhrien tilanteesta sekä lasten kaupallisesta hyväksikäytöstä. - - ”¹⁸⁴

Kuten sitaatti osoittaa, S&D-ryhmän mepin Luís Paulo Alvesin näkemys Daphne-ohjelmasta oli positiivinen ja hän tuki ohjelman jatkamista jatkossakin ja toivoi, että ohjelma liitetään laajemmin osaksi sukupuolten tasa-arvon edistämisen viitekehystä. Daphne-ohjelmia on siis ollut useampia, joista ensimmäinen aloitettiin Euroopan komission aloitteesta vuonna 1997, toinen ajoittui vuosille 2004—2006 ja Daphne III oli käynnissä vuosina 2007—2013. Yksi ohjelman tuotoksista oli työkalupakin luominen sukupuolittuneen väkivallan kitkemiseksi, mikä sisältää muun muassa raportteja, tutkimuksia sekä materiaalia koulutusta ja tietoisuuden lisäämistä varten.¹⁸⁵

Myös PPE-ryhmän meppi Elena Oana Antonescu oli sitä mieltä, että Daphne-ohjelman jatko on ehdottoman tärkeää, sillä lapsiin ja nuoriin sekä naisiin kohdistuva väkivalta on yksi vaikeimmista haasteista, joita eurooppalaiset yhteiskunnat kohtaavat. Myös useampi Antonescun ryhmätoveri korosti, että Daphne-ohjelmat ovat EU:n ainoita ohjelmia, jotka pyrkivät kitkemään naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, minkä vuoksi Daphnen riittävä rahoittaminen sekä sen jatkon varmistaminen on erityisen tärkeää¹⁸⁶.

Vasemmistolaidan näkemyksissä Daphne-ohjelmasta ei juurikaan ollut eroja PPE:n meppien suhtautumiseen. Esimerkiksi GUE/NGL-ryhmän meppi Marie-Christine Vergiat painotti Daphnen jatkon sekä riittävän rahoituksen tärkeyttä, kuten myös João Ferreira samasta ryhmästä. Ferreira myös piti Daphnen erityisenä arvona sitä, että

¹⁸⁴ EP:n täysistuntokeskustelut 2012. Explanations of vote, 2.2.2012, Bryssel. Luís Paulo Alves (S&D). ”- - All the versions of the Daphne programme have been very successful, so it makes sense to continue supporting it, since it is the programme that has been supporting small projects relating to subjects that require particular attention from society and from the NGOs that implement them on the ground, such as raising awareness about the situation of victims of violence and about the commercial exploitation of children.- - ”

¹⁸⁵ Euroopan komissio, viralliset www-sivut. ”Daphne Toolkit”.

https://ec.europa.eu/justice/grants/results/daphne-toolkit/daphne-toolkit-%E2%80%93-active-resource-daphne-programme_en [käytetty 18.10.2020].

¹⁸⁶ Esim. Clemente Mastella, Nuno Melo, Elisabeth Morin-Chartier ja Licia Ronzulli.

ohjelman kautta on tehty yhteistyötä kansalaisjärjestöjen kanssa ja tuettu niitä sukupuolittuneen väkivallan vastaisessa työssä.¹⁸⁷

Primaariaineiston perusteella siis mepit tukivat sitä, että EU jatkaa sukupuolittuneen väkivallan kitkemiseen kohdistettua työtä riittävällä tehokkuudella ja rahoituksella, ja sukupuolten tasa-arvon edistämisen kannalta olisi ehdottoman tärkeää puuttua siihen, että naiset ovat väkivallan uhriksi joutumiselle altis ryhmä. Lisäksi Daphne-ohjelman ollessa ainoa EU-tasolla alullepantu ohjelma, jonka tavoitteena oli naisiin kohdistuvan ja sukupuolittuneen väkivallan kitkeminen ja ehkäisy, korostui sen tärkeys meppienkin silmissä.

Sukupuolten yhdenvertaisen kohtelun ollen sellainen kysymys, jota harva myöntää vastustavansa, lienee myös naisiin kohdistuva väkivalta sellainen ongelma, jonka vakavuus on helppo tunnustaa, sekä korostaa sen kitkemisen tärkeyttä. Väkivallan eri muodot, kuten juuri naisiin tai muihin haavoittuvaisissa asemassa oleviin ihmisiin kohdistuva fyysinen tai psyykkinen väkivalta ja ihmiskauppa, ovat niin konkreettinen ongelma sekä yleismaailmallisesti vääreksi ja pahaksi tuomittua toimintaa, että olisi ollut erikoista, mikäli EP:n täysistunnoissa joku olisi ollut vastakkaista mieltä.

Ongelman vakavuudesta siis oltiin parlamentissa hyvinkin yksimielisiä, mutta sukupuolittuneen väkivallan syistä oli erilaisia näkemyksiä. Laitavasemmistoryhmä GUE/NGL:n meppi Georgios Toussas näki asian niin, että naisten yleisesti heikompi yhteiskunnallinen asema aiheuttaa sen, että naiset ovat alttiimpi joutua väkivallan uhriksi. Lisäksi Toussas kommentoi väkivallalla olevan taloudellisia, poliittisia ja sosiaalisia seurauksia, joihin puuttuminen ei onnistu, ellei niiden taustalla olevan kapitalistisen talousjärjestelmän tuotantoketjuja ei muuteta. GUE/NGL-ryhmän meppien vahva vasemmistoideologia näkyi taas siinä, että sukupuolten tasa-arvon toteutumisen esteenä olevat ongelmat liitettiin kapitalismin kritiikkiin.

Sitoutumaton meppi Marine Le Pen taas kytki naisiin kohdistuvan väkivallan Euroopan ulkopuolelta tapahtuvaan maahanmuuttoon, jonka mukana leviää myös naisvihamielistä kulttuuria ja perinteitä, jotka eroavat täysin ”meidän” eli eurooppalaisten kulttuurista. Le Pen painotti, että burkan käyttö, pakkoavioliitot, moniavioisuus, naisten sukupuolielinten silpominen sekä kunniaväkivalta ovat lisääntyneet, minkä vuoksi työ naisiin kohdistuvan

¹⁸⁷ EP:n täysistuntopöytäkirjat 2012. Explanations of vote, 2.2.2012, Bryssel. Elena Oana Antonescu (PPE) ja João Ferreira (GUE/NGL) & Explanations of vote, 14.6.2012, Strasbourg. Marie-Christine Vergiat (GUE/NGL).

väkivallan kitkemiseksi on absurdia niin kauan kun maahanmuuttoa tuetaan.¹⁸⁸ Toisaalta tämä sopi hyvin populistisena maahanmuuttokriittikkona tunnetun Le Penin retoriikkaan sekä ideologiaan, millä hän pyrkii luomaan vastakkainasettelua eurooppalaisten ja muiden, eli ulkopuolisten tai vieraiden kesken¹⁸⁹.

Myös eurokriittisen EFD-ryhmän puolesta kannanoton esittänyt meppi Gerard Batten esitti, että ongelma piilee pääasiassa vieraissa, Eurooppaan leviävissä ideologioissa, tarkoittaen tällä islaminuskoa ja sharia-lakia. Battenin esittämän ryhmän kannan mukaan tämä on perinnäinen syy sille, että naisvihamielisiä käytäntöjä ja kulttuuria on juurtunut eurooppalaisiin yhteiskuntiin.¹⁹⁰ Tässäkin ongelman juuret pyritään siirtämään pois EU-maiden omista rakenteista tai ja valjastaa sukupuolittunut väkivalta maahanmuuttokritiikin välineeksi. Toisin sanoen ei haluta nähdä naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ongelmana, joka olisi läsnä eurooppalaisissa yhteiskunnissa itsessään, vaan se tulee muualta. Primaariaineistossa kulttuurierojen vaikutuksista sukupuolittuneeseen väkivaltaan puhuivat etenkin EFD-ryhmän mepit sekä sitoutumattomat mepit.

Toisaalta asiaa tutkinut Celeste Montoya on analysoinut EU:n poliittisia tekstejä, joissa sukupuolittuneen väkivallan tiettyjen muotojen liittäminen kulttuuriin tekijöihin on suhteellisen yleistä, samoin dikotomioiden luominen ei-niin-väkivaltaisten eurooppalaisten ja ulkopuolisten, väkivaltaa käyttävien kesken. Väkivallan liittäminen kulttuuriin tekijöihin on ongelmallista etenkin siitä näkökulmasta, että se vie fokusta kauemmas naisten oikeuksien suojelemisesta ja tekee sukupuolittuneesta väkivallasta enemmän vastakkainasettelun eurooppalaisten ja niin sanotusti vieraiden arvojen tai kulttuurien kesken. Lisäksi myös tämä häivyttää EU-maiden vastuuta asiasta, mikäli ongelma nähdään pääasiassa ulkopuolelta tulevana.¹⁹¹

Naisiin kohdistuvan väkivallan ongelman syistä oli siis hyvinkin erilaisia tulkintoja, mutta väkivalta-asia nousi esiin usein keskusteluissa, joissa pääasiallisesti käsiteltiin EU:n ulkopoliittikkaa tai kandidaattimaiden, kuten Turkin, tilannetta. Yleisesti mepit olivat primaariaineiston perusteella sitä mieltä, että sukupuolten välisen tasa-arvon heikko tilanne Turkissa ja etenkin naisiin kohdistuvan väkivallan, kuten kunniaväkivallan esiintyminen on erityisen huolestuttavaa. Osa mepeistä oli sitä mieltä, että sukupuolten

¹⁸⁸ EP:n täysistuntokeskustelut 2009. Explanations of vote, 26.11.2009, Strasbourg. Georgios Toussas (GUE/NGL) ja Marine Le Pen (NI).

¹⁸⁹ Galbreath 2017.

¹⁹⁰ EP:n täysistuntokeskustelut 2010. Explanations of vote, 8.2.2010, Strasbourg, Equality between women and men in the European Union — 2009. Gerard Batten (EFD-ryhmän puolesta).

¹⁹¹ Montoya & Rolandsen Agustín 2013.

tasa-arvon huono tilanne osoittaa sen, että Turkki on kaukana eurooppalaisista maista kulttuurisesti, ja olisi siksi sopimatonta EU:n jäseneksi¹⁹². Lisäksi täysistuntokeskusteluissa nousi esiin laajempi kansainvälinen näkökulma, kuten YK:n toiminta etenkin seksuaalisen väkivallan ehkäisemiseksi konflikteissa, ja mikä EU:n rooli asian edistämässä koko maailman mittakaavassa.

Kysymys sukupuolittuneesta väkivallasta oli siis sellainen teema, jonka vakavuudesta ja kitkemisen tärkeydestä EP:n täysistunnoissa oltiin vuosina 2009—2012 hyvinkin yksimielisiä – sukupuolten tasa-arvon toteutumisen kannalta väkivaltaan olisi ehdottoman tärkeä puuttua. Enemmän kiistanalaiseksi osoittautui kuitenkin meppien näkemykset siitä, mikä on sukupuolittuneen väkivallan ilmiön syynä. Vaikka väkivaltaongelma on ollut vakava myös EU:n jäsenmaissa itsessään, ja tutkijoiden mukaan juurisyyt piilevät sukupuolten eriarvoisessa yhteiskunnallisessa asemassa sekä haitallisissa sukupuolistereotyyppioissa, näki osa mepeistä asian toisin.

EP:ssä esitettiin paljon kannanottoja siitä, että naisiin kohdistuvan väkivallan kulttuuria ja naisvihamielisyyttä on levinnyt Eurooppaan muualta, EU:n rajojen ulkopuolelta. Lisäksi näkemykset siitä, että kandidaattimaa Turkki ei voi liittyä EU:n jäseneksi, ellei naisiin kohdistuvaa väkivaltaa saada hallintaan, kertoo jaottelusta näkemyksiin eurooppalaisesta ei-väkivaltaisesta kulttuurista ja naisvihamielisestä ulkopuolisesta kulttuurista, mikä saattaa ongelmallisesti häivyttää EU-mailta vastuuta sukupuolittuneesta väkivallasta ja siihen puuttumisesta.

Väkivaltakeskustelussakin palataan siis ydinajatukseseen siitä, että sukupuolten välinen tasa-arvo on yksi EU:n keskeisimmistä arvoista. Osa näki asian niin, että sukupuolittunut väkivalta ei ole selkeästi ulkoisista syistä johtuvaa, vaan ihan EU-maiden sisäinenkin asia, ja siksi asiaan puuttuminen on tärkeää. Joidenkin meppien mukaan taas eurooppalaiset arvot, kuten sukupuolten välinen tasa-arvo, oli uhattuna unionin ulkopuolelta leviävän sukupuolittuneen väkivallan kulttuurin myötä. Joka tapauksessa siis naisiin kohdistuvaa ja sukupuolittunut väkivalta nähtiin EU-maiden arvomaailmaan sopimattomana, ja siksi asiaan tulisi puuttua riittävin toimenpitein unionin tasolla.

¹⁹² EP:n täysistuntokeskustelut 2012. Explanations of vote, 22.5.2012, Strasbourg. Claudio Morganti (EFD) & Debate, 28.3.2012, Bryssel. "Enlargement report for Turkey". Marina Yannakoudakis (ECR).

4 Johtopäätökset

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, minkälaisista sukupuolten tasa-arvon teemoista keskusteltiin Euroopan parlamentin täysistunnoissa vuosina 2009—2012, ja mitä mieltä mepit ovat EU:n tasa-arvopolitiikasta sekä sukupuolten tasa-arvon tilasta EU:ssa.

Lisäksi tutkin sitä, miten mepit suhtautuivat tasa-arvopolitiikan vastuunjakoihin EU:n ja sen jäsenmaiden kesken, eli miten he näkivät sen, mistä teemoista tuli päättää EU:n tasolla ja mitkä asiat taas tulisi jättää jäsenmaiden kansalliselle tasolle. Tarkastelussa oli myös tasa-arvopolitiikan työkalut ja se, mitkä keinot olivat meppien mielestä hyviä tai huonoja tapoja edistää sukupuolten tasa-arvoa. Tutkimuksessa oli keskiössä parlamentin erilaiset jakolinjat ja se, miten mepin kansallinen tausta, poliittinen suuntautuminen tai ideologia voisi selittää meppien ulostuloja sukupuolten tasa-arvosta.

Keskeisimmät sukupuolten tasa-arvoon liittyvät teemat, jotka tulivat primaariaineistossa esiin, olivat tasa-arvopolitiikan vastuunjako ja työkalut, työelämän ja taloudellinen tasa-arvo, joista erillisinä kysymyksinä nostettiin erityisesti samapalkkaisuuskysymys sekä stereotyyppien vaikutukset ja koulutus- ja ammattialojen eriytyminen sukupuolten kesken. EU:n tasa-arvopolitiikan pääpainon ollessa juuri työelämäkysymyksessä, myös tutkimuksen primaariaineistossa työelämätematiikasta oli selkeästi eniten puheenvuoroja. Lisäksi keskeisiä kysymyksiä olivat perhepoliittiset toimet eli vanhempainvapaiden ja hoivavastuun jakautuminen sukupuolten kesken, seksuaali- ja lisääntymisterveyskysymykset sekä naisiin kohdistuva tai sukupuolittunut väkivalta, minkä osalta sivuttiin EU:n ulkopoliittikkaa tai unionin laajentumispoliittikkaa.

Yleisesti ottaen siis sukupuolten tasa-arvon sitouduttiin Euroopan parlamentissa vuosina 2009—2012 laajalti, mukailen EU:n perustavanlaatuisia arvoja. EU:n arvopohjaan vedottiin keskusteluissa tiheästi ja sukupuolten tasa-arvon edistämiseen sitoutuminen unionin tasolla oli monille mepeille tärkeää. Kuten tutkimuksetkin ovat siis osoittaneet, sukupuolten tasa-arvoa harvoin aletaan suoranaisesti vastustamaan, vaan tasa-arvon kannattajiksi tunnustautuminen on yleistä, ja tämä päti myös Euroopan parlamentissa. Vaikka meppi ei ollut tyytyväinen EU:n tasa-arvopolitiikkaan tai koki käsitellyn tasa-arvotematiikkaan liittyvän asiakysymyksen ajamansa politiikan vastaiseksi, oli silti yleistä, että puheenvuoron alussa korostettiin sukupuolten tasa-arvon olevan tärkeää. Sukupuolten tasa-arvon vastustajaksi profiloitumista haluttiin välttää.

Kuitenkin siis tutkimuksessa kävi ilmi, miten Euroopan parlamentin kompleksisuus vaikuttaa paljon ulostuloihin sukupuolten tasa-arvosta täysistunnoissa. Vaikka

jonkinlaista jakolinjaa vasemmiston ja oikeiston välillä oli hahmotettavissa, oli todellinen tilanne meppien puheenvuorojen perusteella paljon monimutkaisempi. Poliittinen ryhmä vaikutti antavan jonkinlaiset yleiset raamit myös tasa-arvokysymyksiin, mutta niistä poikettiin reippaastikin ja ryhmän sisäiset hajanaisuudet, etenkin suurimpien ryhmien osalta, tulivat esiin. Meppien oma arvomaailma, johon saattoi vaikuttaa vahvasti meppien kansallisuus ja kotimaan yhteiskuntajärjestelmä tai tasa-arvopolitiikan perineet, vaikuttivat kannanottoihin.

EU:n tasa-arvotoimista moni meppi oli sitä mieltä, että EU:n tuli esiintyä sukupuolten tasa-arvon osalta esimerkkinä ja esiintyä vahvana arvojohtajana jäsenmaille sekä unionin ulkopuolisille tahoille sukupuolten tasa-arvon edistämiseksi. Kuitenkin täysistunnoissa huomautettiin, että EU:n toiminta oli ollut tässä mielessä tekopyhää, mikä kävi ilmi etenkin keskusteluissa EU:n omien päätöksentekoelementtien, instituutioiden ja laitosten sukupuolijakaumasta sekä tasa-arvon tilanteesta. Jakautumista sekä mahdollisuuksien tasa-arvon sekä lopputulosten tasa-arvon kannattajiin oli löydettävissä, missä meppien ideologiset ja poliittiset taustat tulivat esiin.

Osa mepeistä, jotka olivat pääasiassa oikeistoliberaalia kenttää edustavia meppejä, pitivät kompetenssia tärkeämpänä kriteerinä EU:n tason nimityksissä ja rekrytoinneissa kuin sukupuolitasapainon huomioimista. Tällainen ajattelu on perinteistä mahdollisuuksien tasa-arvon politiikkaa, eli käytännössä nais- ja miesehdokkailla olisi yhtäläiset mahdollisuudet virkoihin, mutta valinnat tehdään pätevyuden perusteella, sukupuolijakaumaa huomioimatta. Samanlaiset mahdollisuudet siis riittävät sukupuolten tasa-arvon perustaksi, ja loppu riippuu yksilöstä itsestään. Kuitenkin PPE:n sisällä asiasta oli erilaisia näkemyksiä, ja osalle unionin sitoutuminen sukupuolten tasa-arvoon tulisi näkyä ennen kaikkea sen omassa toiminnassa ja huomioida sukupuolijakauma rekrytoinneissa, muuten EU:n perustavanlaatuiset arvot eivät olisi uskottavia.

Tulosten tasa-arvon periaatteen mukaisesti ratkaisevampaa olisi se, että yhtäläisten mahdollisuuksien lisäksi tulisi huomioida toivottu lopputilanne, ja tähänkin viittaavia puheenvuoroja esiintyi primaariaineistossa paljon. Keskusteluissa EU:n viroista tämä tarkoittaisi siis sitä, että päätöselimissä sekä instituutioissa naiset olisivat entistä paremmin edustettuina, eli sitä ei pidetty riittävänä sukupuolten tasa-arvon kannalta, että teorian tasolla naisilla ja miehillä olisi yhtäläiset mahdollisuudet edetä urallaan.

Tulosten tasa-arvoa EU:n päätöksentekoelementeissä sekä instituutioissa kannattavia puheenvuoroja esitettiin sekä vasemmalle kallistuvien että keskusta- tai

oikeistomeppien toimesta, eli varsinaisia selkeitä jakolinjoja ei ollut tässä hahmotettavissa. Yleisesti mepeille oli tärkeää, että EU oli asettamiensa arvojen mittainen, ja etenkin komissiolle asetettiin tässä painetta. Kuitenkin siitä oli erimielisyyksiä, kuinka pitkälle sukupuolten tasa-arvon nimissä tulisi unionin omissa instituutioissakin mennä.

Kun lähdettiin tarkastelemaan lähemmin sukupuolten tasa-arvon tematiikkaa tai tasa-arvopolitiikan tekemisen keinoja tarkemmin, tuli erimielisyyksiä ja jakolinjoja jälleen esiin. Vaikka parlamentti oli saanut vuoden 2009 Lissabonin sopimuksen myötä lisää valtaa, olivat sosiaalipoliittiset toimet edelleen pääasiassa kansallisten päätöselinten vastuulla, ja tasa-arvopolitiikan vastuunjaot unionin ja jäsenmaiden kesken olivat yksi keskeinen kiistakapula.

Koska esimerkiksi vanhempainvapaat sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyskysymykset ovat kansallisella tasolla päätettäviä tai EU on määrännyt vain minimistandardit, oli osalle mepeistä teemoista keskustelukin parlamentin täysistunnoissa väärin. Etenkin laitoikeiston ja konservatiivisempaa kenttää edustavien, kuten joidenkin PPE:n ja ECR:n meppien, mielestä parlamentin valtaoikeuksien ulkopuolelle jäävät teemat tulisi jättää kokonaan pois poliittisesta toiminnasta. Lisäksi omatuntoon tai vakaumukseen vetoaminen oli etenkin aborttiin liittyen yleistä: asia haluttiin sulkea keskusteluista pois sillä perustella, että se soti arvomaailmaa vastaan.

Toisille, erityisesti enemmän vasemmalle sijoittuvien ryhmien, kuten S&D:n, Verts/ALE:n sekä GUE/NGL:n meppien, mielestä myös parlamentin varsinaisten valtaoikeuksien ulkopuolelle jääviä teemoja pitäisi ottaa esiin myös esimerkiksi täysistunnossa esiteltävissä raporteissa tai keskusteluissa ylipäättään. Perusteluina käytettiin esimerkiksi argumentteja, että niin merkittäviä naisten oikeuksiin ja sukupuolten tasa-arvoon liittyviä kysymyksiä, kuten äitiyslomien pituutta, hoivavastuuta sekä seksuaali- ja lisääntymisterveysoikeuksia, ei voisi sulkea kokonaan EP:n kaltaiselta poliittiselta areenalta pois. Etenkin siis kaikkein ristiriitaisimmista asiakysymyksistä keskusteltaessa näkyi se, että ryhmien sisäiset hajanaisuudet tulivat esiin ja mepit pitivät yksittäisiä puheenvuoroja, joissa halusivat esittää oman kantansa tai mielipiteensä.

Toisaalta siis osalle EU:n pysyminen valtaoikeuksiensa rajoissa oli tärkeää, oli perusteluna sitten subsidiariteettiperiaate tai enemmän vakaumukselliset syyt, ja osalle taas ristiriitaisienkin ja unionin mandaatin ulkopuolelle jäävistä teemoista keskustelu oli

tärkeää sukupuolten tasa-arvon kannalta. Koska EU:lla on tutkitusti paljon epäsuoria vaikutuskeinoja, kuten julkaisujen, tutkimuksien, suositusten julkaiseminen sekä arvojen ja normien levittäminen, voisi tämä selittää sitä, miksi kaikenlaiset tasa-arvokysymykset haluttiin tuoda EP:n täysistuntoihin. Toisaalta meppien henkilökohtaisten puheenvuorojen osalta taustalla voi kummassakin tapauksessa olla meppien halu tuoda esille oma mielipiteensä asiasta äänestäjäkunnalleen.

Tasa-arvopolitiikan työkaluista käydyissä keskusteluissa eniten huomioita saivat sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisperiaate sekä positiivisten erityistoimien, kuten sukupuolikiintiöiden käyttö tasa-arvon edistämistä varten. Valtavirtaistamisperiaate oli huomattavasti vähemmän ristiriitainen keino ja sitä vastustavia puheenvuoroja ei juurikaan ollut. Kritiikkiä kyllä esitettiin esimerkiksi siitä, että periaate on ollut tehoton, mutta yleisesti sukupuolinäkökulman sisällyttäminen kaikkeen tehtyyn politiikkaan sai parlamentissa myönteisen vastaanoton. Toisaalta periaatteeseen oli sitouduttu EU:n tasolla jo vuosikymmen sitten, eikä kyseessä ollut uusi tai radikaalisti jäsenmaita sitova toimenpide.

Positiiviset erityistoimet ja erityisesti sukupuolikiintiöt jakoivat selkeästi enemmän mielipiteitä kuin valtavirtaistamisperiaate. Naisten heikompaan asemaan tahdottiin puuttua sekä etenemistä työelämän ja yhteiskunnan johtoasemiin haluttiin helpottaa, mutta kiintiöt tässä tarkoituksessa nähtiin naisten kykyjä alentavana tai keinotekoisena tasa-arvopolitiikan välineenä. Kiintiöiden sijaan toivottiin ongelmaan voivan puuttua esimerkiksi eriarvoistavia rakenteita purkamalla tai asenteisiin vaikuttamalla.

Toisaalta kiintiöihin suhtauduttiin sallivastikin, lähinnä sen vuoksi, että kiintiöiden käyttö on ainoa riittävän tehokas toimenpide. Kiintiöihin suhtautuminen vaikutti olevan sidonnaista poliittiseen ryhmään, mutta sitä enemmän meppien henkilökohtaiseen mielipiteeseen ja arvomaailmaan. Kiintiöitä kannattivat esimerkiksi S&D-ryhmän meppit sekä keskustaoikeiston meppit, joita toisaalta oli paljon myös kiintiöitä vastaan yhdessä laitasemmiston kanssa. Eurokriittiset meppit sen sijaan vastustivat kiintiöiden asettamista EU-tasolla senkin vuoksi, että jäsenmaita velvoittavia toimenpiteitä ei haluttu. Kuitenkin jonkinlainen yhteisymmärrys parlamentissa oli siitä, että sukupuolen vuoksi heikompaan asemaan joutuminen esimerkiksi työmarkkinoilla on ongelmallista.

Eurokriittiset meppit, etenkin ECR-ryhmän europarlamentaarikot olivat toisaalta hyvin yleisesti kaikkea uutta EU:n tason lainsäädäntöä vastaan. Vaikka ryhmä ilmoitti sitoutuvansa sukupuolten tasa-arvon periaatteeseen, oli kuitenkin tasa-arvon

edistäminen lainsäädännön keinoin ECR:lle ehdoton ei. Eurokriittinen kenttä piti linjansa sen suhteen, että jäsenmaita sitovia toimenpiteitä ei tulisi tehdä missään nimessä. Toisaalta eurokriittisen EFD-ryhmän että sitoutumattomien mepit olivat hyvin edustettuna silloin, kun sukupuolittuneen väkivallan ongelman nähtiin johtuvan unionin ulkopuolelta tulevasta kulttuurista. Eli kielteinen suhtautuminen EU:hun ja maahanmuuttovastainen ideologia näkyivät tasa-arvopolitiikassa.

Sukupuolten tasa-arvon tilanne EU-maissa vaikutti huolestuttavan monia, eikä saavutettuja edistysaskeleita haluttu ottaa itsestään selvinä. Lisäksi parlamentissa oltiin hyvin perillä keskeisistä sukupuolten tasa-arvon esteenä olevista ongelmista ja rakenteista, kuten haitallisista stereotyyppioista ja asenteista. Ikuisuuskysymykset, kuten samapalkkaisuus ja tilanteen heikko edistyminen oli keskeinen ihmetyksen aihe. Myös se, että tasa-arvopolitiikka jää herkästi muiden politiikanalojen jalkoihin, etenkin jos taloudella menee huonosti, tiedostettiin parlamentissa suhteellisen laajalti. Mepit eivät siis olleet tyytyväisiä siihen, miltä sukupuolten tasa-arvon tilanne näytti EU:ssa, vaan ongelmia ja mahdollisia uhkakuviakin löydettiin reilusti.

Tutkimuksessa ei tarkasteltu meppien tarkkoja sananvalintoja, mutta sukupuolten tasa-arvosta käytetyt termit vaihtelivat paljon, kuten primaariaineiston keräämistä varten käytetyt hakusanatkin osoittavat. Maailmalla ja myös Euroopassa on saanut jalansijaa liike, joka pyrkii vaikuttamaan sukupuolten tasa-arvosta käytettyyn kieleen, muuttaen määritelmää suppeammaksi. Niin kutsuttu anti-gender-liike siis haluaa poistaa poliittisista teksteistä *gender*-sanat, joka siis viittaa laajemmin sukupuoleen sosiaalisena konstruktiona ja ottaa huomioon sukupuolen moninaisuuden. Tällaista näkemystä ajavat tahot haluavat luopua *gender equality* -termin käytöstä ja korostaa sukupuolten tasa-arvoa tiukasti biologisten määreiden, naisten ja miesten välisenä asiana.

Liikkeen on todettu kasvattaneen suosiotaan Euroopassa etenkin vuodesta 2013 lähtien, mikä jäi juuri tutkimuksen aikarajauksen ulkopuolelle. EU-maista anti-gender-liike on saanut kannatusta Puolassa etenkin vuodesta 2015 lähtien, jolloin maassa pääsi valtaan konservatiivinen Laki ja oikeus -puolue. Myös esimerkiksi Unkari on ottanut takapakkia sukupuolten tasa-arvoasiassa 2010-luvun toisella puoliskolla, samoin Kroatia, Slovenia sekä myös Italia ja Espanja.

Anti-gender-liike on konservatiivisen aktivismin tuotosta, joka on kytköksissä esimerkiksi roomalaiskatolilaiseen kirkkoon ja sen kielteiseen suhtautumiseen seksuaalivähemmistöjä sekä niiden oikeuksien edistämistä kohtaan. Liikkeessä on

kyseessä kuitenkin enemmänkin uudenlaisen diskurssin luominen. Anti-gender-liike pyrkii vastustamaan ilmiötä, jota se kutsuu ”sukupuoli-ideologiaksi”, jonka ytimessä on *gender*-sanan ujuttaminen esimerkiksi poliittisiin teksteihin ja näin ottaa valtaa esimerkiksi kansainvälisissä järjestöissä. Sukupuoli-ideologiaa ajavat nimenomaan laitavasemmisto sekä naisten ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksia ajavat aktivistit. Toisaalta sukupuoli-ideologian ajatellaan uhkaavan perinteisiä perhearvoja ja ydinperheen ideaa.¹⁹³

Varsinainen kielellinen kysymys meppien käyttämistä termeistä sukupuolten tasa-arvolle - *gender equality* vai *equality between women and men* - ei siis kuulunut tutkimuskysymyksieni piiriin eikä se, mitä eri termejä käyttämällä halutaan viestiä. Huomionarvoista tutkimuksen primaariaineistossa oli se, että osa halusi puhua nimenomaan naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta eikä käyttää laajemman merkityksen *gender*-sanaa. Lisäksi suoraan biologiseen sukupuoleen viittaavaa *sex*-sanaa käytettiin. Toisaalta kyseessä oli useassa tapauksessa englanninkielinen käännös meppien käyttämästä alkuperäisestä kielestä, mikä saattaa myös vaikuttaa termistöön. Kuitenkin sukupuolten tasa-arvon takapakki muutamissa EU-maissa sekä anti-gender-liike ja sen mahdollinen ilmentyminen Euroopan parlamentissa olisi mielenkiintoinen tutkimusaihe, etenkin ilmiön ollessa yhä voimakkaampi ja sitä myötä ajankohtaisempi.

¹⁹³ Kuhar & Paternotte, 2019; Juhász & Pap, 2018.

Lähteet

I Lähdejulkaisut

EP:n täysistuntopöytäkirjat 2009

Debate, 21.10.2009, Strasbourg. ”The institutional aspects of the creation of a European external action service - Creation of a European external action service: State of the negotiations with Member States”. Heidi Hautala (Verts/ALE).

Debate, 24.11.2009, Strasbourg. ”Multi-annual programme 2010-2014 regarding the area of freedom, security and justice (Stockholm Programme)”. Michael Cashman (S&D).

Explanations of vote, 26.11.2009, Strasbourg. Georgios Toussas (GUE/NGL) ja Marine Le Pen (NI).

EP:n täysistuntopöytäkirjat 2010

Debate, 9.2.2010, Strasbourg, Presentation of the College of Commissioners and statement on the Framework Agreement on relations between the European Parliament and the Commission. Søren Bo Søndergaard (GUE/NGL).

Debate, 15.6.2010, Strasbourg. Gender aspects of the economic downturn and financial crisis - Assessment of the results of the 2006-2010 Roadmap for Equality between women and men and forward looking recommendations - Charter for Women’s Rights - follow up. Regina Bastos (PPE).

Debate, 7.7.2010, Strasbourg, European External Action Service. Ulrike Lunacek, rapporteur for the opinion of the Committee on Women’s Rights and Gender Equality.

Debate, 6.9.2010, Strasbourg. “Social integration of women belonging to ethnic minority groups (short presentation)”. Joanna Katarzyna Skrzydlewska (PPE).

Debate, 16.12.2010, Strasbourg, Annex, written answers. Question no 36 by Nadezhda Neynsky(H-0582/10) & komission vastaus.

Explanations of vote, 8.2.2010, Strasbourg, Equality between women and men in the European Union — 2009. Gerard Batten (EFD-ryhmän puolesta).

Explanations of vote, 10.2.2010, Strasbourg. José Manuel Fernandes (PPE), Diego Feio (PPE), Mário David (PPE), Filip Kaczmarek (PPE), Astrid Lulling (PPE-ryhmän puolesta) & John Attard-Montalto (S&D).

Explanations of vote, 25.2.2010, Bryssel. José Manuel Fernandes (PPE), Franz Obermayr (NI), Maria Da Graça Carvalho (PPE) & Marie-Christine Vergiat (GUE/NGL).

Explanations of vote, 17.6.2010, Strasbourg. Marina Yannakoudakis (ECR), Luís Paulo Alves (S&D), Anna Záborská (PPE) & Philippe de Villiers (EFD).

Explanations of vote, 18.10.2010, Strasbourg. Tadeusz Cymański (ECR), Cornelia Ernst (GUE/NGL), Raül Romeva i Rueda (on behalf of GUE/NGL) & Nicole Sinclair (NI).

Explanations of vote, 20.10.2010, Strasbourg. Justas Vincas Paleckis (S&D), Vito Bonsignore (PPE), Alfredo Pallone (PPE) & Izaskun Bilbao Barandica (ALDE).

EP:n täysistuntopöytäkirjat 2011

Debate, 7.3.2011, Strasbourg. Reducing health inequalities (short presentation). Anna Záborská (PPE).

Debate, 8.3.2011, Strasbourg. “100th anniversary of International Women’s Day”. Marina Yannakoudakis (ECR) & Nicole Sinclaire (NI).

Debate, 8.3.2011, Strasbourg “Female poverty - Equality between women and men – 2010”. Nikolaos Salavrakos (EFD), Elisabeth Morin-Chartier (PPE), Franziska Katharina Brantner (Verts/ALE) & Eva-Britt Svensson (GUE/NGL, ryhmän puolesta).

Debate, 8.6.2011, Strasbourg. “Revised Hungarian constitution”. Marc Tarabella (S&D).

Debate, 5.7.2011, Strasbourg. “Women and business leadership”. Britta Thomsen (S&D).

Debate, 25.10.2011, Strasbourg. “State of play of the Maternity Leave Directive”. Britta Thomsen (S&D), Marina Yannakoudakis (ECR, ryhmän puolesta) & Véronique Mathieu (PPE).

Debate, 12.12.2011, Strasbourg. “European protection order”. Mikael Gustafsson (GUE/NGL).

Explanations of vote, 8.3.2011, Strasbourg. Jens Rohde (ALDE), esim. Alf Svensson (PPE) & Marina Yannakoudakis (ECR).

Explanations of vote, 6.7.2011, Strasbourg. Constance Le Grip (PPE).

Explanations of vote, 28.9.2011, Strasbourg. Vladimír Maňka (S&D).

Explanations of vote, 17.11.2011, Strasbourg. Nikolaos Chountis (GUE/NGL), Elisabeth Köstinger (PPE), Monika Flašíková Beňová (S&D), Zuzana Brzobohatá (S&D), Véronique Mathieu (PPE) & Astrid Lulling (PPE).

EP:n täysistuntopöytäkirjat 2012

Debate, 12.3.2012, Strasbourg. “Equality between women and men in the European Union - 2011 - Women in political decision-making”. Constance Le Grip (PPE), Paul Nuttall (EFD), Cornelia Ernst (GUE/NGL), Astrid Lulling (PPE), Liisa Jaakonsaari (S&D) & Evelyn Regner (S&D).

Debate, 28.3.2012, Bryssel. “Enlargement report for Turkey”. Marina Yannakoudakis (ECR) Debate, 10.5.2012, Bryssel, Discharge 2010. Esim. Mikael Gustafsson (GUE/NGL), Radvilė Morkūnaitė-Mikulėnienė (PPE), Vilija Blinkevičiūtė (S&D).

Debate, 24.5.2012, Strasbourg. “Equal pay for male and female workers for equal work or work of equal value”. Marina Yannakoudakis (ECR), Britta Thomsen (S&D, ryhmän puolesta), Inês Cristina Zuber (GUE/NGL, ryhmän puolesta) & Joanna Katarzyna Skrzydlewska (PPE).

Explanations of vote, 2.2.2012, Bryssel. Elena Oana Antonescu (PPE) & João Ferreira (GUE/NGL).

Explanations of vote, 13.3.2012, Strasbourg. Jean-Luc Bennahmias (ALDE), Carlos Coelho (PPE), Gunnar Hökmark (PPE) & Anna Ibrisagic (PPE), esim. Nuno Teixeira (PPE), Diogo Feio (PPE), Carlos Coelho (PPE), Anna Maria Corazza Bildt (PPE), Anna Záborská (PPE), João Ferreira (GUE/NGL), esim. Paul Murphy (GUE/NGL), Inês Cristina Zuber (GUE/NGL), Zigmantas Balčytis (S&D), Ioannis Kasoulides (PPE), Charles Tannock (ECR) Ioan Enciu (S&D), Sylvie Guillaume (S&D), Arkadiusz Tomasz Bratkowski (PPE), Angelika Werthmann (NI), Maria do Céu Patrão Neves (PPE) & Katarína Neved'alová (S&D).

Explanations of vote, 29.3.2012, Bryssel. Françoise Grossetête (PPE).

Explanations of vote, 20.4.2012, Strasbourg. Franz Obermayr (NI).

Explanations of vote, 22.5.2012, Strasbourg. Claudio Morganti (EFD).

Explanations of vote, 24.5.2012, Strasbourg. Angelika Werthmann (NI), Regina Bastos (PPE), Elisabeth Köstinger (PPE) & Andreas Mölzer (NI).

Explanations of vote, 14.6.2012, Strasbourg. Marie-Christine Vergiat (GUE/NGL).

Explanations of vote, 11.9.2012, Strasbourg. Jean-Luc Bennahmias (ALDE), Tadeusz Cymański (EFD), João Ferreira (GUE/NGL), Inês Cristina Zuber (GUE/NGL) & Siiri Oviir (ALDE).

Explanations of vote, 25.10.2012, Strasbourg. Regina Bastos (PPE), Mário David (PPE), Maria do Céu Patrão Neves (PPE), Rachida Dati (PPE), Siiri Oviir (ALDE), Kay Swinburne (ECR) & Jacek Włosowicz (EFD).

Explanations of vote, 10.5.2012, Bryssel. Izaskun Bilbao Barandica (ALDE).

Explanations of vote, 10.5.2012, Bryssel. David Martin (S&D), Marina Yannakoudakis (ECR) & Siiri Oviir (ALDE).

Explanations of vote, 24.5.2012, Strasbourg. Emer Costello (S&D).

II Muut lähdejulkaisut

Education, Audiovisual and Culture Executive Agency (EACEA P9 Eurydice), 2010. *Gender Differences in Educational Outcomes: Study on the Measures Taken and the Current Situation in Europe*.

EFTA Bulletin, “EFTA Guide to EU Programmes (2007—13)”. Julkaistu 11/2007.

EPP:n (European People’s Party) vuoden 2012 puoluekokouksen sähköiset dokumentit. https://www.epp.eu/files/uploads/2015/09/Platform2012_EN1.pdf [käytetty 13.3.2020]

Euroopan komissio, European Economy 7/2009 verkkojulkaisu, *Economic Crisis in Europe: Causes, Consequences and Responses*.

Euroopan komissio, European Semester Thematic Factsheet, *Women in the Labour Market*. 22/11/2017.

Eurostat newsrelease, *International Women’s Day - Only 1 manager out of 3 in the EU is a woman... .. even less in senior management positions*. 43/2019 - 7 March 2019.

Francesca Bettio, Marcella Corsi, Carlo D'Ippoliti, Antigone Lyberaki, Manuela Samek Lodovici and Alina Verashchagina: The Impact of the Economic Crisis on the Situation of Women and Men and on Gender Equality Policies. Raportti Euroopan komissiolle, 11/2012.

Ilze Burkevica, Anne Laure Humbert, Nicole Oetke & Merle Paats: Gender gap in pensions in the EU - Research note to the Latvian Presidency. European Institute for Gender Equality, Vilna 2015.

Juhász Borbála & Enikő Pap: *Backlash in Gender Equality and Women's and Girls' Rights*. Euroopan parlamentin FEMM-valiokunnan tilaama tutkimus. Policy Department for Citizens' Rights and Constitutional Affairs Directorate General for Internal Policies of the Union, PE 604.955– June 2018.

Lépinard Eléonore: The Adoption and Diffusion of Gender Quotas in France (1982-2014). EUI Department of Law Research Paper No. 2015/19.

Montoya Celeste: *International Initiative and Domestic Reforms: European Union Efforts to Combat Violence against Women*. *Politics & Gender*, 5 (2009), 325–348.

Montoya Celeste & Rolandsen Agustín Lise: *The Othering of Domestic Violence: The EU and Cultural Framings of Violence against Women*. *Social Politics* 2013, Volume 20 Number 4.

Věra Jourová, Commissioner for Justice, Consumers and Gender Equality: *Gender balance on corporate boards*. European Commission Fact sheet, July 2016.

“*The Reproductive Health Report: The State of Sexual and Reproductive Health Within the European Union*.” *The European journal of contraception & reproductive health care* 16.sup1 (2011): S1–S70.

III Tutkimuskirjallisuus

Ahrens Petra: The Committee on Women's Rights and Gender Equality in the European Parliament: Taking Advantage of Institutional Power Play. Artikkelijulkaisussa *Parliamentary Affairs*, 69.4 (2016): s. 778–793.

Corbett Richard, Jacob Francis & Shackleton Michael: *The European Parliament* (8th edition). John Harper Publishing, Lontoo 2011.

Corbett Richard: The European Parliament 2004—2009. Artikkele teoksessa *The 2009 Elections to the European Parliament*, toim. Juliet Lodge. Palgrave Macmillan, Leeds 2010.

Fairclough Norman: *Analysing discourse – Textual analysis for social research*. Routledge, Bailrigg 2003.

Galbreath Megan: United States and France: An Analysis of Donald Trump and Marine Le Pen. *Harvard International Review*; Cambridge Vol. 38, Iss. 3, (Summer 2017): 7—9.

Helin Satu & Nurminen Pekka: *Euroopan parlamentti: tietokirja*. Teos, Helsinki 2017.

Holli Anne Maria: Kriittisiä näkökulmia tasa-arvon tutkimukseen. Artikkele teoksessa *Tasa-arvo toisin nähtynä*, toimittaneet Johanna Kantola, Kevät Nousiainen & Milja Saari. Gaudeamus, Tampere 2012

Jokinen Arja, Juhila Kirsi ja Suominen Eero: *Diskurssianalyysi – Teoriat, peruskäsitteet ja käyttö*. Vastapaino, Tampere 2016.

Julkunen Raija: *Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit*. Vastapaino, Tampere 2010.

Kantola Johanna: *Gender and the European union*. Palgrave Macmillan, New York 2010.

Kantola Johanna & Nousiainen Kevät: Euroopan unionin tasa-arvopoliittika – velvoittavaa lainsäädäntöä ja pehmeää sääntelyä. Artikkele teoksessa *Tasa-arvo toisin nähtynä*, toimittaneet Johanna Kantola, Kevät Nousiainen & Milja Saari. Gaudeamus, Tampere 2012.

Kantola Johanna, Nousiainen Kevät ja Saari Milja: Johdanto – tasa-arvosta ja sen lukemisesta toisin. Artikkele teoksessa *Tasa-arvo toisin nähtynä*, toimittaneet Johanna Kantola, Kevät Nousiainen & Milja Saari. Gaudeamus, Tampere 2012.

Kuhar Roman & Paternotte David: Anti-Gender Movement in Europe. *Julkaisussa Global Encyclopedia of Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, and Queer (LGBTQ) History: A-F* 2019: 69–71.

Lombardo Emanuela & Meier Petra. “Framing Gender Equality in the European Union Political Discourse.” *Social politics* 15.1 (2008): 101–129. Web.

Myers Jason C.: *The Politics of Equality – An Introduction*. Zed Books, Los Angeles 2010.

Nousiainen Kevät: Tasa-arvon historiaa ja teoriaa - Käsitteellisiä välineitä tasa-arvon erittelyyn. Artikkeliteoksessa *Tasa-arvo toisin nähtynä*, toimittaneet Johanna Kantola, Kevät Nousiainen & Milja Saari. Gaudeamus, Tampere 2012.

Ringe, Nils: *Who Decides, and How? Preferences, Uncertainty, and Policy Choice in the European Parliament*. Oxford University Press, Oxford 2010.

Squires Judith: *The New Politics of Gender Equality*. Palgrave Macmillan, Bristol 2007.

Pietikäinen Sari & Mäntynen Anne: *Kurssi kohti diskurssia*. Vastapaino, Jyväskylä ja Tampere 2009.

Proksch Sven-Oliver & Slapin Jonathan B.: “Position Taking in European Parliament Speeches.” *British journal of political science* 40.3 (2010): 587–611. Web.

Proksch Sven-Oliver & Slapin Jonathan B.: “Look Who’s Talking: Parliamentary Debate in the European Union.” *European Union politics* 11.3 (2010): 333–357. Web.

Thomson Robert: *Resolving the Controversy in the European Union – Legislative Decision-Making Before and After Enlargement*. Cambridge University Press, Cambridge 2011.

Torres Pérez Aida: *Conflicts of Rights in the European Union – A Theory of Supranational Adjudication*. Oxford University Press, Barcelona 2009.

Van Dijk Teun A.: Ideology and discourse analysis. Artikkeliteoksessa *Journal of Political Ideologies*, June/2006, 11(2), s. 115—140.

IV Www-dokumentit

EU, Equality and Diversity Unit Directorate-General for Personnel. “Women in the European Parliament”. Political posts. [https://www.europarl.europa.eu/RegData/publications/2014/0001/P7_PUB\(2014\)0001_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/publications/2014/0001/P7_PUB(2014)0001_EN.pdf) [käytetty 11.11.2020].

EU, viralliset www-sivut. ” Euroopan unionin perusoikeusvirasto (FRA)”.
https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/fra_fi [käytetty 11.3.2020].

EU, viralliset www-sivut. ”European Institute for Gender Equality (EIGE)”.
https://europa.eu/european-union/about-eu/agencies/eige_en [käytetty 9.3.2020].

EU, viralliset www-sivut. ”The EU in brief”. https://europa.eu/european-union/about-eu/eu-in-brief_en [käytetty 29.2.2020].

EU, viralliset www-sivut. ”Euroopan komissio”. https://europa.eu/european-union/about-eu/institutions-bodies/european-commission_fi [käytetty 9.4.2020].

European Institute for Gender Equality, viralliset www-sivut. ”Gender stereotypes”.
<https://eige.europa.eu/thesaurus/terms/1222> [käytetty 26.8.2020].

European Institute for Gender Equality, viralliset www-sivut. ”Gender Statistics Database - Gender-based violence”. <https://eige.europa.eu/gender-statistics/dgs/browse/genvio> [käytetty 23.10.2020].

European Institute for Gender Equality, viralliset www-sivut. ”What is gender-based violence?” <https://eige.europa.eu/gender-based-violence/what-is-gender-based-violence> [käytetty 23.10.2020].

Euroopan keskuspankki, viralliset www-sivut. ”Johtokunta”.
<https://www.ecb.europa.eu/ecb/orga/decisions/eb/html/index.fi.html> [käytetty 11.3.2020].

Euroopan komissio, viralliset www-sivut. ”Daphne Toolkit”.
https://ec.europa.eu/justice/grants/results/daphne-toolkit/daphne-toolkit-%E2%80%93-active-resource-daphne-programme_en [käytetty 18.10.2020].

Euroopan komissio, viralliset www-sivut. ”Perinteiset stereotypit edelleen tasa-arvon tiellä koulutuksessa”. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/fi/IP_10_695 [käytetty 26.8.2020].

Euroopan komission sähköiset arkistot, ”The Commissioners”
https://ec.europa.eu/archives/commission_2004-2009/index_en.htm [käytetty 31.1.2020].

Euroopan komission sähköiset arkistot, ”Who is who – Barroso Commission – European Commission”
https://ec.europa.eu/archives/commission_2010-2014/members/index_en.htm [käytetty 31.1.2020].

Euroopan neuvosto, viralliset www-sivut. ”Istanbul Convention Action against violence against women and domestic violence”. <https://www.coe.int/en/web/istanbul-convention/historical-background> [käytetty 25.10.2020].

Euroopan neuvosto (COE), viralliset www-sivut. ”What is gender mainstreaming”. <https://www.coe.int/en/web/genderequality/what-is-gender-mainstreaming> [käytetty 11.11.2020].

Euroopan parlamentti, viralliset www-sivut. ”Euroopan parlamentin jäsenet” (haettu Elisabeth Morin-Chartier, Constance Le Grip ja Françoise Grossetête) <https://www.europarl.europa.eu/meps/fi/home> [käytetty 17.4.2020].

Euroopan parlamentti, viralliset www-sivut. ”Naisten ja miesten tasa-arvo”. <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/fi/sheet/59/naisten-ja-miesten-tasa-arvo> [käytetty 21.1.2019].

Euroopan parlamentti, viralliset www-sivut. ”EP Lissabonin sopimuksen jälkeen: Suurempi rooli Euroopan kehittämisessä”. <http://www.europarl.europa.eu/about-parliament/fi/powers-and-procedures/the-lisbon-treaty> [käytetty 26.2.2019].

Euroopan parlamentti, viralliset www-sivut. ”Euroopan parlamentin poliittiset ryhmät”. <http://www.europarl.europa.eu/about-parliament/fi/organisation-and-rules/organisation/political-groups> [käytetty 21.1.2019].

Euroopan parlamentti, viralliset www-sivut. ”Maastrichtin ja Amsterdamin sopimukset” <http://www.europarl.europa.eu/factsheets/fi/sheet/3/maastrichtin-ja-amsterdamin-sopimukset> [käytetty 28.1.2019].

Euroopan parlamentti, viralliset www-sivut. ”Valiokunnat – 7th parliamentary term 2009—2014)”. <https://www.europarl.europa.eu/committees/fi/archives/7/femm/members> [käytetty 14.4.2020].

Eurooppatiedotus, viralliset www-sivut. ”Euroopan parlamentin poliittiset ryhmät ja europuolueet”. <https://eurooppatiedotus.fi/2019/07/06/euroopan-parlamentin-poliittiset-ryhmat-ja-europuolueet/> [käytetty 31.8.2020].

Eurooppatiedotus, viralliset www-sivut. ”Euroopan talouskriisi”. <https://eurooppatiedotus.fi/2013/06/05/euroopan-talouskriisi/> [käytetty 31.8.2020]

Europarlamentti, viralliset www-sivut. ”Lissabonin sopimus”.
<https://europarlamentti.info/fi/Euroopan-unioni/Perussopimus/Lissabonin-sopimus/>
[käytetty 26.2.2019].

European parliament, viralliset www-sivut. ” EP after the Lisbon treaty: Bigger role in shaping Europe”.
<http://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/powers-and-procedures/the-lisbon-treaty> [käytetty 21.1.2019].

European parliament, viralliset www-sivut. ”European parliament: Facts and Figures”.
<http://www.europarl.europa.eu/EPRS/EPRS-Briefing-542150-European-Parliament-Facts-and-Figures-FINAL.pdf> [käytetty 20.3.2019].

European parliament, viralliset www-sivut. ” The Political groups of the European Parliament”.
<http://www.europarl.europa.eu/about-parliament/en/organisation-and-rules/organisation/political-groups> [käytetty 21.3.2019].

European parliament, viralliset www-sivut. ”Which languages are in use in the Parliament?”
<http://www.europarl.europa.eu/news/en/faq/21/which-languages-are-in-use-in-the-parliament> [käytetty 21.3.2019].

GUE/NGL, viralliset www-sivut. ”History”.
<https://www.guengl.eu/history/> [käytetty 27.9.2019].

International Institute for Democracy and Electoral Assistance (International IDEA), viralliset www-sivut. “Gender quotas database”.
<https://www.idea.int/data-tools/data/gender-quotas/quotas> [käytetty 11.11.2020].

Tasa-arvoasiain neuvottelukunta (TANE), viralliset www-sivut. ”Mitä on tasa-arvo?”
<https://tane.fi/tasa-arvo> [käytetty 24.1.2019].

Terveysten ja hyvinvoinnin laitos (THL), viralliset www-sivut. ”Sukupuolten tasa-arvon edistäminen”
<https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-edistaminen>
[käytetty 24.1.2019]

Tieteen termipankki, ”subsidiariteettiperiaate”
<http://tieteentermipankki.fi/wiki/Oikeustiede:subsidiariteettiperiaate> [käytetty 31.1.2020].

Väestöliitto, viralliset www-sivut. ”Perhepolitiikka”.
https://www.vaestoliitto.fi/vaestoliitto/mita_vaestoliitto_tekee/vaikuttamisty/perhepolitiikka/ [käytetty 26.9.2020].

Liitteet

Liite 1

NVivolla koodattujen puheenvuorojen jakautuminen poliittisten ryhmien kesken

Poliittinen ryhmä	Puheenvuorojen määrä
PPE	457
S&D	425
ALDE	158
GUE/NGL	131
Verts/ALE	82
ECR	62
Sitoutumattomat (NI)	58
EFD	52
Yhteensä	1425

